



สสส
สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การสร้างเสริมสุขภาพ



ถอดบทเรียน

เพชรงามการสาธารณสุขสงเคราะห์

พ.ศ. 2560 - 2561



—
คณะผู้แต่ง

**พินิจ ลากรณานนท์, สายชล ปัญญชิต,
ภูเบศ วณิชชานนท์ และพิรญาน์ แสงปัญญา**

โครงการการศึกษาแนวทางสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคนะสงฆ์ไทย

ถอดบทเรียน
เพชรงามการสาธารณสุขสงเคราะห์
พ.ศ. 2560 - 2561

พินิจ ลากรนานนท์
สายชล ปัญญชิต
ภูเบศ วนิชชานนท์
และพีรญาณ์ แสงปัญญา



ภายใต้

โครงการการศึกษาแนวทางสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคนะสงฆ์ไทย
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สนับสนุนโดย

สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
ร่วมกับภาคีเครือข่ายการทำงาน
สำนักงานฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**พินิจ ลากรณานนท์, สายชล ปัญญชิต,
ภูเบศ วนิชชานนท์ และพิรณาน์ แสงปัญญา
ชุดกอดบทเรียนสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ เล่ม 3
ISBN: 978-616-407-506-1
พิมพ์ครั้งที่ 1 มีนาคม 2563 จำนวน 500 เล่ม**

ที่ปรึกษา

พระมงคลวชิรากร (สมบัติ ญาณวโร)

เลขาธิการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. (สุกัญญา อากาศโร)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูปลัดสุวัฒนวชิรคุณ (วิมล วิธยานุ)

ผู้ช่วยเลขาธิการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม

นายแพทย์ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์

อดีตผู้อำนวยการสำนักสนับสนุนสุขภาพระดับจังหวัด สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

ดร.ประกาศิต กายะสิทธิ์

รักษาการผู้อำนวยการสำนักสนับสนุนสุขภาพระดับจังหวัด สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

ผู้ประสานงานด้านวิชาการ

คุณยอดขวัญ รุ่งนกกนกานฎ

นักบริหารแผนงานชำนาญการพิเศษ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

คณะทำงานโครงการ

รศ.ดร. พินิจ ลากรณานนท์ หัวหน้าโครงการ

ผศ.ดร. วุฒินันท์ กั้นทะเตียน นักวิจัย

นายสายชล ปัญญชิต นักวิจัย

นายภูเบศ วนิชชานนท์ นักวิจัย

นางสาวพิรณาน์ แสงปัญญา ผู้ช่วยนักวิจัย

จัดพิมพ์

โครงการการศึกษาแนวทางสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคน-สงฆ์ไทย

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนักสนับสนุนสุขภาพระดับจังหวัด สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

จัดรูปเล่ม

พีริช อาชามาส

พิมพ์ที่

นิตีธรรมการพิมพ์

76/251-3 หมู่ที่ 15 ตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

โทรศัพท์ : 02 403 4567, 02 449 2525 E-mail : niti2512@hotmail.com





โมทเนียพจน์

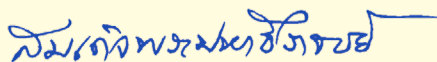
เจ้าพระคุณ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ทรงเมตตาประทานแนวปฏิบัติและข้อคติธรรมที่สำคัญในคราวประชุมสัมมนาเพื่อการขับเคลื่อนงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม ความตอนหนึ่งว่า

**“บุคคลจึงพึงบำเพ็ญกรณียกิจเพื่อเกื้อกูลกันและกันด้วยการลด
คลายความเป็นตัวตนลงให้มากที่สุด ให้สมดังพระพุทธศาสนิกที่ว่า
ญาติ เสาส์ ทียิตัพพ์ แปลความว่า เมื่อยังมีชีวิตอยู่ ควรเกื้อกูลกัน”**

การนี้ คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม ได้น้อมนำคติธรรมดังกล่าว มาพัฒนาเป็นแนวนโยบายและกิจกรรมที่ส่งเสริมให้พระสงฆ์ทุกระดับ ได้คำนึงถึงบทบาทและหน้าที่แห่งการช่วยเหลือสังคม ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและสมณสาธูปของคณะสงฆ์ไทย นอกจากนี้ยังได้พิจารณาคัดเลือกพระสงฆ์นักพัฒนาและพระสงฆ์นักสาธารณสงเคราะห์ที่ทำประโยชน์ให้กับสังคม รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีงามในการปฏิบัติกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ในมิติต่าง ๆ ที่ใช้ชื่อรางวัลว่า “เพชรงามการสาธารณสงเคราะห์” ซึ่งที่ผ่านมาในปี พ.ศ. 2560 - 2561 ได้มีการประกาศรายนามพระสงฆ์ บุคคลและองค์กร ที่ได้ช่วยเหลือสังคมจนเป็นที่ประจักษ์และเป็นแบบอย่างให้เป็นที่รับทราบโดยทั่วกันมาแล้ว ดังนั้นการที่อนาคต คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม จะได้มีการขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นที่เข้าใจอย่างเป็นรูปธรรมได้มากยิ่งขึ้น การถอดบทเรียนกิจกรรมการดำเนินงาน

ของพระสงฆ์ที่เคยได้รับรางวัลเพชรงามการสาธารณสุขสงเคราะห์มาก่อน จึงถือว่ามีความสำคัญต่อการสร้างแรงบันดาลใจ อีกทั้งการยกระดับการดำเนินกิจกรรมจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของพระสงฆ์ ที่ทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์ วิถีพุทธมาอย่างต่อเนื่องอยู่ก่อน

ภายใต้แนวคิดที่จะสนับสนุนให้พระสงฆ์ที่มีความตั้งใจ ได้เห็นบทบาทและความสำคัญของการดำเนินกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธอย่างเป็นรูปธรรมร่วมกันต่อไป คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม จึงได้ร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่สำคัญได้แก่ โครงการการศึกษาแนวทางสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ถอดบทเรียนพระสงฆ์ต้นแบบที่ได้รับรางวัลเพชรงามการสาธารณสุขสงเคราะห์ ในช่วงปี พ.ศ. 2560 - 2561 เพื่อจะได้สร้างการเรียนรู้สำหรับการดำเนินกิจกรรมในอนาคตต่อไป ในนามของคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม จึงขออนุโมทนาคุณผู้แต่ง และองค์กรภาคีเครือข่าย ที่ได้ร่วมกันเสียสละ พัฒนาองค์ความรู้ที่ทางสำนักงานฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม จะได้นำไปขยายการเรียนรู้เพื่อการสนองงานมหาเถรสมาคมในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาได้ต่อไป ขอผลบุญและความอุตสาหะที่ท่านทั้งหลายได้ร่วมมือกันปฏิบัติเสมอมา ได้มารวมเป็นจตุรพิธพรชัย อันประกอบด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ เพื่ออำนวยการให้ท่านทั้งหลาย ได้มีสติสัมปชัญญะที่จะรักษาคุณงามความดี และสุขภาพของตน ให้คงอยู่เพื่อได้ทำกิจกรรมอันเป็นประโยชน์สุขต่อสังคมร่วมกันสืบไป



(สมเด็จพระมหาธีรราชย์)

กรรมการมหาเถรสมาคม

ประธานกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม

ประธานสำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ

คำนำ

การถอดบทเรียนถือเป็นวิถีวิทยาการวิจัยรูปแบบหนึ่ง ที่มีเป้าหมายสำคัญ เพื่อการจัดการความรู้ไว้สำหรับการขยายต่อ ถกเถียงและยกระดับการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมที่ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการศึกษา การพยายามถอดรหัสองค์ความรู้จากการดำเนินงานของโครงการการศึกษาแนวทางสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย มีเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งเพื่อการพัฒนาชุดความรู้และระบบสื่อสารเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้และแนวปฏิบัติด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธสู่สังคม ตลอดจนการสร้างเสริมการรับรู้และความร่วมมือกันระหว่างคณะสงฆ์ ภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชน ดังนั้นการศึกษาภาคสนามที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ที่ได้รับรางวัลเพชรงามการสาธารณสุขสงเคราะห์ระหว่างปี พ.ศ. 2560 - 2561 และถอดบทเรียนรูปแบบการดำเนินกิจกรรม ความโดดเด่นเฉพาะทำนของงานสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธ ตลอดจนการวิเคราะห์ให้เห็นความท้าทายในอนาคต จึงถือเป็นอีกหนึ่งรูปแบบการสังเคราะห์องค์ความรู้ทางวิชาการ ที่จะช่วยให้คณะสงฆ์ที่เรียนรู้ผลการดำเนินงาน ได้ขยายองค์ความรู้เพื่อยกระดับการดำเนินกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

จึงจะเห็นได้ว่าการศึกษาเพื่อการถอดบทเรียนครั้งนี้ มีเป้าหมายที่จะถอดองค์ความรู้พระสงฆ์ที่ได้รับรางวัลเพชรงามการสาธารณสุขสงเคราะห์ ให้ครอบคลุมจำนวนปีที่มีการมอบรางวัลปีละ 2 รูป โดยการสรุปองค์ความรู้ครั้งนี้จะช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับรอบการพิจารณาสำหรับการมอบรางวัลเพชรงามการสาธารณสุขสงเคราะห์ ตลอดจนรูปแบบกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของพระสงฆ์ต้นแบบ ตามที่คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามศึกษาและถอดองค์ความรู้มาในการศึกษาครั้งนี้ ดังนั้นคณะผู้แต่งขอกราบขอบพระคุณในความเสียสละของพระสงฆ์ทั้ง 4 รูป ได้แก่ พระราชธรรมนิเทศ, พระสิริพัฒน์มโนม, พระเมธีวชิโรดม และพระครูอุภัยโกศล ที่ได้เสียสละเวลาให้คณะผู้แต่งได้ร่วมเรียนรู้กระบวนการดำเนินกิจกรรม ตลอดจนแนวคิดที่สำคัญที่ผลักดันให้ทุกรูปได้ดำเนินกิจกรรมมาโดยตลอดท้ายที่สุดคณะผู้แต่งขอขอบคุณการสนับสนุนจากสำนักสนับสนุนสุขภาพองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ที่เห็นว่าการสนับสนุนให้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธ ถือเป็นส่วนสำคัญของการสร้างสุขภาพองค์กรวมให้เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างยั่งยืนต่อไป

คณะทำงาน

โครงการการศึกษาแนวทางสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย

สารบัญ

โมกษนิยพจน์.....	4
คำนำ.....	6
บทที่ 1 บทนำ: ถอดบทเรียนเพชรฆาตการสาธารณสุขสงเคราะห์	
พ.ศ. 2560 - 2561	8
1.1 การมอบรางวัลเพชรฆาตการสาธารณสุขสงเคราะห์	
1.2 กรอบการพิจารณามอบรางวัลเพชรฆาตการสาธารณสุขสงเคราะห์	
บทที่ 2 พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กฤษยาไณ)	
วัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี.....	34
2.1 ประวัติพระราชธรรมนิเทศ (พยอม กฤษยาไณ)	
2.2 พระราชธรรมนิเทศกับบทบาทงานสาธารณสุขสงเคราะห์วิฑูรศ	
2.3 แนวคิดและแนวทางในการดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์	
2.4 พระราชธรรมนิเทศกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างครบวงจร	
2.5 งานสาธารณสุขสงเคราะห์วิฑูรศกับความยั่งยืน	
บทที่ 3 พระเมธีวชิโรดม (วุฒิชัย วชิรเมธี)	
วัดพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย	62
3.1 ประวัติพระเมธีวชิโรดม (วุฒิชัย วชิรเมธี)	
3.2 บทบาทการดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์	
3.3 การพัฒนาชุมชนกับธรรมะภาคปฏิบัติการ	
3.4 งานสาธารณสุขสงเคราะห์วิฑูรศกับโลกที่เปลี่ยนแปลงไป	
บทที่ 4 พระสิริพัฒน์โดม (มนัส คุณธมฺโม)	
วัดเอก อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา.....	90
4.1 ประวัติพระสิริพัฒน์โดม (มนัส คุณธมฺโม)	
4.2 พระสิริพัฒน์โดมกับงานสาธารณสุขสงเคราะห์	
4.3 บทเรียนงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสิริพัฒน์โดม	
4.4 การสร้างความยั่งยืนกับงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสิริพัฒน์โดม	
บทที่ 5 พระครูอุภัยโกศล (เจริญ กิตฺติคุโณ)	
วัดกรับพวงเหนือ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก.....	112
5.1 ประวัติพระครูอุภัยโกศล (เจริญ กิตฺติคุโณ)	
5.2 บทบาทงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระครูอุภัยโกศล	
5.3 หลวงพี่ช่างขายแกง: ให้ธรรม ให้ทาน สร้างคน	
5.4 หลักพุทธธรรมคือแก่นของการทำงาน	
5.5 ทิศทางของพระครูอุภัยโกศลกับงานสาธารณสุขสงเคราะห์วิฑูรศ	
เกี่ยวกับผู้เขียน.....	134



**“งานสาธารณสงเคราะห์เป็นชีวิต
ของพระสงฆ์และประชาชน”**

สมเด็จพระมหาธีรจารย์

ประธานคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม



บทนำ:

ถอดบทเรียนเพชรงามการสาธารณสุขสงเคราะห์
พ.ศ. 2560 - 2561

พินิจ ลากรนานนท์

“สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตั้งเตือนพุทธบริษัทให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาทเสมอ ธรรมทั้งปวงที่ทรงแสดงมาตลอด 45 พรรษาในพระชนมชีพ ล้วนสรุปลงที่ความไม่ประมาท อันเป็นอมตธรรม บุคคลผู้ได้ชื่อว่าเป็นสมาชิกแห่งพุทธบริษัท ไม่ว่าจะหมู่ใดเหล่าใด จึงพึงใคร่ครวญอยู่เป็นนิตย์ว่า ชีวิตของตนไม่ใช่ของยั่งยืนแต่อย่างไร ้วยย่อมหมดไปตามลำดับวัย วันและคืนย่อมผ่านไปเมื่อมีชีวิต ้วยแห่งชีวิตก็ร้อนเข้ามา ด้วยเหตุนี้บุคคลจึงพึงบำเพ็ญกรณียกิจเพื่อเกื้อกูลกันและกันด้วยการละคลายความเป็นตัวตนลงให้มากที่สุด ให้สมดังพระพุทธานุศาสนีที่ว่า “ภูตฺ สีสํ ทยิตพฺพ” แปลความว่า “เมื่อยังมีชีวิตอยู่ ควรเกื้อกูลกัน”

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (23 พฤษภาคม 2561)

คำกล่าวข้างต้นเป็นข้อความตอนหนึ่งของคติธรรม ที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ประทานให้แก่ คณะสงฆ์และภาคีเครือข่ายที่เข้าร่วมในงานประชุมสัมมนาเพื่อขับเคลื่อนงาน ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เนื่องในโอกาส ที่ได้ประทานรางวัล “เพชรงามการสาธารณสงเคราะห์” ประจำปี 2561 แก่ พระสงฆ์ จำนวน 18 รูป และองค์กรสาธารณประโยชน์ 2 องค์กร ที่มีบทบาท สำคัญ หรือร่วมขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ในสังคมไทย ให้ดำเนินไปด้วย ความเรียบร้อยและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและงานพระพุทธศาสนา คติธรรม นี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ใน พระพุทธศาสนา

รางวัล “เพชรงามการสาธารณสงเคราะห์” เป็นรางวัลที่จัดขึ้นโดย คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม โดยได้พิจารณา พระสงฆ์ ฆราวาส และหน่วยงาน/องค์กร ที่ทำคุณประโยชน์ด้านสาธารณ สงเคราะห์ ประมาณปีละ 20 รูป/คน/องค์กร เพื่อเข้ารับรางวัล ทั้งนี้เพื่อประกาศ เกียรติคุณให้แก่ผู้ที่มีส่วนส่งเสริมการทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ทั้งนี้กระบวนการพิจารณาคัดเลือกพระสงฆ์ ฆราวาส และองค์กรที่มี ความเหมาะสมกับรางวัลเพชรงามการสาธารณสงเคราะห์ ดำเนินการโดย คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ร่วมหารือกับเจ้าคณะ ปกครองระดับหนและระดับภาค เพื่อเสนอรายชื่อและจัดทำข้อมูลประวัติการทำงานเสนอต่อคณะกรรมการฯ ได้ลงมติร่วมกัน ก่อนเสนอต่อสำนักงาน เลขาธิการสมเด็จพระสังฆราช นำความขึ้นกราบบูลสมเด็จพระสังฆราช เพื่อให้ ลงพระนามต่อไป

การมอบรางวัลเพชรงามการสาธารณสงเคราะห์ในแต่ละปีจะจัดขึ้น เป็นส่วนหนึ่งในงานประชุมสัมมนาเพื่อขับเคลื่อนงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ตาม แผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ซึ่งจะจัดขึ้นในระหว่างวันที่ 23 - 24 พฤษภาคม ของทุกปี ณ วัดยานนาวา กรุงเทพมหานคร โดยคณะกรรมการฝ่ายสาธารณ

สงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและ
วัดยานนาวา เพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจในนโยบายแนวทางการดำเนินงาน
งานด้านสาธารณสงเคราะห์สู่การปฏิบัติในระดับจังหวัด โดยยึดหลักการ
ดำเนินงาน คือ สงเคราะห์ เกื้อกูล พัฒนา และบูรณาการ ตามกรอบที่กำหนดใน
แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2560 - 2564 เพื่อเป็น
การพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสอดคล้องกับ
สภาพสังคมปัจจุบัน โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาประกอบด้วย คณะกรรมการ
คณะอนุกรรมการ ประธานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ประจำจังหวัดทุกจังหวัด
นักวิชาการ และผู้สนใจ รวมประมาณ 200 รูป/คน

อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ
และเจ้าคณะจังหวัด พบว่าการมอบรางวัลเพชรงามการสาธารณสงเคราะห์นี้ยัง
ขาดการประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง เพราะส่วนมากไม่ค่อยทราบข้อมูลและความ
สำคัญของรางวัลเพชรงามการสาธารณสงเคราะห์ รวมถึงจากการสัมภาษณ์
พระสงฆ์ที่ได้รับรางวัลเพชรงามการสาธารณสงเคราะห์ในปี พ.ศ. 2560 และ
ปี พ.ศ. 2561 ยังคงพบว่ามียางรูปที่ไม่เข้าใจชัดเจนถึงเหตุผลที่ได้รับการพิจารณา
คัดเลือกให้ได้รับรางวัล นอกจากนี้บางรูปมีข้อสงสัยถึงเกณฑ์ในกระบวนการ
พิจารณา เพราะเห็นว่ายังมีพระสงฆ์ที่มีความโดดเด่นในการทำงานสาธารณ
สงเคราะห์เป็นที่ยอมรับในสังคมและในระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทชัดเจน
และสมควรจะได้รับรางวัล ดังนั้นในอนาคตการคัดเลือกผู้ได้รับรางวัลเพชรงาม
การสาธารณสงเคราะห์จึงควรจะมีการกำหนดเกณฑ์และระบบการพิจารณา
คัดเลือกที่เข้มข้นมากขึ้น รวมถึงควรจะมีการถอดบทเรียนผู้ได้รับรางวัลเพื่อนำ
ข้อมูลไปเผยแพร่ผลงานสู่สาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่พระสังฆาธิการ เพื่อ
เป็นแบบอย่างของการทำงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ โดยควรจะต้องมีการ
ถอดบทเรียนการทำงานของผู้ที่ได้รับรางวัลเพชรงามการสาธารณสงเคราะห์
ทุกรูป/คนในแต่ละปี เพื่อสร้างการรับรู้และเรียนรู้ให้กว้างขวางต่อไป

1.1 การมอบรางวัลเพชรงามการสาธารณสุขสงเคราะห์

สมเด็จพระมหาลีลาจารย์ผู้เป็นประธานคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมได้พยายามขับเคลื่อนภารกิจด้วยการสร้างกิจกรรมช่วยเหลือ บำรุง และพัฒนาสังคมตามแนวพุทธศาสนาเพื่อสังคม โดยการดำเนินงานที่ผ่านมาคณะกรรมการฯ ได้พัฒนาและวางแผนงานสาธารณสุขสงเคราะห์เพื่อรองรับการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา รวมทั้งศึกษากิจกรรมต้นแบบของงานสาธารณสุขสงเคราะห์ที่ดำเนินการโดยคณะสงฆ์ องค์กรทางสังคม และภาคีเครือข่ายการทำงานพัฒนาและช่วยเหลือสังคมอย่างยั่งยืน มาตรการหนึ่งที่ฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมดำเนินการคือการมอบหมายให้คณะกรรมการฯ พิจารณาเพื่อมอบรางวัล “เพชรงามการสาธารณสุขสงเคราะห์” แก่พระสงฆ์ ขรวาาส และองค์กร ที่ทำคุณประโยชน์ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ประมาณปีละ 20 รูป/คน มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 เพื่อประกาศเกียรติคุณ และส่งเสริมการทำงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ โดยสมเด็จพระมหาลีลาจารย์ได้ขอประทานอนุญาตให้สมเด็จพระสังฆราชเป็นองค์ประธานในการประทานรางวัลแก่ผู้ที่เหมาะสมในแต่ละปี

สำหรับการมอบรางวัลเพชรงามการสาธารณสุขสงเคราะห์ จะมีคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ เป็นคณะทำงานในการคัดเลือกเพื่อเสนอรายชื่อพระสงฆ์ ขรวาาส หรือองค์กรที่มีความเหมาะสม จะเห็นได้ว่าในแต่ละปี ทางสำนักงานฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม จะได้รับการเสนอชื่อพระสงฆ์ บุคคล และองค์กรที่ทำงานด้านการพัฒนาสังคมและสาธารณสุขสงเคราะห์ ที่สมควรจะได้รับรางวัล ทั้งนี้การเสนอชื่อมีหลายวิธี ได้แก่ (1) การเสนอชื่อผ่านสำนักงานเจ้าคณะใหญ่หรือเจ้าคณะหน (2) การเสนอชื่อผ่านที่ประชุมของคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม และ (3) การเสนอชื่อผ่านฝ่ายเลขานุการของสำนักงานฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม โดยทางคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมได้กำหนดเกณฑ์การตัดสินผู้ที่มีความเหมาะสมในการเข้ารับการประทานรางวัล ดังนี้

ข้อที่ 1 เป็นพระสงฆ์หรือฆราวาสที่มีความเสียสละและช่วยเหลือ สงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยากในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการใช้ หลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์

ข้อที่ 2 เป็นพระสงฆ์ ฆราวาส หรือองค์กร ที่เกื้อกูลสนับสนุนกิจกรรม สาธารณสงเคราะห์และการพัฒนาสังคมให้มีความก้าวหน้า และเป็นประโยชน์ ต่อประชาชนผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่ต้องการ ความช่วยเหลือให้ได้รับโอกาสที่ดีในสังคม

ข้อที่ 3 เป็นพระสงฆ์ ฆราวาส หรือองค์กร ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมใน กิจกรรมการพัฒนาสังคม เพื่อการแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากของประชาชนที่ เดือดร้อน ให้ได้รับโอกาสที่จะปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพและ สุขภาวะที่ดี และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคมอย่างสงบสุข

ข้อที่ 4 เป็นพระสงฆ์ ฆราวาส หรือองค์กร ที่ส่งเสริมและเปิดโอกาส ให้ทุกภาคส่วนในสังคม ได้มีโอกาสร่วมมือกันส่งเสริมกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ การพัฒนาอย่างยั่งยืน และการสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนาเพื่อประโยชน์ของ ส่วนรวมในสังคมไทย

ข้อที่ 5 เป็นพระสงฆ์ ฆราวาส หรือองค์กร ที่ส่งเสริมการทำงานเชิง จิตอาสา และผลักดันให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ที่จะเสียสละทำงานเพื่อ สาธารณประโยชน์ ทั้งในยามปกติแก่ผู้ที่ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อน และในภาวะฉุกเฉินแก่ผู้ที่ประสบภัยพิบัติหรือสาธารณภัย เช่น อุทกภัย วาดภัย หรืออัคคีภัย เป็นต้น

ในภาพรวมจึงสามารถกล่าวได้ว่ารางวัลเพชรงามการสาธารณสงเคราะห์ เป็นรางวัลสำหรับคนทำงานด้านการสาธารณสงเคราะห์และการพัฒนาสังคม เพื่อเป็นกำลังใจให้แก่พระสงฆ์ ฆราวาสหรือองค์กร ที่มีบทบาทสำคัญในการ ทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์และการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีกระบวนการทำงาน ที่ได้ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็น

หลักการสำคัญและเป็นแนวทางในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการทำงานเชิงจิตอาสา หรือการทำงานที่เป็นทางการภายใต้การกำกับดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับต่าง ๆ หรือการทำงานภายใต้ความร่วมมือหรือสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและภาคีเครือข่ายของคณะสงฆ์ ภาคเอกชน หรือภาคประชาชน รางวัลเพชรงามการสาธารณสุขสงเคราะห์จึงเป็นรางวัลที่มีส่วนสำคัญต่อการกระตุ้นให้พระสงฆ์และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีความกระตือรือร้น ในการผลักดันงานสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย

ในปี พ.ศ. 2560 คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ได้พิจารณาคัดเลือกพระสงฆ์ ขรवास และองค์กร ที่ทำคุณประโยชน์ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ จำนวน 16 รูป/คน/องค์กร ให้ได้รับรางวัล “เพชรงามการสาธารณสุขสงเคราะห์” โดยมีสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เมตตาประทานรางวัล เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 ณ อาคารมหาเจษฎาบดินทร์ วัดยานนาวา เขตสาทร กรุงเทพมหานคร เพื่อประกาศเกียรติคุณและส่งเสริมการทำงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

ในปี พ.ศ. 2561 ได้มีการมอบรางวัล “เพชรงามการสาธารณสุขสงเคราะห์” ในงานประชุมสัมมนาขับเคลื่อนงานฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จากนโยบายสู่การปฏิบัติระดับจังหวัด ในวันที่ 23 - 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 ณ อาคารมหาเจษฎาบดินทร์ วัดยานนาวา เขตสาทร กรุงเทพมหานคร ในการนี้สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เสด็จมาทรงเปิดการประชุมสัมมนาและประทานรางวัลแก่ผู้ได้รับการพิจารณาจำนวน 20 รางวัล ทั้งที่เป็นพระสงฆ์และองค์กรที่สนับสนุนการทำงานเพื่อสาธารณสุขประโยชน์ ดังนี้



รายนามพระสงฆ์ บุคคล และองค์กรที่ผ่านการพิจารณา
สมควรรับประธานรางวัล “เพชรงามการสาธารณสุขสงเคราะห์”
ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๐
โดย คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม
.....

- | | |
|--|---------------------------------------|
| ๑. พระเทพสิทธิมงคล | วัดโตโปธาราม จังหวัดระนอง |
| ๒. พระเทพวรมณี | วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม |
| ๓. พระราชธรรมนิเทศ | วัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี |
| ๔. พระราชญาณกวี | วัดพระราม ๙ กาญจนาภิเษก กรุงเทพมหานคร |
| ๕. พระราชโพธิ์วิบูลย์ | วัดพระธาตุคอกยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ |
| ๖. พระราชวิสุทธิประชาเนถ | วัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี |
| ๗. พระปัญญาธานมณี | วัดชลประทานรังสฤษดิ์ จังหวัดนนทบุรี |
| ๘. พระมหาภูฒิชัย วชิรเมธี | วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงราย |
| ๙. มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง | |
| ๑๐. มูลนิธิร่วมกตัญญู | |
| ๑๑. วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ | |
| ๑๒. แม็คคีนสันนีย์ เสถียรสุด | |
| ๑๓. คุณมีชัย วีระไวทยะ | |
| ๑๔. คุณทีชา ณ นคร | |
| ๑๕. คุณสรพงษ์ ชาตรี | |
| ๑๖. คุณวิวัฒน์ ศัลยกำธร | |

ประกาศ ณ วันที่ ๑๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐

(พระพรหมวชิรญาณ)

กรรมการมหาเถรสมาคม

ประธานคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม



ประกาศรายนาม พระสงฆ์ และองค์กร ที่ผ่านการพิจารณา
สมควรเข้ารับประธานรางวัล "เพชรงามการสาธารณสุขสงเคราะห์"

ประจำปี พุทธศักราช ๒๕๖๐

ฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม

๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐

- | | |
|----------------------------------|--------------------------------------|
| ๑) พระพรหมมงคล | วัดพระธาตุศรีจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ |
| ๒) พระสุธรรมวิมล | วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ |
| ๓) พระธรรมโมลี | วัดศาลาลอย จังหวัดสุรินทร์ |
| ๔) พระเทพศีลวิสุทธิ | วัดประชุมชลธารา จังหวัดนราธิวาส |
| ๕) พระเทพโกศล | วัดศรีโสดา จังหวัดเชียงใหม่ |
| ๖) พระเทพประสิทธิ์มณฑิ | วัดศรีสุดาราม กรุงเทพฯ |
| ๗) พระเทพศาสนานិบาล | วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม |
| ๘) พระภาวนาวิสุทธิญาณเถร | วัดดอยธรรมเจดีย์ จังหวัดสกลนคร |
| ๙) พระพุทธญาณมุนี | วัดพระธาตุผาเงา จังหวัดเชียงราย |
| ๑๐) พระสิริพัฒน์โมดม | วัดเอก จังหวัดสงขลา |
| ๑๑) พระครูอุภัยโกศล | วัดกัณฑ์พวงเหนือ จังหวัดพิษณุโลก |
| ๑๒) พระครูพิทักษ์นันทคุณ | วัดอรัญญาวาส จังหวัดน่าน |
| ๑๓) พระครูวิมลปัญญาคุณ | วัดป่าศรีแสงธรรม จังหวัดอุบลราชธานี |
| ๑๔) พระครูโพธิ์วิรุณ | วัดโพธิ์กราม จังหวัดร้อยเอ็ด |
| ๑๕) พระครูอดุลคุณาธาร | วัดนิคมประทีป จังหวัดตรัง |
| ๑๖) พระครูอมรชัยคุณ | วัดสุขัยคุณาราม จังหวัดนครราชสีมา |
| ๑๗) พระครูสุวรรณโพธิ์ธรรม | วัดโพธิ์ทอง จังหวัดจันทบุรี |
| ๑๘) พระสุบิน ปณีโต | วัดไผ่ล้อม จังหวัดตราด |
| ๑๙) กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย | |
| ๒๐) บริษัท เนเจอร์ทีฟ จำกัด | |

(พระพรหมวชิรญาณ)

กรรมการมหาเถรสมาคม

ประธานคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม

ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพการเป็นต้นแบบงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของ พระสงฆ์ที่ได้รับรางวัลเพชรงามการสาธารณสงเคราะห์ คณะทำงานโครงการการศึกษาแนวทางสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย จึงได้ดำเนินการถอดบทเรียน พระสงฆ์ที่ได้รับรางวัลเพชรงามการสาธารณสงเคราะห์ในปี พ.ศ. 2560 จำนวน 2 รูป คือ พระราชธรรมนิเทศ วัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี และพระเมธีวิโรดม วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงราย และในปี พ.ศ. 2561 อีก 2 รูป คือ พระสิริพัฒน์มโนม วัดเอก จังหวัดสงขลา และพระครูอุภัยโกศล วัดกัปปวงเหนือ จังหวัดพิษณุโลก เพื่อศึกษาข้อมูลให้สามารถเข้าใจถึงแนวคิด มุมมอง และทิศทางการทำงาน สาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ที่ได้รับรางวัลอย่างชัดเจน ข้อมูลการถอดบทเรียนจะนำเสนอใน 3 ประเด็นหลัก คือ ประเด็นแรก ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของพระสังฆาธิการผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ประเด็นที่สอง การจำแนกให้เห็นถึงบทบาทของเจ้าอาวาสในการทำงานด้าน สาธารณสงเคราะห์ และประเด็นที่สาม ข้อเสนอแนะแนวทางการทำงานด้าน สาธารณสงเคราะห์ในอนาคตของคณะสงฆ์ไทย ดังรายละเอียดที่จะนำเสนอใน แต่ละกรณีศึกษา ภายใต้อกรอบแนวคิดการพิจารณาอบรางวัลเพชรงามการ สาธารณสงเคราะห์ ดังนี้

1.2 กรอบการพิจารณาอบรางวัลเพชรงามการ สาธารณสงเคราะห์

การนำเสนอข้อมูลในส่วนนี้เป็นการรวบรวมแนวคิดที่พระสังฆาธิการ ผู้มีบทบาทในการทำงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธในภูมิภาคต่าง ๆ ได้นำเสนอ เพื่อการพิจารณากำหนดเป็นกฎเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกพระสงฆ์ ฆราวาส หรือองค์กร ที่มีความเหมาะสมจะได้รับรางวัลเพชรงามการสาธารณสงเคราะห์ ทั้งนี้จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามพบว่าพระสงฆ์ที่เป็นแกนนำในการดำเนิน กิจกรรมสาธารณสงเคราะห์อย่างน้อยที่สุดมักจะมีตำแหน่งทางคณะสงฆ์เป็น

เจ้าอาวาส โดยส่วนมากนอกจากจะจัดทำกิจกรรมในพื้นที่และชุมชนที่เป็นที่ตั้งของวัดแล้ว พระสงฆ์หลายรูปที่ไม่ได้เป็นเจ้าอาวาสในบ้านเกิดของท่าน อาจจะทำให้ความสำคัญกับงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ในภูมิภาคอื่นเพิ่มเติม เช่น ช่วยจัดหาสิ่งของอุปโภคบริโภคไปแจกจ่ายแก่ประชาชนผู้ทุกข์ยากและผู้ด้อยโอกาส หรือได้จัดหาทุนทรัพย์ช่วยเหลือแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนจากปัญหาอุบัติเหตุและสาธารณสุขในพื้นที่ต่าง ๆ หรือได้จัดซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์ และเครื่องอำนวยความสะดวกให้แก่โรงพยาบาลและหน่วยงานหรือองค์กรสาธารณสุขประโยชน์

จากคู่มือการปฏิบัติงานฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม การทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์มีเป้าหมายสำคัญประการหนึ่ง คือเพื่อให้เป็นกลไกหรือเครื่องมือขององค์กรพระพุทธศาสนาที่จะสามารถขับเคลื่อนสังคมไทยให้ก้าวหน้า โดยกำหนดกรอบการดำเนินงานไว้ 4 ด้าน คือ สงเคราะห์ เกื้อกูล พัฒนา และบูรณาการ¹ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาข้อมูลภาคสนามพบว่าเจ้าอาวาสส่วนมากไม่ทราบว่าฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมได้กำหนดกรอบการทำงานไว้ 4 ด้านดังกล่าว ในการปฏิบัติงานจริงเจ้าอาวาสส่วนมากทำงานไปตามบริบทของสถานการณ์ของปัญหาที่ประชาชนและชุมชนประสบอยู่ รวมถึงทำงานไปตามศักยภาพและความรู้ความสามารถของแต่ละรูปที่จะผลักดันกิจกรรมออกมาได้ ทั้งนี้เมื่อประมวลภาพรวมการทำงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของเจ้าอาวาสและพระสังฆาธิการทั้งหลาย สามารถจำแนกลักษณะการทำงานตามกรอบการดำเนินงาน 4 ด้านดังกล่าว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) บทบาทเชิงสงเคราะห์

บทบาทการสาธารณสุขสงเคราะห์ที่เจ้าอาวาสและพระสังฆาธิการทำกันมากเป็นบทบาทในเชิงสงเคราะห์ ซึ่งเน้นในเรื่องการบำบัดทุกข์และบำรุงสุขของประชาชนในลักษณะการช่วยเหลือแบบให้เปล่า การศึกษาข้อมูลภาคสนาม

¹ พระมงคลวชิรากร (บรรณธิการ), 2561, คู่มือการปฏิบัติการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม, หน้า 17-19.

เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในเชิงสงเคราะห์ พบว่ามีลักษณะการทำงานทั้งในการสงเคราะห์แก่ผู้ตกทุกข์ได้ยากและการบรรเทาสาธารณภัย เจ้าอาวาสที่ทำงานสงเคราะห์ส่วนมากจะใช้งบประมาณของตนเองและใช้เงินที่ญาติโยมผู้มีจิตศรัทธาร่วมบริจาค โดยไม่ได้พึ่งงบประมาณจากภาครัฐหรือหน่วยงานต่าง ๆ เจ้าอาวาสบางรูปอาจจะคิดกิจกรรมขึ้นมาแล้วไปขอรับบริจาคจากญาติโยมหรือขอการสนับสนุนเงินหรือสิ่งของจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ในขณะที่บางรูปอาจได้รับการร้องขอความช่วยเหลือจากญาติโยมหรือผู้เดือดร้อนหรือตกทุกข์ได้ยาก จึงได้จัดการขอรับบริจาคจากคนในชุมชนและนอกชุมชน หรืออีกหลายรูปที่เมื่อท่านได้รับบริจาคจากการทำบุญหรือถวายสังฆทานมาจากญาติโยม ท่านไม่ได้เก็บไว้ใช้เอง หากแต่นำเงินและของที่เหลือใช้ภายในวัดมาใช้ในกิจกรรมการสงเคราะห์ เช่น มีการนำเครื่องอุปโภคบริโภคไปช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย รวมถึงออกเยี่ยมชุมชนเพื่อช่วยเหลือคนยากไร้ คนชรา คนพิการ ผู้ป่วยติดบ้านติดเตียง หรือเด็กกำพร้า ที่ไม่ได้รับการเอาใจใส่จากครอบครัวเท่าที่ควร และหลายวัดได้ให้บริการเผาศพฟรีกับคนไร้ญาติและคนยากไร้ในชุมชน หรือหลายวัดได้อนุญาตการใช้ลานวัดให้แม่ค้าพ่อค้าเข้ามาขายของโดยไม่เก็บค่าเช่า เป็นการสร้างเสริมรายได้แก่คนในชุมชน รวมถึงให้ชาวบ้านได้หยิบยืมของใช้เครื่องใช้ในการจัดงานบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ของคนในชุมชนและบุคคลทั่วไป

ดังตัวอย่างการทำงานสงเคราะห์ของเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง “...อาตมาเริ่มทำงานมานาน 20 กว่าปีแล้ว โดยช่วงแรกเน้นการนำไปบริจาคตามถิ่นทุรกันดารและเด็กตามตะเข็บชายแดนที่ขาดแคลน เพราะคิดว่าชุมชนบริเวณรอบวัดยังไม่มีความลำบากอะไร แต่เมื่อประมาณปี 2559-2560 เริ่มพบว่ามีคนในชุมชนรอบวัดที่ขาดแคลนหรือเดือดร้อน จึงเริ่มทำโครงการเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง ซึ่งทางวัดจะเน้นช่วยเหลือสงเคราะห์กลุ่มญาติโยมที่มาวัด และศึกษาเพิ่มเติมว่าคนในชุมชนต้องการความช่วยเหลืออะไรจากทางวัด ...ทั้งนี้ในช่วงเริ่มต้นของการทำงานเริ่มจากไม่ได้คิดอะไร เป็นการลงมือทำแล้วมองว่าทำงานแบบนี้ให้มันมีความยั่งยืน ที่ผ่านมามีการช่วยเหลือสงเคราะห์ทำไปตามกำลังของวัด และได้ญาติโยมบางส่วนมาช่วยสนับสนุนด้วย แม้วัดจะมีศักยภาพในการระดม

ทุนแต่ไม่ยกราบกวบขวบ้าน ดั่งนั้นการช่วยเหลือจะพิจารณาตามปัจจัย สภาพ และความเหมาะสม ...ส่วนแนวคิดในการทำงานอาตมามองว่าเราต้องสร้างธาตุ ความเสียสละให้เกิดในจิตใจก่อน ...สำหรับอาตมามีหลักธรรมในการทำงานคือ “ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก” จึงสามารถทุ่มเทกับการทำงานสาธารณสงเคราะห์ได้” (พระครูโกวิทสุตสาร, สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

พระสงฆ์นักสังคมสงเคราะห์มักจะมีขอบข่ายการทำงานกิจกรรม สาธารณสงเคราะห์ต่าง ๆ ที่ไม่เกินต่อขีดความสามารถของท่านและเครือข่าย รวมถึงไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและไม่เสียสมณสาธูป ซึ่งกิจกรรมเชิงสงเคราะห์ที่ พระสงฆ์กลุ่มนี้กล่าวถึงกันมาก ได้แก่

- 1) สงเคราะห์ประชาชนผู้ประสบสาธารณภัยต่าง ๆ เช่น อุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย เป็นต้น เพื่อบรรเทาความทุกข์ยากเดือดร้อน
- 2) สงเคราะห์ประชาชนในยามเจ็บป่วย หรืออาจให้การดูแลรักษาโดย แพทย์แผนไทยหรือการใช้ยาสมุนไพร รวมถึงการอนุเคราะห์ดูแลผู้ป่วยหนักใน โรงพยาบาลหรือผู้ป่วยติดเตียง
- 3) บริจาคเงินหรือจัดหาทุนสนับสนุนการสร้างอาคารหรือซื้อเครื่องมือ และอุปกรณ์ทางการแพทย์ให้สถานีนอนามัย โรงพยาบาล หรือตึกสงฆ์อาพาธ
- 4) สงเคราะห์ในยามประสบมรณภัย คือเมื่อเสียชีวิตครอบครัวยากจน ไม่สามารถจัดพิธีศพได้ ก็จะช่วยเหลืออนุเคราะห์หรือเอาใจใส่เป็นธุระจัดการให้

2) บทบาทเชิงเกื้อกูล

สำหรับเจ้าอาวาสที่ทำงานสาธารณสงเคราะห์เชิงเกื้อกูลจะมีบทบาท เป็นแกนกลางประสานงานกับทุกองค์กรและทุกภาคส่วนที่มาร่วมงานกับ คณะสงฆ์ หรือมาขอใช้วัดเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชนใน ชุมชน ให้สามารถดำเนินการได้อย่างสะดวกเพื่อประโยชน์ของประชาชนและ ชุมชน องค์กรปกครองคณะสงฆ์จึงควรสนับสนุนให้พระสงฆ์ได้เข้ามาทำงานเชิง

เกื้อกูล เพื่อสนับสนุนการพัฒนาคนในชุมชนให้มีสุขภาพที่ดีในทุกด้านอย่างต่อเนื่อง การเข้าไปช่วยสนับสนุนหรืออำนวยความสะดวกในการทำงานพัฒนาสังคมหรือสาธารณสุขสงเคราะห์ของเจ้าอาวาสแต่ละรูปนอกจากจะช่วยเสริมสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวมแล้ว ยังจะช่วยเสริมสร้างความศรัทธาให้กับญาติโยมเพื่อใช้ความศรัทธาเป็นฐานในการทำงานร่วมกับประชาชนและชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

เจ้าอาวาสรูปหนึ่งได้อธิบายถึงแนวทางการทำงานเชิงเกื้อกูลว่า “...เป็นการสนับสนุนให้คณะสงฆ์ ประชาชน และบุคลากรจากฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาร่วมมือกันปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือกิจกรรม รวมถึงการร่วมมือเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และไม่ทำให้การทำงานซ้ำซ้อนกันหรือขัดแย้งกัน ทั้งนี้เพื่อให้งานสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม” (พระครูวิบูลวุฒิกร, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2562) นอกจากนี้ยังได้จำแนกให้เห็นการทำงานเชิงเกื้อกูลในหลากหลายแนวทาง ดังนี้

(1) สนับสนุนการทำงานโครงการ/กิจกรรม เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามาทำงานตามศักยภาพ ความถนัด และความพร้อม ทั้งในเชิงบุคคลและองค์กร

(2) สนับสนุนให้พระสงฆ์ในวัดได้เข้าร่วมโครงการ/กิจกรรม และร่วมเรียนรู้เพื่อให้พระสงฆ์ในวัดได้มีส่วนร่วมทำงานและประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการพัฒนาสังคม

(3) สนับสนุนการสร้างแนวความคิด ปฏิบัติงานสำคัญ และพัฒนาศักยภาพการทำงานกับทุกหน่วยงานและทุกองค์กรด้วยความเสียสละ คือ มีจิตอาสาในการทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

(4) สนับสนุนการทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธ โดยเน้นให้เจ้าอาวาสสามารถร่วมเป็นแกนนำในการดำเนินโครงการและกิจกรรมกับผู้นำชุมชนอื่น ๆ โดยมีพระธรรมวินัยและศีลธรรมเป็นหลักในการทำงานร่วมกัน

การทำงานสาธารณสงเคราะห์เชิงเกื้อกูลจึงเป็นความพยายามที่เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ให้การสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาของหน่วยงานหรือองค์กรจากภายนอกชุมชน เพื่อให้สามารถร่วมกันทำงานได้ตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามพบว่ารูปแบบการสนับสนุนมักจะเป็นไปในลักษณะที่ทางหน่วยงานหรือผู้เกี่ยวข้องขอเข้ามาใช้วัดเป็นสถานที่ดำเนินกิจกรรม ดังนี้

(1) อนุเคราะห์การใช้ศาลาหรืออาคารภายในวัดให้เป็นที่พักประชุมของชุมชนและทางราชการ เพื่อเสนอข้อมูลข่าวสารชี้แจงให้แก่ประชาชนได้รับรู้และเข้าร่วมกิจกรรม

(2) สนับสนุนการใช้วัดเป็นสถานที่จัดตั้งโรงเรียนหรือจัดตั้งสถานศึกษาต่าง ๆ ให้แก่ผู้ด้อยโอกาส หรือเด็กพิเศษ เช่น เด็กออทิสติก เป็นต้น

(3) สนับสนุนการใช้วัดเป็นสถานที่จัดตั้งห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ที่อ่านหนังสือ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน หรือหอกระจายข่าวในชุมชน

(4) สนับสนุนการใช้วัดเป็นสถานที่จัดทำบ่อน้ำดื่ม น้ำใช้ ประปาหมู่บ้าน หรือแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรให้แก่ประชาชนในชุมชน

การทำงานจึงมีลักษณะเป็นการสนับสนุนให้หน่วยงานและองค์กรเข้ามาดำเนินงานโครงการโดยใช้วัดเป็นพื้นที่ปฏิบัติการ หรือบางหน่วยงานและองค์กรก็มาใช้ฐานความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อเจ้าอาวาส เพื่อดึงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการและกิจกรรมตามนโยบายหรือแผนงานของหน่วยงานและองค์กรนั้น ทั้งนี้บทบาทของเจ้าอาวาสในงานสาธารณสงเคราะห์เชิงเกื้อกูล อาจจะพิจารณาแยกได้เป็น 2 แนวทาง คือ

(1) สนับสนุนการทำโครงการหรือกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ที่เป็นงานของวัดหรือคณะสงฆ์ ซึ่งมักจะดำเนินไปในลักษณะที่โครงการหรือกิจกรรมนั้นเป็นงานที่ริเริ่มและดำเนินการในนามของวัด รวมถึงอาจเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายผ่านกลไกองค์กรปกครองคณะสงฆ์ เจ้าอาวาสมัก

จะแสดงบทบาทเป็นผู้ประสานงานในลักษณะที่เป็นทางการตามตำแหน่ง พระสังฆาธิการ ซึ่งเป็นการประสานงานในลักษณะเชิงหน้าที่ ซึ่งอาจจะไม่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นเชิงจิตอาสา การประสานงานโครงการและกิจกรรมในลักษณะเช่นนี้มักจะได้รับความร่วมมือจากคณะสงฆ์และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างดี เพราะเป็นเสมือนการร่วมทำงานตามคำสั่งจากส่วนกลาง แต่มักจะเป็นการทำงานตามกำหนดเวลา และมักจะขาดความต่อเนื่องในการทำงาน

(2) สนับสนุนประชาชนและชุมชนเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ของหน่วยงานหรือองค์กร ทั้งในเชิงการขอใช้สถานที่ การขอความร่วมมือให้คนในชุมชนได้เข้ามาร่วมโครงการ ตลอดจนการขอความร่วมมือจากเจ้าอาวาสให้มาร่วมเป็นแกนนำ เพราะอาศัยศรัทธาของญาติโยมเป็นฐานในการทำงาน การประสานงานในลักษณะเช่นนี้มักจะเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่ไม่ได้ริเริ่มมาจากเจ้าอาวาส รวมถึงอาจจะเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่จัดเป็นครั้งคราว ไม่มีความต่อเนื่องในการดำเนินงาน ซึ่งที่พบเห็นได้มากคือการใช้พื้นที่วัดในการจัดประชุม หรือจัดอบรมในชุมชน เป็นต้น โครงการและกิจกรรมเหล่านี้อาจจะเป็นงานพัฒนาสังคมที่เน้นเชิงพื้นที่หรือในบริบทของสถานการณ์ปัญหา เช่น โครงการปลอดเหล้าเข้าพรรษา เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นการทำงานในเชิงสนับสนุนความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ ประชาชน และหน่วยงานหรือองค์กร

3) บทบาทเชิงพัฒนาสังคม

พระสังฆาธิการที่ทำงานสาธารณสงเคราะห์มานาน มักจะกล่าวถึงบทบาทการพัฒนาสังคมว่าเป็นแนวทางที่จะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนและชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยส่วนมากมองว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมเป็นบทบาทในเชิงปฏิบัติการ พระสงฆ์นักพัฒนารูปหนึ่งที่มีประสบการณ์การทำงานในชุมชนมานานอธิบายว่า งานสังคมพัฒนาเป็นการทำงานที่เกิดขึ้นจากจิตอาสาของพระสงฆ์เองที่จะมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนและชุมชน เช่น ธนาคารข้าว ธนาคารควาย กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

การผลิตสินค้าปลอดสารพิษ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น รวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาสังคม ตัวอย่างเช่น ช่วยเหลือคนที่ติดยาเสพติด ช่วยเหลือคนที่ติดเหล้า ช่วยเหลือคนที่ติดการพนัน และความพยายามพัฒนาคนในชุมชนให้สามารถดำรงชีวิตได้ตามแนวทางการพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชน

พระสงฆ์นักพัฒนาส่วนมากมีแรงจูงใจในการทำงานพัฒนาจากการที่พบปัญหาความยากจนของคนในชุมชน เช่น พระราชาธรรมนิเทศ (พยอม กลยาโณ) พบเห็นปัญหาความยากจน ปัญหาการว่างงาน ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในหลากหลายรูปแบบ ทำให้พระพยอมริเริ่มโครงการพัฒนาสังคม และจัดตั้งมูลนิธิวัดสวนแก้ว ในปี พ.ศ. 2529 ณ วัดสวนแก้ว อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี เป็นสื่อในการจัดทำโครงการเพื่อแก้ไขสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่ โครงการร่มโพธิ์แก้ว, โครงการเวทียาเพ็ญประโยชน์, โครงการลอกคราบ, โครงการกระบอกลำรอกกิเลส, โครงการช่วยน้องท้องทิว, โครงการสลับมาฟื้นฟู, โครงการบ้านพักฟื้นคนชรา, โครงการสะพานบุญจากผู้เหลือใจผู้ขาด, โครงการซุเปอร์มาร์เก็ตผู้ยากไร้ และโครงการสวนแก้วเนอร์สเซอรี่ เป็นต้น นับเป็นตัวอย่างที่เด่นชัดของพระสงฆ์นักพัฒนาที่มีบทบาทในการช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้และด้อยโอกาส จะเห็นได้ว่าการพัฒนาสังคมตามแนวพุทธศาสนาเพื่อสังคมเช่นนี้ จำเป็นต้องเริ่มต้นจากตัวพระสงฆ์ คือความมีจิตอาสา มีศรัทธา มีความรู้และประสบการณ์ ซึ่งจะช่วยให้พระสงฆ์สามารถผลักดันกิจกรรมพัฒนาสังคมได้ดี และก้าวหน้าไปในทิศทางที่เหมาะสม ดังนั้นพระสงฆ์นักพัฒนาจึงได้กำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมกับศรัทธา ความรู้ความสามารถ และเงื่อนไขการทำงานร่วมกับประชาชน

สำหรับภาพรวมบทบาทในการเป็นผู้นำพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ส่วนมากมีลักษณะเป็นการทำงานที่ริเริ่มโดยเจ้าอาวาส ซึ่งมักจะเป็นงานในเชิงจิตอาสาที่เจ้าอาวาสต้องการจะดำเนินงานเพื่อประโยชน์แก่ญาติโยมในชุมชนที่วัดตั้งอยู่ โดยการดำเนินงานในลักษณะนี้อาจจะเป็นกิจกรรมเล็ก ๆ ที่เจ้าอาวาสร่วมทำเฉพาะกับญาติโยมที่ใกล้ชิด หรือร่วมทำกับผู้นำชุมชน หรือร่วมทำกับ

คณะสงฆ์ที่เป็นภาคีเครือข่าย โดยในช่วงเริ่มแรกมักจะเป็นงานพัฒนาที่ดำเนินการโดยคาคหวังผลสำหรับเฉพาะคนบางกลุ่มที่เดือดร้อน หรือเป็นการจัดทำกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้แก่คนที่เดือดร้อนหรือมีความต้องการช่วยเหลือแต่ไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรใดสนใจหรือมาให้การสนับสนุน จนกระทั่งเมื่อการดำเนินงานประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี และคนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญในการร่วมกิจกรรมพัฒนานั้น การทำงานพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ก็ขยายมากขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ กล่าวคือมีจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการมากขึ้น โครงการมีความหลากหลาย รวมถึงผลของการพัฒนาก็ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชน

การทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนาจึงเป็นการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชน ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นชุมชนชนบท การได้พบเห็นปัญหาของชุมชนได้กลายเป็นแรงจูงใจให้พระสงฆ์เข้าไปทำงานพัฒนาสังคม เพราะส่วนมากเป็นลูกหลานในชุมชน จึงเข้าใจทุกปัญหาในชุมชน สามารถเสนอแนวทางและวิธีการแก้ไขปัญหาที่คนในชุมชนให้การยอมรับ เพราะเป็นข้อเสนอที่ไม่ได้มีผลประโยชน์อื่นใดแอบแฝงไม่ว่าจะเป็นเงินทองหรือความก้าวหน้าในตำแหน่งคณะสงฆ์ นอกจากนี้เพื่อประโยชน์ของชุมชน พระสงฆ์นักพัฒนาจึงสามารถโน้มนำให้คนในชุมชนมาร่วมกันดำเนินงานให้บรรลุผลตามแผนที่วางไว้ อย่างไรก็ตามในช่วงก่อนพุทธศตวรรษ 2530 บทบาทของพระสงฆ์นักพัฒนายังไม่ได้รับการยอมรับจากคณะสงฆ์และหน่วยงานราชการ การทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนามักจะถูกมองว่าเป็นการทำงานนอกเหนือจากบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ พระสงฆ์นักพัฒนาหลายรูปถูกกีดกัน กีดกัน และกลั่นแกล้งจากพระสังฆาธิการฝ่ายปกครองและหน่วยงานของรัฐ เช่น ถูกเรียกขานว่า “พระคอมมิวนิสต์” หรือ “พระแกะดำ” เป็นต้น ในช่วงเวลานั้นหากพระสงฆ์นักพัฒนารูปใดขาดความมุ่งมั่นและเข้มแข็งในการทำงานเพื่อสังคม ก็ต้องหยุดหรือเลิกการทำงานพัฒนาไป พระสงฆ์นักพัฒนาในยุคนี้ที่สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลานานก็เพราะได้รับความศรัทธาและการยอมรับจากประชาชน รวมทั้งมักจะทำงานโดยยึดหลักพุทธธรรมเป็นธงนำ โดยนำไปประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและเงื่อนไข

ทางวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน พระสงฆ์นักพัฒนาในยุคแรก ๆ จึงมีความเป็นผู้นำสูง เนื่องจากต้องต่อสู้กับอุปสรรคที่ได้รับจากผู้ปกครองคณะสงฆ์และหน่วยงานของรัฐ และต้องอดทนในการทำงานให้บรรลุผลเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน รวมถึงต้องพิสูจน์ตนเองให้ได้ว่าท่านเป็นผู้มีภูมิรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำการพัฒนา แต่ในปัจจุบันบทบาทของพระสงฆ์นักพัฒนาได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางมากขึ้นจากคณะสงฆ์และหน่วยงานภาครัฐ แต่ยังคงมีอุปสรรคบางประการในการทำงานสังฆพัฒนา ดังนี้

(1) องค์กรที่ควรจะมีบทบาทนำทางการพัฒนา ทั้งภาครัฐและองค์กรทางศาสนา ยังคงขาดจิตอาสาที่จะช่วยเหลือประชาชน องค์กรปกครองคณะสงฆ์ยังขาดแผนปฏิบัติการที่ชัดเจนเกี่ยวกับกิจการการพัฒนาสังคมแนวพุทธ ส่งผลให้พระสงฆ์นักพัฒนายังคงเป็นคนส่วนน้อยในคณะสงฆ์ไทย

(2) การส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการพึ่งพาตนเอง ยังไม่เป็นระบบที่เชื่อมโยงกับกลไกภาครัฐ เช่น ขาดความรู้เรื่องแหล่งน้ำ ขาดความรู้เรื่องสุขภาพ ขาดความรู้เรื่องการอนุรักษ์ ขาดความรู้เรื่องระบบนิเวศวิทยา หรือขาดความรู้ในการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เป็นต้น รวมทั้งยังคงคาดหวังการสนับสนุนช่วยเหลือจากภายนอกมากกว่าที่จะคิดพึ่งตนเองก่อน

(3) โครงการและกิจกรรมที่ดำเนินการโดยหน่วยงานรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงมีการพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เช่น ประชาชนต้องการแหล่งน้ำกลับไปสร้างถนนให้ การทำงานพัฒนาควรจะผลักดันให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชน

(4) ประชาชนส่วนหนึ่งยังเผชิญปัญหาเกี่ยวกับอบายมุข ทั้งยาเสพติด สุรา และการพนัน พระสงฆ์ยังต้องพยายามพัฒนาให้ประชาชนลด ละ เลิกอบายมุขทั้งหลาย จึงจะสามารถหลุดพ้นจากวงจรปัญหาและความยากจนได้

(5) องค์กรพัฒนาของรัฐ องค์กรภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และ องค์กรปกครองคณะสงฆ์ ยังต่างคนต่างทำงาน ไม่มีการบูรณาการกันอย่างแท้จริง กระบวนการพัฒนาชุมชนและสังคมยังมีลักษณะต่างคนต่างทำ จึงไม่เกิด สาธารณประโยชน์อย่างเหมาะสมและขาดพลังในการพัฒนาสังคมสุขภาวะ

4) บทบาทเชิงบูรณาการ

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาพระสงฆ์ในทุกภูมิภาคทำงานพัฒนาสังคม ด้วยการขยายขอบเขตการทำงานสังฆพัฒนาในเชิงประสานและเชื่อมโยงกัน เนื่องจากองค์กรทางพุทธศาสนาต้องปรับตัวให้เหมาะสมต่อการดำเนินกิจกรรม พัฒนาสังคมภายใต้เงื่อนไขที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่งมุ่งเน้นการ ดำเนินงานตามพันธกิจขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ที่พยายามสร้างจุดเชื่อมโยง ให้องค์กรทางพุทธศาสนาทำงานสาธารณสงเคราะห์และพัฒนาสังคมมากขึ้น ประการที่สองคือพยายามสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกับภาคประชาสังคม เครือข่ายการพัฒนาสังคม องค์กรสาธารณประโยชน์ และหน่วยงานภาครัฐใน ท้องถิ่น และประการสุดท้ายคือการใช้ปัญหาของท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการระดม ทรัพยากร บุคลากร และองค์กรที่เกี่ยวข้องมาทำงานร่วมกัน จึงเห็นได้ว่า การทำงานของพระสงฆ์จะต้องทำงานในเชิงบูรณาการกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อขยายขอบเขตการทำงานให้กว้างขึ้นและครอบคลุมทุกสภาพปัญหาและ ความต้องการของประชาชน

จากการศึกษาบทบาทการพัฒนาสังคมของเครือข่ายองค์กรพระพุท ธศาสนา พบว่ามีเครือข่ายทั้งในระดับสังคมและระดับชุมชนที่มีความพร้อมใน การเป็นแกนกลางเพื่อผลักดันการทำงานในพื้นที่ได้ แต่ขาดการผลักดันเชิง องค์กรความรู้ที่จะช่วยให้เกิดการดำเนินงานพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการรูปหนึ่งที่เสนอว่า “พระสงฆ์ได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาสังคมไทยมาโดยตลอด ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การทำงานพัฒนาของคณะสงฆ์ไทยสามารถระดมสรรพกำลังในการช่วยเหลือ

เกี่ยวเนื่องได้จากพุทธศาสนิกชน หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน และเครือข่าย
ประชาสังคม โดยพระสงฆ์เป็นกำลังสำคัญในการร่วมส่งเสริมและสนับสนุนให้
องค์กรทางพุทธศาสนาเข้าร่วมดำเนินงาน และร่วมขับเคลื่อนสังคมไทยผ่าน
การดำเนินกิจกรรมอย่างหลากหลายและต่อเนื่อง เพราะพระสงฆ์นักพัฒนา
ใช้หลักธรรมในการบริหารจัดการโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาสังคม”
(พระครูมงคลวรวัฒน์, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2562)

ตัวอย่างหนึ่งที่เด่นชัด คือการทำงานของเครือข่ายองค์การพระผู้นำ
แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ซึ่งเป็นเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ ที่ดำเนินกิจกรรมสังคมพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมในพื้นที่จังหวัด
อุบลราชธานีและอำนาจเจริญ เครือข่ายนี้มีจุดมุ่งหมายต้องการฟื้นฟูพุทธธรรม
ให้กลับมามีพลังในการแก้ไขปัญหาของสังคมยุคใหม่ มีการจัดประชุมแลกเปลี่ยน
ความคิดเห็นและร่วมกันหาคำตอบเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม ผู้ที่เข้าร่วมเป็น
เครือข่ายมีทั้งพระสงฆ์นักพัฒนาจากในพื้นที่เมืองและชนบท มาร่วมกันพัฒนา
สังคมโดยมุ่งเน้นให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้นแม้ว่างานสังคมพัฒนาจะยึด
หลักธรรมในการดำเนินงาน แต่แบบแผนการทำงานจะมีลักษณะยืดหยุ่นไป
ตามเงื่อนไขและเหตุปัจจัยของปัญหาที่ต้องการแก้ไข และนำไปสู่การปฏิบัติ
บนพื้นฐานการทำงานเชิงบูรณาการด้วยแนวทาง “บวร” คือความร่วมมือระหว่าง
บ้าน วัด และโรงเรียน

คำว่า “บวร” สะท้อนให้เห็นในเชิงความร่วมมือระหว่างสถาบันพื้นฐาน
ในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมอย่างสำคัญของฝ่ายวัดและ
พระสงฆ์ เพราะในอดีตสังคมไทยมักจะมองว่าวัดและพระสงฆ์ไม่ควรจะเข้ามายุ่ง
เกี่ยวกับการพัฒนาสังคม เพราะเป็นเรื่องราวทางโลก วัดและพระสงฆ์ควรมี
บทบาทสำคัญเฉพาะในเรื่องของทางธรรมมากกว่า การใช้แนวทาง “บวร” ใน
ปัจจุบันจึงเป็นการนำเสนอภาพบทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมระหว่าง
บ้าน วัด และราชการ และถือว่าโรงเรียนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของราชการด้วย แต่ยังคง
ให้ความสำคัญกับบทบาทของวัดและพระสงฆ์ โดยมุ่งส่งเสริมความร่วมมือกับ

ชุมชนและหน่วยงานราชการในฐานะที่เป็นภาคีเครือข่าย หรือกล่าวได้ว่าเป็นแนวทางในการทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์เชิงบูรณาการ

ในกระบวนการบูรณาการงานสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธแบบ “บวร” พระสงฆ์ควรจะต้องเรียนรู้และเข้าใจถึงเหตุปัจจัยที่แท้จริงของสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน จากนั้นควรจะต้องให้มีการประชุมปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชน และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันกำหนดมาตรการและแนวทางร่วมมือแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน การมีส่วนร่วมระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานราชการกำลังถูกมองว่าจะเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด เนื่องจากในบางกิจกรรมพระสงฆ์ขาดศักยภาพและองค์ความรู้ที่จะดำเนินงาน ในขณะที่หน่วยงานราชการจะช่วยลดข้อจำกัดนี้ได้ การดึงให้หน่วยงานราชการมาร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในงานสังคมพัฒนาจึงเป็นแนวทางที่จะสามารถสร้างเสริมประโยชน์แก่คนในชุมชนได้มากกว่าที่จะรวมศูนย์บทบาทไว้กับพระสงฆ์นักพัฒนาเท่านั้น

กลยุทธ์การทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์หรือการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ที่มุ่งเน้นความร่วมมือของภาคีเครือข่าย ควรมีกลยุทธ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม คือ (1) กลยุทธ์ด้านการสร้างความร่วมมือ เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน กับพระสงฆ์และข้าราชการหรือบุคลากรในองค์กรที่เข้าร่วมเป็นภาคีเครือข่าย (2) กลยุทธ์ด้านการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ผ่านการบูรณาการภูมิปัญญาพื้นบ้านผสมผสานกับภูมิปัญญาสมัยใหม่ โดยการสนับสนุนของหน่วยงานราชการและองค์กรที่เข้าร่วมเป็นภาคีเครือข่าย (3) กลยุทธ์พัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองและความยั่งยืนของการพัฒนา โดยใช้การสร้างเครือข่ายเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน กลยุทธ์เหล่านี้ได้รับการยอมรับจากเจ้าอาวาสและผู้นำชุมชนว่าเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันกิจกรรมสังคมพัฒนาและงานสาธารณสุขสงเคราะห์เพื่อประโยชน์ของชุมชนได้มากกว่าในอดีต

เหล่านี้คือบทบาทที่พระสงฆ์ทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์บนพื้นฐานการเป็นพระสงฆ์จิตอาสา คือทำงานให้บริการประชาชนด้วยความเสียสละ ทำงาน

เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทั้งงานภายในวัด งานของคณะสงฆ์ งานโรงเรียน งานของชุมชน และงานร่วมกับสังคมภายนอก ทั้งนี้ความเป็นผู้มีจิตอาสาของพระสงฆ์นั้น อาจเกิดขึ้นเองจากพื้นฐานการเรียนรู้ในครอบครัวหรือประสบการณ์ในวัยเด็ก แต่โดยพื้นฐานแล้วพระสงฆ์จิตอาสาส่วนมากได้รับการเรียนรู้และพัฒนาตนเองจากการศึกษาปฏิบัติธรรมและจากประสบการณ์การทำงาน ที่หล่อหลอมให้พระสงฆ์มีความพร้อมที่จะอุทิศตน และพร้อมที่จะเรียนรู้สภาพปัญหาที่ชุมชนประสบอยู่ ดังนั้นพระสงฆ์จิตอาสาที่จะทำงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ ควรจะเตรียมความพร้อมของตนเองใน 4 ประการ คือ

1) เตรียมตัวให้พร้อมต่อการทำกิจกรรม กล่าวคือจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในสถานการณ์ปัญหาสังคม ต้องมีข้อมูลข่าวสารให้รอบด้าน ต้องมีศักยภาพหรือเครือข่ายที่พร้อมจะให้การสนับสนุนหรือร่วมมือกันทำกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ต่าง ๆ ให้ทันต่อสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น

2) เตรียมตัวให้พร้อมในเชิงการสร้างศรัทธา โดยพระสงฆ์ควรจะหมั่นศึกษาและปฏิบัติธรรม ให้พร้อมที่จะให้การอบรมธรรมแก่ศาสนิกชน (เช่น การบวชชีพรหมณ์ การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการเปิดวัดวันอาทิตย์ เป็นต้น) เพื่อเสริมให้ศาสนิกชนยึดมั่นในหลักธรรมและพร้อมจะช่วยเหลือผู้อื่น

3) เตรียมตัวให้พร้อมต่อการเป็นผู้นำการพัฒนา ทั้งเป็นผู้นำการพัฒนาจิตใจและการพัฒนาชุมชน คือพร้อมที่จะร่วมเป็นแกนนำในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน และสนับสนุนการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เพราะสังคมไทยให้ความศรัทธาและยอมรับพระสงฆ์เป็นผู้นำในการดำรงชีวิตของประชาชนเสมอมา

4) เตรียมตัวให้พร้อมต่อการเป็นที่ปรึกษากิจกรรมต่าง ๆ ทั้งเรื่องปัญหาภายในครอบครัว เรื่องปัญหาการเงิน หรือเรื่องปัญหาสุขภาพร่างกาย พระสงฆ์ต้องพร้อมจะให้คำแนะนำปรึกษาตามความคาดหวังของพุทธศาสนิกชน ผู้เดือดร้อนหรือตกทุกข์ได้ยาก

นอกจากนี้การศึกษางานภาคสนามยังช่วยให้เข้าใจพระสงฆ์จิตอาสาที่ทำงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธได้ว่า มีแนวทางการพัฒนาความเป็นพระสงฆ์จิตอาสาด้วยการศึกษาและปฏิบัติธรรม 3 แนวทาง ดังนี้

1) ศึกษาปฏิบัติธรรมเพื่อการปรับเปลี่ยนตนเอง เป็นแนวทางที่เริ่มต้นด้วยการศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง ผลจากการปฏิบัติธรรมก่อให้เกิดปัญญา มีความเข้าใจสรรพสิ่งที่มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน จากฐานการใช้ปัญญาและการใช้สติพิจารณาธรรมที่สามารถอธิบายสภาวะของปัญหาที่เกิดขึ้นต่อญาติโยมได้อย่างเข้าใจชัดเจน จึงเกิดความคิดว่าต้องนำความรู้ความเข้าใจดังกล่าวไปช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว กลุ่มพระสงฆ์จิตอาสาที่มีความเข้าใจอย่างชัดเจนว่าการปฏิบัติธรรมนั้นเป็นการนำเอาหลักธรรมไปช่วยเหลือศาสนิกชนให้สามารถหลุดพ้นจากทุกข์ ทั้งที่เป็นทุกข์ทางกายและทางจิตใจ การทำงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์จิตอาสาครั้งนี้จึงเป็นเสมือนหนทางหนึ่งของการปฏิบัติธรรม

2) ศึกษาปฏิบัติธรรมเพื่อความเข้าใจลึกซึ้งในศีล สมาธิ และปัญญา จนเกิดทัศนคติการมองเห็นสรรพสิ่งว่ามีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันตามหลักอิทัปปัจจยตา มีความเป็นเหตุปัจจัยและมีความเป็นผลที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน เมื่อสามารถเข้าใจว่าสรรพสิ่งนั้นมีเหตุปัจจัยและผลที่เชื่อมโยงกัน จึงสามารถเข้าใจสภาพปัญหาและเสนอทางออกแก่สังคมได้อย่างมีทิศทางที่เหมาะสม พระสงฆ์จิตอาสาในกลุ่มนี้ทำงานสาธารณสงเคราะห์เพราะมองเห็นถึงเหตุปัจจัยของความยากจนที่คนในชุมชนประสบอยู่ และในฐานะที่พระสงฆ์ก็เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ปัญหาของคนในชุมชนย่อมส่งผลกระทบต่อท่านด้วยเช่นกัน จึงได้มีส่วนร่วมในงานสาธารณสงเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวได้ถูกแก้ไข กล่าวได้ว่าการศึกษาปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ได้สร้างญาณทัศนะการจิตความสัมพันธ์กับสภาวะปัญหาอย่างมีความเชื่อมโยง และนำไปสู่การทำงานสาธารณสงเคราะห์อย่างสอดคล้องกับปัญหาของชุมชน

3) ศึกษาปฏิบัติธรรมในเชิงสังคหฺรฐะ เป็นกลุ่มพระสงฆ์จิตอาสาที่นำตนเข้าไปผูกพันกับสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมตามแนวคิดพุทธศาสนาเพื่อสังคม ต้องการจะร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาสังคมในทุกมิติ ด้วยการจัดวางตนเองสัมพันธ์กับสังคมทั้งในระดับชุมชนไปสู่ระดับสังคมในวงกว้าง แล้วเสนอทางออกเพื่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในบริบทสังคมท้องถิ่นบนพื้นฐานหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา หรือตามหลักการพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม อย่างไรก็ตามพระสงฆ์ที่ทำงานสาธารณสงเคราะห์แนวนี้มักจะมีขอบเขตการเสนอแนวทางแก้ปัญหาในเชิงสัมพันธ์กับบริบทของชุมชนและวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น มากกว่าการมุ่งเน้นใช้ธรรมเป็นหลักในการแก้ไขปัญหาสังคม

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่าในช่วง 2 - 3 ทศวรรษที่ผ่านมาบทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์มีแนวโน้มที่เป็นบทบาทที่พึงปรารถนาของคณะสงฆ์ไทย จนกระทั่งเกิดเครือข่ายการทำงานพัฒนาด้านสาธารณสงเคราะห์ร่วมกับคณะสงฆ์ในพื้นที่อื่น และร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม งานสาธารณสงเคราะห์มีความเข้มแข็งมากขึ้น การถอดบทเรียนในหนังสือนี้มีเป้าหมายต้องการสร้างความเข้าใจการทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกลุ่มพระสงฆ์ที่ได้รับรางวัลเพชรฆาตการสาธารณสงเคราะห์ โดยคาดหวังว่าจะได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทยในอนาคต



**“ศาสนิกชนในศาสนาใดถูกปล่อยปละละเลย
จากผู้นำศาสนาให้ทอดอยากยากจน ฝืดเคืองจนแค้น
ศาสนานั้นจะอยู่เป็นที่พึ่งได้ไม่นาน
จะต้องอันตรธานเสื่อมหายไป”**

พระราชธรรมนิเทศ

วัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี



พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กุลยาโน)
วัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

พินิจน์ แสงปัญญา

2.1 ประวัติพระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ)

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว อำเภอ บางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี เป็นบุตรของนายเปล่ง และนางสำเภา จันเพชร มีนาม เดิมว่า พยอม จันเพชร เกิดเมื่อวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2492 เป็นชาวอำเภอ บางใหญ่ จังหวัดนนทบุรีโดยกำเนิด เนื่องจากชีวิตวัยเด็กของพระราชธรรมนิเทศ เติบโตมาในครอบครัวที่มีฐานะยากจน บิดามารดาประกอบอาชีพทำนาทำสวน จึงทำให้ต้องออกจากโรงเรียนเมื่อจบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เมื่อ พ.ศ. 2502 พระราชธรรมนิเทศได้บรรพชาเป็นสามเณรซึ่งเป็นการบวช หน้าไฟให้กับมารดาในระยะสั้น ณ วัดสังวรพิมลไพบูลย์ ต่อมาเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2513 จึงเข้ารับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์ ณ วัดสังวรพิมล ไพบูลย์ โดยมีพระครูนนทประภากร เจ้าคณะอำเภอบางใหญ่ เจ้าอาวาสวัดพิบูล เงิน เป็นพระอุปัชฌาย์ ระหว่างนั้นได้ศึกษาต่อพระปริยัติธรรมแผนกธรรมกระทั่ง สำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นเอกในปี พ.ศ. 2516 ณ วัดบางอ้อยช้าง จังหวัด นนทบุรี ในระหว่างที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรม พระราชธรรมนิเทศมีความตั้งใจ ที่จะเผยแพร่พระพุทธศาสนาจึงมุ่งมั่นศึกษาพระธรรมคำสอนอย่างละเอียดลึกซึ้ง ในปี พ.ศ. 2517 จึงตัดสินใจเข้าศึกษาปฏิบัติธรรมกับท่านพุทธทาสภิกขุและ จำพรรษาอยู่ที่สวนโมกขพลาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กระทั่งปี พ.ศ. 2521 พระราชธรรมนิเทศพร้อมกับเพื่อนพระภิกษุอีก 2 รูปได้เดินทางจากสวนโมกข- พลารามเข้ากราบนมัสการหลวงพ่อเทียน จิตตสุโณ ณ วัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี เพื่อขออนุญาตจัดทำโครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ซึ่งหลวงพ่อเทียน จิตตสุโณ อนุญาตให้พำนักอาศัยและสนับสนุนช่วยเหลือจัดทำโครงการพร้อมทั้ง ช่วยเป็นพระพี่เลี้ยงให้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 หลวงพ่อเทียน จิตตสุโณ มอบหมาย ให้พระราชธรรมนิเทศพร้อมกับเพื่อนพระภิกษุอยู่ดูแลบูรณะพัฒนาพื้นที่วัด สวนแก้ว เนื่องด้วยหลวงพ่อเทียน จิตตสุโณ มีดำริที่จะเดินทางกลับจังหวัดเลย พระราชธรรมนิเทศจึงพำนักอยู่ที่วัดสวนแก้วต่อไปเพื่อบูรณะพัฒนาวัดด้วยการ จำลองให้เป็นสวนโมกขพลารามในเมืองตามเจตนารมณ์ของท่านพุทธทาสภิกขุ

และเพื่อมุ่งดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยเหตุที่พระราชธรรมนิเทศมีลีลาการเทศน์ที่เป็นแบบฉบับเฉพาะ สามารถหยิบยกเหตุการณ์และข่าวสารต่าง ๆ มาสะท้อนเป็นธรรมะ พร้อมทั้งมีวิธีการถ่ายทอดอย่างมีอรรถรส จึงทำให้เป็นที่รู้จักของคนไทยในฐานะพระนักเทศน์อันดับต้น ๆ ของประเทศ

2.2 พระราชธรรมนิเทศกับบทบาทงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ

นอกเหนือจากเป็นที่รู้จักของสังคมไทยในฐานะพระนักเทศน์ชื่อดังแล้ว พระราชธรรมนิเทศยังเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นสงฆ์ที่มีบทบาทสูงด้านงานสาธารณสงเคราะห์ การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของพระราชธรรมนิเทศมีต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 34 ปี ทั้งนี้จุดเริ่มต้นงานสาธารณสงเคราะห์มีผลมาจากความมุ่งมั่นที่จะทำงานเผยแผ่พระศาสนาเพื่อให้ญาติโยมพ้นทุกข์ แต่ในระหว่างที่ออกไปบรรยายธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ พระราชธรรมนิเทศได้พบเห็นปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงตระหนักว่าการจะทำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่อย่างมั่นคงถาวร ควรต้องดำเนินการโดยคำนึงถึงองค์ประกอบ 2 ด้านควบคู่กัน คือ (1) เป็นที่พึ่งทางจิตใจ (2) เป็นที่พึ่งทางเศรษฐกิจ ฉะนั้นพระสงฆ์จึงควรเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือสงเคราะห์ญาติโยมให้อยู่ดีมีสุขควบคู่กันไปกับการเผยแผ่พระศาสนา ด้วยแนวคิดนี้ท่านจึงได้ก่อตั้งมูลนิธิสวนแก้วขึ้นในปี พ.ศ. 2529 ณ วัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี เพื่อขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ ภายใต้แนวคิดที่ว่า “ศาสนิกชนในศาสนาใดถูกปล่อยปละละเลยจากผู้นำศาสนาให้ออดอยากยากจน ผิดเคืองขั้นแค้น ศาสนานั้นจะอยู่เป็นที่พึ่งได้ไม่นาน จะต้องอันตรธานเสื่อมหายไป...” (พระราชธรรมนิเทศ, สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2562)



2.2.1 มูลนิธิสวนแก้ว

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) จัดตั้งมูลนิธิสวนแก้วขึ้นในปี พ.ศ. 2529 เพื่อช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ให้แก่เพื่อนมนุษย์ โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา และสัญชาติ โดยมีวัตถุประสงค์หลักของมูลนิธิ 3 ประการ คือ 1) เพื่อเผยแผ่ศีลธรรมในศาสนา 2) เพื่อสนับสนุนให้กำลังใจแก่ผู้กระทำความดี และ 3) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้คนดีมีสัมมาชีพ ต่อมาเมื่อวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2548 มูลนิธิสวนแก้วได้รับการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ ตามความในมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 ภายใต้กำกับของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 6 ประการ คือ 1) เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) เพื่อส่งเสริมศีลธรรม จรรยาอันดี 3) เพื่ออนุรักษ์ และส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีไทย 4) เพื่อร่วมมือกับองค์การการกุศลอื่น ๆ เพื่อสาธารณประโยชน์ 5) ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมืองแต่อย่างใด และ 6) เพื่อจัดการศึกษาและส่งเสริมการศึกษา

เพื่อให้การดำเนินงานสนองต่อวัตถุประสงค์ที่วางไว้ มูลนิธิสวนแก้ว จึงกำหนดโครงการต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรม รวม 18 โครงการ โดยหลังจาก

ได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไปได้ระยะหนึ่ง ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนบางโครงการเพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยทางมูลนิธิ ได้ล้มเลิกบางโครงการและยุบรวมบางโครงการ ดังนี้

(1) **โครงการบวชเณรภาคฤดูร้อน (พ.ศ. 2521)** เป็นโครงการที่เกิดจากความตั้งใจของพระราชธรรมนิเทศที่ต้องการให้เด็กใช้เวลาว่างในช่วงปิดเทอมให้เป็นประโยชน์ โดยมองว่าเด็กควรได้ศึกษาและอยู่ใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองและเป็นการป้องกันเด็กให้ห่างไกลจากอบายมุข อีกทั้งยังอาศัยหลักธรรมคำสอนขัดเกลาจิตใจและความประพฤติของเด็กทำให้ลดต้นเหตุของการทะเลาะเบาะแว้งที่อาจนำไปสู่คดีอาชญากรรม ส่งผลให้เด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านความคิดและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

(2) **โครงการเข้าค่ายอบรมจริยธรรม (พ.ศ. 2530)** เป็นโครงการที่เกิดขึ้นหลังจากตระหนักถึงเด็กนักเรียนอีกกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะเด็กหญิงรวมถึงกลุ่มบุคคลทั่วไปที่ไม่สามารถเข้าร่วมโครงการบวชเณรภาคฤดูร้อน เป็นโครงการที่จัดขึ้นร่วมกับคณะวิทยากรภายนอกวัด โดยเฉพาะการนำเด็กเข้าค่ายตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เนื้อหาของการอบรมจะครอบคลุมความรู้ขั้นพื้นฐานของพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และกิริยามารยาท โดยพระราชธรรมนิเทศเน้นวิธีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Learning by doing) โดยให้ผู้เข้าอบรมทำงานร่วมกับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ซึ่งจะทำให้ผู้เข้าอบรมมองเห็นข้อได้เปรียบเสียเปรียบของสังคมอย่างชัดเจน และเป็นบทเรียนที่กระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมเกิดความมุ่งมั่นขยันหมั่นเพียร รู้จักอดทนอดกลั้นต่อความยากลำบาก

(3) **โครงการร่มโพธิ์แก้ว (พ.ศ. 2530)** เป็นโครงการที่เน้นช่วยเหลือกลุ่มบุคคลด้อยโอกาสในสังคม อาทิ ชาดที่พักอาศัย ประสบปัญหาต่าง ๆ นานา โดยเฉพาะกลุ่มคนตกงาน ซึ่งโครงการนี้จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับกลุ่มคนเหล่านี้ ด้วยการให้พักอาศัยในพื้นที่วัดและฝึกทักษะอาชีพให้ เพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้สามารถกลับสู่สังคมภายนอกได้อย่างเข้มแข็ง ทั้งนี้ ด้วยเหตุที่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสมีพื้นฐานชีวิตและจิตใจที่แตกต่างกันซึ่งส่งผล

กระทบต่อการปกครอง อีกทั้งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้มีการศึกษาน้อย จึงทำให้พระราชธรรมนิเทศยึดหลักการสอนโดยหยิบยกจากปัญหาชีวิตของแต่ละคนมากกว่าให้ความรู้ในเชิงวิชาการ ซึ่งเป็นวิธีการที่ช่วยสะท้อนภาพให้กลุ่มคนเหล่านี้ตระหนักถึงข้อดีข้อเสียได้อย่างชัดเจนกว่า กลายเป็นบทเรียนที่ทำให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาสสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับความเป็นอยู่ในชีวิตจริงเมื่อออกจากโครงการ

(4) **โครงการเวทีกาพย์ประโยชน์ (พ.ศ. 2531)** เกิดขึ้นจากการที่จำนวนของผู้ประสบปัญหาในสังคมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงตั้งโครงการขึ้นด้วยเป้าหมายที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้ประสบปัญหาให้มีทักษะความรู้เพื่อสามารถนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงดูครอบครัวได้หลังจากออกจากโครงการ รูปแบบของโครงการเป็นไปในลักษณะสอดแทรกทักษะความรู้ผ่านการมอบหมายหน้าที่การทำงานโดยที่ผู้รับการสอนไม่ทราบว่าเป็นการอบรมวิชาชีพให้ โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มจิตอาสาที่เข้ามาช่วยมอบความรู้ด้านวิชาชีพให้ ทำให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาสเกิดทักษะความรู้กระทั่งสามารถหาเลี้ยงชีพเองได้โดยไม่ต้องเป็นภาระแก่สังคมอีกต่อไป

(5) **โครงการลอกคราบ (พ.ศ. 2532)** เกิดขึ้นจากการที่สภาวะสังคมมีจำนวนผู้ติดสารเสพติดมากขึ้น ทำให้พระราชธรรมนิเทศร่วมมือกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องอนุญาตให้ใช้พื้นที่วัดเป็นสถานที่ฟื้นฟูผู้ติดสารเสพติด อนุเคราะห์ด้านที่พักอาศัย อาหารการกิน สวัสดิการที่จำเป็น และมอบเงินสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัวและเป็นขวัญกำลังใจให้กับผู้ต้องการเลิกสารเสพติด โดยพระราชธรรมนิเทศใช้หลักธรรมเข้าขัดเกลาให้กลุ่มผู้ติดสารเสพติดมีจิตใจที่เข้มแข็งกระทั่งสามารถเลิกสารเสพติด และช่วยฝึกฝนทักษะความรู้ด้านวิชาชีพเพื่อให้สามารถกลับไปประกอบสัมมาชีพได้ สำหรับในบางรายที่มีภาวะทุพพลภาพ พระราชธรรมนิเทศยังคงให้การช่วยเหลือด้วยการเลือกงานที่เหมาะสมแก่สภาพร่างกายเพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้มีโอกาสได้ออกกำลังกาย ร่างกาย หรือแม้แต่ในกรณีที่เสื่อมสมรรถภาพทั้งทางสมองและร่างกาย ก็ยังคงได้

รับการอุปการะไปกระทั่งสิ้นอายุขัย จึงกล่าวได้ว่า โครงการลोकศรามีส่วนช่วย ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มคนติดสารเสพติดให้ค้ำชูสังคมอย่างมีคุณภาพ ไม่เป็นภาระต่อสังคมอีกต่อไป

(6) **โครงการกระบอกสารอกกิเลส (พ.ศ. 2532)** เป็นการต่อยอด จากโครงการลोकศราภ เนื่องจากพระราชธรรมนิเทศเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องป้องกันพฤติกรรมการใช้เงินในทางที่ผิดของกลุ่มผู้ติดสารเสพติด จึงจัดให้มี โครงการกระบอกสารอกกิเลสและกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการไว้ คือ (1) เพื่อสกัดมิฉฉาชีพที่ปลอมเป็นพระ ชี ออกเรียไรเงินชาวบ้าน (2) เพื่อรวบรวม บุญที่กระจายเป็นเบี้ยหัวแตกให้เป็นกอบเป็นกำที่ได้จากการสะสม (3) เพื่อช่วย สงเคราะห์สังคมต่าง ๆ ในกรณีเร่งด่วนเฉพาะกาล (4) เพื่อประโยชน์ของผู้สะสม เอง ในเวลาเกิดขัดสนสามารถนำเงินไปช่วยตนเองได้ทันที การดำเนินกิจกรรม ส่งผลให้ผู้ร่วมโครงการเกิดความรู้สึกดีและเห็นประโยชน์ของการออมทรัพย์ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายในทางที่ดีขึ้น นับเป็นโครงการที่ ประสบความสำเร็จและบรรลุตามวัตถุประสงค์ ทั้งยังได้รับความร่วมมือจากภาค องค์กรและประชาชนทั่วไปอย่างมากมาย

(7) **โครงการช่วยน้องท้องทิว (พ.ศ. 2534)** เป็นโครงการที่จัดขึ้น ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือให้ทุนการศึกษาแก่เด็กที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ดำเนินการในรูปแบบทุนทำงานแลกเปลี่ยนเพื่อสอนให้เด็กเห็นคุณค่าของเงินที่ ได้จากการทำงาน นับเป็นการปูพื้นฐานทัศนคติที่ดีในการบริหารจัดการเงิน ทั้งยังส่งเสริมทักษะความรู้ด้านวิชาชีพซึ่งเป็นการปูพื้นฐานการทำงานที่ดีให้แก่ เด็กนักเรียนอีกด้วย โดยมูลนิธิสวนแก้วให้ที่พักและอาหารโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย รวมทั้งจัดสรรงานให้เด็กบำเพ็ญประโยชน์ภายในวัดตามความถนัดและ เหมาะสมกับช่วงวัย เนื่องด้วยการดำเนินโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ มีบริษัท ห้างร้านที่ให้การสนับสนุนและรับเด็กนักเรียนของโครงการไปทำงานด้วย รวมถึง อุปการะเด็กบางส่วนให้ศึกษาเล่าเรียนต่อกระทั่งจบระดับอุดมศึกษา ทำให้ ปัจจุบันมีจำนวนเด็กนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการเพิ่มมากขึ้น ไม่ต่ำกว่า 400 คน ต่อปี (ข้อมูล ปี พ.ศ. 2563)

(8) โครงการรณรงค์ผู้ไม่รู้หนังสือให้มีโอกาสได้เรียน (พ.ศ. 2535)

เมื่อพระราชธรรมนิเทศเห็นว่าจำนวนเด็กกำพร้าและเด็กจรจัดในสังคมเพิ่มมากขึ้น จึงจัดโครงการนี้ขึ้นเพื่อช่วยเหลืออุปการะให้เด็กเหล่านี้มีที่พักอาศัยและสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาในระดับสูงสุดตามกำลังของเด็ก ด้วยมองเห็นว่าการศึกษาคือเครื่องมือสร้างคนให้มีคุณภาพ ซึ่งจะมีส่วนช่วยลดปัญหาทางสังคมได้อย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม โครงการได้ถูกยกเลิกไปเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2551 เนื่องด้วยปัญหาขาดแคลนบุคลากรและบางครั้งขาดผู้เรียนที่เข้าร่วมโครงการ

(9) โครงการสละมาฟื้นฟู (พ.ศ. 2535) เป็นโครงการที่เกิดขึ้น

ภายใต้ความร่วมมือกับกรมประชาสงเคราะห์เพื่อให้การอนุเคราะห์แก่ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากอุบัติเหตุต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากเหตุอุทกภัยและอัคคีภัย โดยการจัดตั้งบ้านพักฉุกเฉินที่สามารถรับความช่วยเหลือได้ตลอด 24 ชั่วโมง โดยพระราชธรรมนิเทศให้การอนุเคราะห์ในด้านที่พัก อาหาร และข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นพร้อมทั้งธรรมะ เพื่อให้ผู้เดือดร้อนได้รับการฟื้นฟู กระทั่งมีความเข้มแข็งทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีความพร้อมที่จะกลับออกไปดำเนินชีวิตได้ตามปกติ นอกจากนี้ พระราชธรรมนิเทศยังจัดหางานอดิเรกเพื่อเป็นรายได้เสริมให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการอีกด้วย ทำให้มีหลายครอบครัวที่ประสงค์จะอยู่ในมูลนิธิสวนแก้วต่อ ซึ่งพระราชธรรมนิเทศก็ให้การอุปถัมภ์ต่อโดยการส่งไปอยู่ในโครงการร่มโพธิ์แก้ว ซึ่งมีกฎระเบียบให้ผู้เข้าร่วมโครงการลดละเลิกอบายมุขและทำงาน รวมถึงให้การช่วยเหลือส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับมูลนิธิ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันโครงการถูกยุบรวมเข้ากับโครงการร่มโพธิ์แก้ว

(10) โครงการที่พักคนชรา (พ.ศ. 2535) โครงการที่จัดขึ้นเพื่ออุปถัมภ์

ผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง โดยมีสาเหตุมาจากปัญหาด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้สูงอายุและบุตรหลาน ปัญหาส่วนตัวของบุตรหลานอันเนื่องจากภาระที่ต้องทำ รวมทั้งหน้าที่การงานที่ไม่เอื้อต่อการดูแลผู้สูงอายุได้อย่างเต็มที่ ซึ่งพระราชธรรมนิเทศมองเห็นว่าเป็นปัญหาสังคมที่ต้องให้ความสำคัญ จึงตั้งโครงการนี้ขึ้นเพื่อให้

ผู้สูงอายุได้มีสมาคมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ของแต่ละคน และเป็นการสร้างโอกาสให้ช่วยเหลือกิจกรรมวัดซึ่งผู้สูงอายุถือว่าเป็นการสร้างบุญกุศลในช่วงบั้นปลายของชีวิต ทำให้ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าของตนเอง และมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดีขึ้น

(11) โครงการสะพานบุญจากผู้เหลือจนเจอผู้ขาด (พ.ศ. 2536)

มีสาเหตุจากในช่วงที่พระราชธรรมนิเทศเดินทางไปบรรยายธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ได้พบเห็นเหตุการณ์หนึ่งคือ มีบ้านของเศรษฐีผู้หนึ่งกำลังทยอยลงในถังขยะหน้าบ้าน และมีเด็กด้อยโอกาส รถคนจน และรถซาเล้งปรี่เข้าไปเขี่ยคุ้ยเลือกหยิบของเก่าที่ยังใช้ได้จากถังขยะที่มีขยะปนเปื้อนอยู่ ทำให้เกิดความเวทนาว่าคนมั่งมีก็รวยล้นฟ้า ผู้ยากไร้หาของกินก็ยังไม่พอ จึงมีดำริให้ตั้งโครงการผู้มั่งมีพบผู้ยากไร้ หรืออีกนัยหนึ่งคือโครงการสะพานบุญฯ หมายถึงสะพานที่เชื่อมถึงกันระหว่างคนสองระดับโดยมีบุญเป็นตัวเชื่อม ซึ่งเป็นการเปิดรับบริจาคสิ่งของหรือของเหลือใช้ที่ยังสามารถดัดแปลงให้เป็นประโยชน์ได้อีก เพื่อแจกจ่ายไปยังผู้ยากไร้ คนด้อยโอกาส และคนตกงานภายในวัดสวนแก้วได้นำไปขายเพื่อยังชีพหรือใช้ประโยชน์อย่างอื่นต่อไป การดำเนินโครงการได้รับความสนับสนุนจากประชาชน ทำให้มีสิ่งของบริจาคทั้งเครื่องอุปโภค บริโภค รวมทั้งปัจจัยเข้ามาเป็นจำนวนมาก กระทั่งทำให้เกิดการต่อยอดโครงการตามมาอีก อาทิ โครงการซูปเปอร์มาร์เก็ตผู้ยากไร้ และโครงการเพื่อการเกษตรและสิ่งแวดล้อม นอกเหนือจากจะเป็นโครงการช่วยเหลือผู้ยากไร้แล้ว โครงการสะพานบุญฯ ยังช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อมของสังคมได้อีกด้วย

(12) โครงการซูปเปอร์มาร์เก็ตผู้ยากไร้ (พ.ศ. 2537) เป็นโครงการที่

ต่อยอดจากโครงการสะพานบุญฯ เนื่องด้วยมีญาติโยมที่สนับสนุนโครงการสะพานบุญฯ ด้วยการบริจาคปัจจัย เครื่องอุปโภคบริโภคให้กับมูลนิธิ รวมทั้งเครื่องสิ่งขมทานที่ได้รับเป็นจำนวนมาก พระราชธรรมนิเทศจึงรวบรวมสิ่งของไปจัดทำเป็นซูปเปอร์มาร์เก็ตผู้ยากไร้ เพื่อให้กลุ่มผู้ยากไร้มีโอกาสได้จับจ่ายสินค้าในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้ที่ไม่มียาได้สามารถ

เข้าถึงสินค้าได้ด้วยการทำงานแลกเปลี่ยนตามกำลังความสามารถ การที่พระราชธรรมนิเทศกำหนดกฎไว้เช่นนี้ เป็นเพราะต้องการสอนให้คนเห็นคุณค่าของเงิน การทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งของที่ต้องการ จะช่วยให้คนรู้จักทะนุถนอม และใช้สอยสิ่งของอย่างมีคุณค่า นับเป็นวิธีการที่ดีกว่าการช่วยเหลือแบบให้เปล่า

(13) โครงการสวนแก้วเนอร์สเซอรี่ (พ.ศ. 2538) เป็นการจัดตั้งศูนย์รับเลี้ยงเด็กเพื่อช่วยเหลือบุตรของสมาชิกภายในโครงการต่าง ๆ ของมูลนิธิ เนื่องด้วยพระราชธรรมนิเทศเห็นปัญหาของสมาชิกในโครงการ โดยเฉพาะหญิงแม่ลูกอ่อนที่ไม่สะดวกดูแลลูกในระหว่างออกไปทำงาน หรือในบางกรณีส่งผลให้ไม่เป็นที่ต้องการของนายจ้าง จึงจัดตั้งศูนย์รับเลี้ยงดูเด็กเพื่อช่วยลดภาระของพ่อแม่ ให้พ่อแม่มีโอกาสดำรงงานได้สะดวกขึ้น โดยพระราชธรรมนิเทศให้ความอนุเคราะห์ทั้งด้านสถานที่ การจัดเตรียมครูพี่เลี้ยงเด็ก อาหารการกิน และแพทย์สำหรับตรวจสุขภาพเด็ก อีกทั้งยังสนับสนุนให้เด็กตามเกณฑ์เข้ารับการศึกษารวมทั้งแม่จะทำได้มีภาระค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง แต่เป็นสิ่งที่พระราชธรรมนิเทศเล็งเห็นว่าเป็นการวางรากฐานคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่เด็กและครอบครัว ถือเป็นอีกแนวทางที่จะมีส่วนช่วยลดปัญหาสังคมในอนาคต

(14) โครงการเพื่อการเกษตรและสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. 2540) เกิดขึ้นด้วยเจตนาเพื่อช่วยเหลือคนยากไร้ให้สามารถประกอบสัมมาชีพ เป็นโครงการที่พระราชธรรมนิเทศนารายได้จากการทำงานไปบรรยายธรรม การจำหน่ายเทปหนังสือธรรมะ รวมถึงรายได้จากผลผลิตในโครงการต่าง ๆ มาจัดซื้อที่ดินในบริเวณใกล้เคียงมูลนิธิสวนแก้วเพื่อทำเป็นพื้นที่การเกษตรสำหรับรองรับกลุ่มคนด้อยโอกาสและผู้เดือดร้อนให้เข้ามาฝึกวิชาชีพกระทั่งสามารถนำความรู้กลับออกไปประยุกต์ใช้หาเลี้ยงชีพของตนได้ นอกจากนี้ยังเล็งเห็นว่าการสร้างพื้นที่การเกษตรจะเข้ามามีส่วนช่วยลดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมให้กับสังคมเมือง และยังมีความตั้งใจพัฒนาโครงการนี้ให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและหันมาช่วยกันดูแลรักษาคุณภาพของธรรมชาติอีกด้วย

(15) โครงการบ่อหมักสิ่งปฏิกูลตามแนวพระราชดำริ (พ.ศ. 2545)

เป็นโครงการที่พระราชธรรมนิเทศสนับสนุนหน่วยงานราชการที่น้อมนำเอาแนวพระราชดำริฯ ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มาปฏิบัติงานเพื่อกำจัดสิ่งปฏิกูลตามบ้านเรือนของประชาชนให้เป็นอย่างดีถูกสุขลักษณะและถูกต้องตามหลักวิชาการ ด้วยการก่อสร้างพื้นที่วัดประมาณ 4 ไร่ สำหรับเป็นพื้นที่ก่อสร้างบ่อหมักสิ่งปฏิกูลตามแนวโครงการพระราชดำริฯ

(16) โครงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช (พ.ศ. 2545) เป็นโครงการอัน

เนื่องมาจากพระราชดำรินในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยวางแนวทางการดำเนินงานให้เกษตรกรจังหวัด ร่วมกับป่าไม้จังหวัดเก็บรวบรวมพันธุ์กรรมพืชของจังหวัดนนทบุรี เช่น ไม้ผล ไม้ดอก ไม้ประดับ สมุนไพร พันธุ์ไม้โบราณ พันธุ์ไม้หายาก ปลูกรักษาและรวบรวมไว้ ในบริเวณวัดสวนแก้ว ให้วัดสวนแก้ว เป็นผู้ดูแลทะนุบำรุง พันธุ์ไม้ที่ปลูก ส่วนพันธุ์ไม้ในลักษณะ เมล็ด เนื้อเยื่อ จังหวัดนนทบุรี จะดำเนินการจัดส่งให้กับ ธนาคารพืชพรรณ โครงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชในสวนจิตรลดา เพื่อดำเนินการจัดการจัดเก็บตามวิธีการที่ถูกต้องต่อไป

(17) โครงการคอนโดมิเนียม (พ.ศ. 2546) มีจุดเริ่มต้นจากการที่

ภาครัฐต้องการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ภายในกรุงเทพมหานครเพื่อต้อนรับการประชุมความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ครั้งที่ 11 หรือ APEC Thailand 2003 เป็นผลให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องต้องออกสำรวจปัญหา ที่เกิดขึ้นตามสถานที่ชุมชนต่าง ๆ และพบว่าสิ่งที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วนคือปัญหาสุนัขเร่ร่อน เมื่อพระราชธรรมนิเทศทราบเรื่องจึงให้ความช่วยเหลือด้วยการจัดสร้างที่อยู่ให้กับสุนัขเร่ร่อนทันที อย่างไรก็ตาม สุนัขส่วนหนึ่งที่อาศัยอยู่ในโครงการมาจากเจ้าของสุนัขที่นำมาปล่อยทิ้งไว้ จึงทำให้เกิดเป็นภาระที่ค่อนข้างหนักอย่างหนึ่งของมูลนิธิสวนแก้วและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายจำนวนมาก โดยเฉพาะในส่วนของค่าอาหาร แต่พระราชธรรมนิเทศกลับมองว่าจะมีส่วนช่วยลดปัญหาของสังคมและทำให้สังคมอยู่ได้อย่างสงบ

(18) โครงการบ้านทักษะชีวิต (พ.ศ. 2547) เป็นโครงการที่เกื้อกูลพื้นที่ของมูลนิธิให้มูลนิธิรัฐบุรุษเข้ามาใช้สำหรับจัดทำโครงการทดลองเพื่อพัฒนาเยาวชนกลุ่มเด็กเร่ร่อนที่เกิดขึ้นจากปัญหาของสังคมหลายประการ ให้สามารถกลับคืนสู่สังคมอย่างมีคุณภาพ พระราชธรรมนิเทศได้ช่วยเหลือสนับสนุนด้านจัดหาพี่เลี้ยงอาสาสมัคร อาหารการกิน ส่งเสริมด้านการศึกษาและส่งเสริมให้เด็กฝึกทำงานในวัดเพื่อหารายได้ รวมทั้งให้การอบรมธรรมะเพื่อให้เด็กยึดมั่นในศีลธรรมที่ติงาม อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันเป็นโครงการที่ถูกยกเลิกไป



2.2.2 การจัดตั้งกองทุน

เป็นการจัดตั้งขึ้นภายใต้แนวคิด ช่วย-ส่ง-รอด-ชุบชีวิต ดังนี้

(1) กองทุนผู้สูงอายุ วัดสวนแก้ว (พ.ศ. 2557) เนื่องด้วยมองเห็นผลกระทบทางสังคมจากการที่จำนวนของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น หากขาดงบประมาณและการเตรียมมาตรการรองรับที่ดีจะส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาได้ จึงจัดตั้งกองทุนขึ้นเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระงบประมาณของประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่ผู้สูงอายุ พัฒนาผู้สูงอายุให้สมบูรณ์พร้อมด้วยปัจจัย 4 ทำให้ผู้สูงอายุได้ใช้ชีวิตบั้นปลายอย่างมีความสุข มองชีวิตอย่างมีคุณค่าและเกิดความรู้สึกว่าจะยังมีประโยชน์ต่อสังคม

(2) กองทุนโรงเรียนแสงทองเทคโนโลยี วัดสวนแก้ว (พ.ศ. 2558) เกิดขึ้นจากวิสัยทัศน์ที่ตรงกันของอาจารย์สมุชชัย อังสมรรตโกษา ผู้ก่อตั้งโรงเรียน

แสงทองเทคโนโลยีและพระราชธรรมนิเทศที่ต้องการพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทั่วไป คนด้อยโอกาส โดยเฉพาะเยาวชนได้ฝึกทักษะทางสายวิชาชีพช่าง เพื่อนำไปประกอบอาชีพที่สามารถเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้อย่างยั่งยืน

(3) กองทุนสัมมาชีพ วัดสวนแก้ว (พ.ศ. 2559) เกิดขึ้นจากการเล็งเห็นปัญหาของคนด้อยโอกาสทางสังคมที่ยังขาดสัมมาชีพเพื่อการดำรงชีวิต จึงต้องการพัฒนาส่งเสริมการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้านสัมมาชีพ ตลอดถึงการสนับสนุนอุปกรณ์และเครื่องมือทำมาหากินให้แก่คนด้อยโอกาสทางสังคม ด้วยตระหนักว่าการมีสัมมาชีพจะช่วยลดปัญหาทางสังคมโดยเฉพาะปัญหาด้านมิถาชีพ ส่งผลให้สังคมอยู่ดีมีสุข ปัจจุบันถือเป็นภาระงานที่ดำเนินการมากที่สุด

(4) กองทุนธนาคารน้ำ วัดสวนแก้ว (พ.ศ. 2559) เกิดจากการน้อมนำศาสตร์พระราชานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ตรัสว่า “น้ำคือชีวิต” มาใช้เพื่อแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ภัยทางธรรมชาติซ้ำซากทางสังคม โดยเล็งเห็นว่าน้ำคือปัจจัยสำคัญที่ช่วยรักษาระบบนิเวศและมีความสำคัญต่อภาคเกษตรอย่างมาก จึงจัดตั้งกองทุนธนาคารน้ำเพื่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ อาทิ หลุมขมครก แก้มลิง ฝายน้ำ บ่อบาดาล เป็นต้นไว้สำหรับแก้ปัญหา น้ำมากแต่ไม่มีที่เก็บน้ำ และปัญหาขาดแคลนน้ำในช่วงหน้าแล้ง

(5) กองทุนชูปชีวิตยามตกอับ (พ.ศ. 2560) เป็นกองทุนที่เกิดขึ้นเพราะต้องการพัฒนาส่งเสริมแก้ไขวิกฤตการณ์สาธารณสุขภัยพิบัติจากธรรมชาติที่เกิดขึ้นแบบฉุกฉิน อาทิ อัคคีภัย อุทกภัย เป็นต้น ที่เป็นวิกฤตการณ์เกิดขึ้นซ้ำซากในสังคม ซึ่งถือเป็นความเดือดร้อนและจำเป็นต้องได้รับการเยียวยาอย่างเร่งด่วนเป็นการช่วยเหลือแบบให้เปล่า โดยมีข้อสังเกตประการหนึ่งซึ่งพระราชธรรมนิเทศพบคือ การที่พระสงฆ์เข้าไปช่วยเหลือชาวบ้านยังช่วยฟื้นฟูศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา และกลับมาช่วยกันบำรุงศาสนาต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า “อาตมาสังเกตว่าหากพระสงฆ์ออกไปแจกของ ชาวบ้านจะเกิดความประทับใจและเกิดศรัทธา เมื่อพระไม่ทิ้งโยม โยมก็จะไม่ทิ้งพระ” (พระราชธรรมนิเทศ, สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2562)

2.3 แนวคิดและแนวทางในการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์

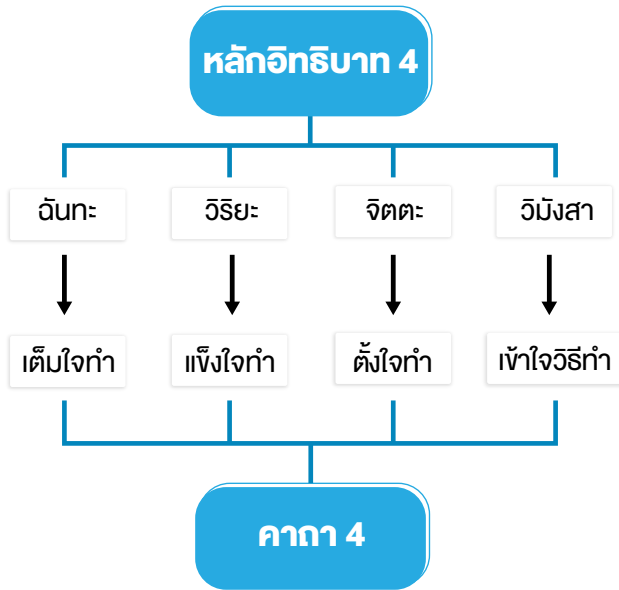
จากการศึกษาแนวคิดและแนวทางในการดำเนินภารกิจงานสาธารณสงเคราะห์ของพระราชาธรรมนิเทศพบว่า แนวคิดสำคัญของพระราชาธรรมนิเทศ เกิดจากการพบเห็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมในระหว่างการเดินทางไปบรรยายธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ทำให้ได้จุดประกายความคิดว่า “ศาสนิกชนในศาสนาใดถูกปล่อยปละละเลยจากผู้นำศาสนาให้อดอยากยากจน ฝืดเคืองข้นแค้น ศาสนานั้นจะอยู่เป็นที่พึ่งได้ไม่นาน จะต้องอันตรายอันเสื่อมหายไป” จึงเกิดแรงบันดาลใจในการแสวงหาแนวทางที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการเข้าไปมีบทบาทที่จะช่วยลดปัญหาสังคมที่ท่านได้พบเห็นและช่วยสร้างสรรค์สังคมอยู่ดีมีสุขไปพร้อมกัน โดยการกำหนดแนวทางเพื่อนำไปสู่เป้าหมายการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข ดังแผนภาพต่อไปนี้



เมื่อพิจารณาจากแผนผังจะเห็นได้ว่า การสร้างสรรค์สังคมอยู่ดีมีสุขตามแนวทางของพระราชธรรมนิเทศประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการซึ่งเกี่ยวเนื่องและเชื่อมโยงกัน ดังนี้

การสร้างคน จะเห็นได้ว่าพระราชธรรมนิเทศให้ความสำคัญอย่างมากต่อการสร้างคน มีกลุ่มเป้าหมายหลักคือ ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมอันเกิดจากการประสบปัญหาเดือดร้อนและได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ภัยพิบัติต่าง ๆ รวมทั้งผู้ขาดโอกาส โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา และช่วงวัย ซึ่งท่านได้ช่วยเหลือด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย และปัญญา รวมทั้งพัฒนาศักยภาพให้พวกเขามองเห็นคุณค่าและเกิดศรัทธาต่อตนเอง ปลุกฝังค่านิยมให้ผู้คนดำเนินชีวิตตามหลักธรรม รู้จักการดำรงชีวิตแบบพึ่งพาตนเอง

การสร้างงาน ถือเป็นกลไกสำคัญที่นำมาใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตและศักยภาพของคน เพื่อสร้างค่านิยมให้เป็นคนรักงาน ไม่รังเกียจงาน อีกทั้งยังเป็นการสร้างโอกาสเพื่อฝึกฝนทักษะวิชาชีพให้เกิดความชำนาญ เนื่องด้วยพระราชธรรมนิเทศเล็งเห็นว่าปัญหาส่วนหนึ่งของกลุ่มคนด้อยโอกาสและกลุ่มคนขาดโอกาสมักเกิดจากความเกียจคร้าน ขาดความพยายามที่จะฝึกฝนเรียนรู้ จึงคิดค้นวิธีการเพื่อกระตุ้นให้คนเหล่านี้เกิดแรงจูงใจที่จะฝึกฝนพัฒนาทักษะของตนเองด้วยการกำหนดแต้มความประพฤติเพื่อใช้สำหรับพิจารณาการให้รางวัลและบทลงโทษ ทั้งยังประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเพื่อปลุกฝังหลักคิดในการดำเนินงานให้บรรลุถึงความสำเร็จ โดยนำหลักอิทธิบาท 4 มาแยกย่อยให้เข้าใจผ่านกุศโลบายการท่องจำคาถา 4 ประการก่อนเริ่มปฏิบัติงาน ได้แก่ (1) เต็มใจทำ (2) แข็งใจทำ (3) ตั้งใจทำ (4) เข้าใจวิธีทำ ปรากฏดังแผนภาพต่อไปนี้



การสร้างอาชีพ จะเห็นได้ว่าพระราชธรรมนิเทศได้พัฒนาพื้นที่วัดและมูลนิธิสวนแก้วให้กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านวิชาชีพ รวมถึงกำหนดภาระงานต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการฝึกฝนทักษะวิชาชีพ เป็นการปูทางให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีฐานความรู้และทักษะวิชาชีพที่จะสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ต่อไป โดยเฉพาะทักษะวิชาชีพด้านการเกษตรและทักษะวิชาชีพช่าง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า พื้นฐานชีวิตครอบครัวที่เติบโตขึ้นมาจากครอบครัวชาวสวนส่งผลอย่างยิ่งต่อแนวคิดและแนวทางในการดำเนินงาน ดังจะเห็นได้จากการที่ท่านให้ความสำคัญในด้านการเกษตรกรรม ด้วยมองว่าการเกษตรจะเป็นหนทางในการสร้างอาชีพให้กับผู้คนได้อย่างมั่นคง จึงได้ต่อยอดขยายพื้นที่จากเดิมที่มีผู้บริจาคที่ดินให้กับมูลนิธิสวนแก้วด้วยการรับซื้อที่ดินทั้งบริเวณรอบวัดสวนแก้วและในต่างจังหวัดเพื่อสร้างเป็นศูนย์เรียนรู้ทางการเกษตรให้กับคนยากไร้ คนด้อยโอกาส และเยาวชน กลายเป็นแหล่งฝึกฝนทักษะความรู้ สร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้

แก่คนที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่ แต่ทั้งนี้รายได้ของแต่ละคนขึ้นอยู่กับความตั้งใจ ความขยัน ความอดทน และความซื่อสัตย์ในการทำงาน

นอกจากจะให้ความสำคัญในเรื่องของการเกษตรเพื่อสร้างสัมมาชีพแล้ว พระราชธรรมนิเทศยังให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะชีวิตทั้งด้านการศึกษา ในระบบและนอกระบบเพื่อนำไปสู่การใช้ชีวิตโดยมีสัมมาชีพเป็นฐาน เน้นองค์ความรู้เพื่อการ “พึ่งพาตนเอง” ซึ่งท่านได้วางแนวทางการทำงานเพื่อให้โครงการบรรลุตามเป้าหมายหลักที่วางไว้อย่างครบวงจร จะเห็นได้จากเมื่อกำหนดโครงการขึ้นมาแล้วก็ได้มีการจัดตั้งกองทุนและสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อให้โครงการดำเนินไปตามเป้าหมายหลักที่วางไว้ ดังนี้

2.3.1 การจัดตั้งกองทุนเพื่อรองรับการดำเนินกิจกรรม สาธารณสงเคราะห์

ที่มาของการจัดตั้งกองทุนเนื่องมาจากแนวคิดของพระราชธรรมนิเทศ ที่ต้องการเปลี่ยนความคิดความเชื่อของพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ที่มีความเชื่อว่าการบริจาคปัจจัยเพื่อร่วมสร้างศาสนสถาน อาทิ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ หรือ ศาสนวัตถุ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการถวายเครื่องสังฆทาน จะเป็นสิ่งที่ให้บุญอันยิ่งใหญ่ ไปสู่การบริจาคปัจจัยเพื่อร่วมตั้งกองทุนที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเกื้อกูล อนุเคราะห์คนยากไร้และคนด้อยโอกาส หรือเพื่อการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์อื่น ๆ อันจะเป็นประโยชน์คืนกลับสู่สังคมในวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำปัจจัยไปจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนยากไร้และคนด้อยโอกาสให้มีโอกาสในการประกอบอาชีพ สุจริต จะช่วยลดปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ เช่น มิจฉาชีพ อาชญากรรม เป็นต้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมในวงกว้างต่อไป ปัจจุบัน มีการดำเนินการจัดตั้งกองทุนทั้งหมด 4 ประเภท จากการศึกษาพบว่าเป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับบางโครงการที่มีภาระค่าใช้จ่ายสูง

2.3.2 การบูรณาการทางเครือข่าย

พระราชธรรมนิเทศได้สร้างเครือข่ายกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อรองรับการดำเนินงานกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยความสะดวกและบรรลุตามเป้าหมาย ดังนี้

เครือข่ายโรงพยาบาล ได้ประสานงานเพื่อขอความร่วมมือทางด้านการรักษาพยาบาล เช่น โครงการเนอร์สเซอร์รี่ที่ดูแลเด็กก่อนเกณฑ์ ซึ่งพ่อแม่ต้องประกอบอาชีพ จะมีแพทย์มาตรวจสุขภาพเป็นระยะ ส่วนผู้ที่อยู่ในความดูแลของมูลนิธิสวนแก้วทุกคนจะได้รับสวัสดิการการรักษาพยาบาล โดยใช้สิทธิบัตรหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (สิทธิบัตรทอง) กับโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า

เครือข่ายการศึกษา การศึกษาในระบบ มูลนิธิสวนแก้วได้ร่วมมือกับโรงเรียนวัดประชารังสรรค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาของเด็ก โดยทางมูลนิธิสวนแก้วได้มอบเงินจำนวนสามหมื่นบาทต่อเดือนเพื่อใช้จ้างครูจำนวน 2 อัตรา ทางโรงเรียนได้ให้ความร่วมมือกับมูลนิธิสวนแก้วโดยมอบสิทธิพิเศษแก่ทางมูลนิธิในการรับเด็กเข้าเรียนระหว่างภาคการศึกษา ช่วยให้เด็กที่ติดตามผู้ปกครองระหว่างภาคการศึกษาได้มีโอกาสเรียนต่อโดยไม่ขาดช่วง และยังช่วยให้ผู้ปกครองลดความกังวลในการหาที่เรียนให้กับบุตรหลานของตน มีเวลาในการทำงานหาเลี้ยงครอบครัวได้อย่างเต็มที่ ด้านการศึกษานอกระบบ มูลนิธิสวนแก้วได้ร่วมมือกับโรงเรียนแสงทองเทคโนโลยี่ ก่อตั้งศูนย์สร้างอาชีพโรงเรียนแสงทองเทคโนโลยี่วัดสวนแก้ว โดยทางมูลนิธิสวนแก้วได้อนุเคราะห์พื้นที่และอุปกรณ์ในการฝึกปฏิบัติ ได้แก่ เครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีผู้บริจาคให้กับมูลนิธิสวนแก้ว ส่วนโรงเรียนแสงทองเทคโนโลยี่ได้นำนักเรียนในหลักสูตรวิชาชีพช่างมาฝึกงานที่ศูนย์โครงการนี้ นอกจากนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนที่ได้มีโอกาสนำความรู้ที่เรียนมาลงมือปฏิบัติจริง เพื่อเป็นการเพิ่มพูนทักษะด้านวิชาชีพแล้ว ยังถือเป็นการช่วยลดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม คือเป็นการลดขยะอิเล็กทรอนิกส์ และประโยชน์อีกด้านหนึ่งคือของใช้ที่ได้รับการซ่อมแซมแล้วได้ถูกนำมาวางจำหน่ายให้แก่ผู้มีรายได้น้อย

2.4 พระราชธรรมนิเทศกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างครบวงจร

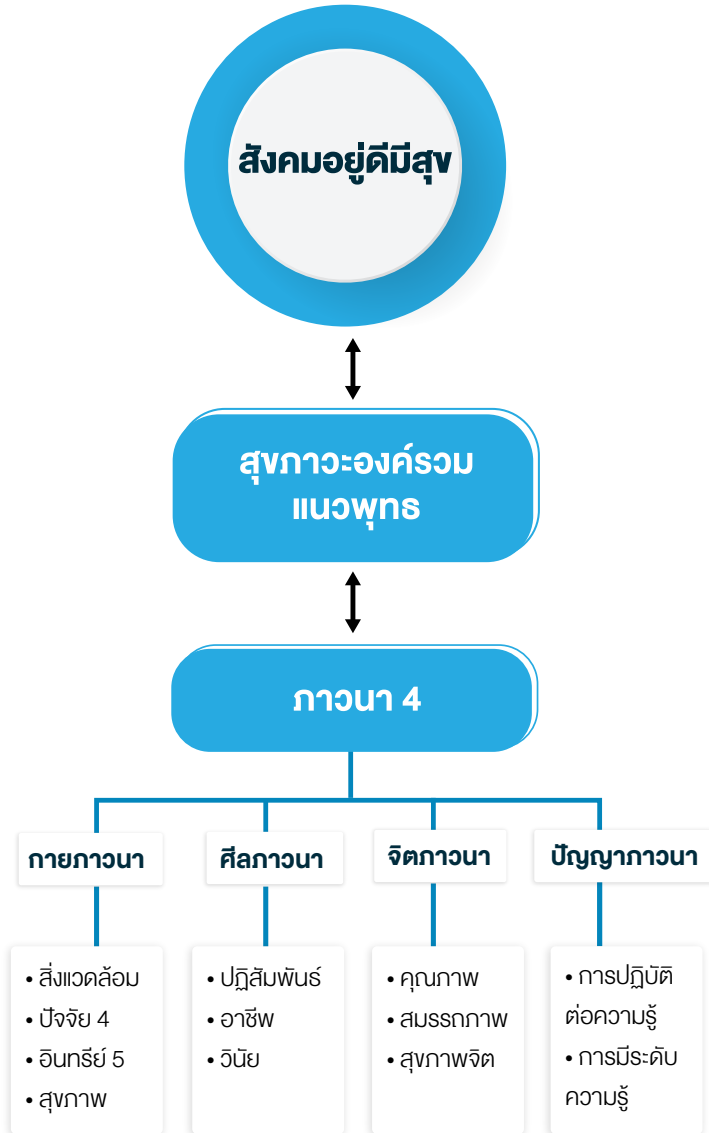
จากการศึกษาพบว่า พระราชธรรมนิเทศปฏิบัติการกิจงานสาธารณสงเคราะห์โดยเน้นแนวคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างครบวงจรตั้งแต่เกิดจนตาย สะท้อนผ่านการก่อตั้งโครงการต่าง ๆ เพื่อรองรับ ดังนี้

วัยทารก ท่านได้ดำริให้ก่อตั้งโครงการสวนแก้วเนอร์สเซอรี่ เพื่อสงเคราะห์เด็กวัยก่อนเกณฑ์ให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีพี่เลี้ยงเด็ก มีอาหารที่ถูกสุขลักษณะตามระดับวัย มีแพทย์และพยาบาลมาตรวจสุขภาพของเด็กและให้วัคซีนต่าง ๆ ตามกำหนดเวลา เมื่อพิจารณาผลทางอ้อมที่เกิดขึ้นพบว่า เป็นโครงการที่ช่วยส่งเสริมทักษะการเข้าสังคมให้กับเด็ก ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในรูปแบบต่าง ๆ ให้ติดตัวตั้งแต่เล็ก เป็นฐานสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาคนให้เติบโตเป็นคนดีมีคุณภาพต่อไป

วัยศึกษา ในช่วงแรกเป็นการดำเนินงานเพื่อมุ่งเน้นพัฒนาทางด้านจิตใจ ปลูกฝังให้เด็กมีจริยธรรมอันดีผ่านโครงการบวชเณรภาคฤดูร้อนและโครงการเข้าค่ายอบรมจริยธรรม ต่อมาเมื่อท่านมองเห็นปัญหาสังคมเพิ่มขึ้นและตระหนักว่าเยาวชนคือกำลังสำคัญของประเทศ จึงมุ่งเน้นที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนผ่านโครงการต่าง ๆ อาทิ โครงการเวทีบาเพื่อประโยชน์, โครงการช่วยน้องท้องหิว, โครงการรณรงค์ผู้ไม่รู้หนังสือ เป็นต้น โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้เด็กได้พัฒนาฝึกฝนทักษะชีวิตและการทำงาน พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และวินัยให้กับเด็ก ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ กำหนดมอบหมายภาระงานภายในพื้นที่วัดและมูลนิธิให้เด็กรับผิดชอบ นับเป็นวิธีการที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดพัฒนาการครอบคลุมทุกด้าน ทำให้เด็กมีโอกาสฝึกฝนทักษะทางสังคม ทักษะชีวิต ทักษะวิชาชีพ จนเกิดประสบการณ์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อประกอบสัมมาชีพได้ในภาคหน้า

วัยสร้างฐานะ เป็นการสงเคราะห์ประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะคนด้อยโอกาส คนขาดโอกาส ด้วยการมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพชีวิตและศักยภาพของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการต่าง ๆ ให้รู้จักพึ่งพาตนเอง ส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม พัฒนาให้คนเหล่านี้รู้ถึงคุณค่าของชีวิต ประพฤติตนเป็นคนดี เป็นผู้ที่มีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเข้าใจ มุ่งเน้นฝึกฝนทักษะวิชาชีพตามความถนัดของแต่ละบุคคล พร้อมสวัสดิการต่าง ๆ คือ เนอร์สเซอร์รี่ ที่พักอาศัย อาหารการกิน ค่ารักษาพยาบาล

วัยชรา เนื่องด้วยพระราชธรรมนิเทศมองเห็นแนวโน้มของผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นจากจำนวนของผู้สูงอายุที่จะเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ปัญหาด้านสภาพจิตใจอันเกิดจากความภาคภูมิใจในตัวเองลดลง ปัญหอันเกิดจากความรู้สึกว่าเป็นภาระต่อบุตรหลานและสังคม รวมถึงปัญหาด้านสุขภาพร่างกาย ท่านจึงรับอุปการะผู้สูงอายุด้วยการให้ที่พักอาศัย จัดให้มีอาหารการกิน การดูแลรักษาพยาบาล ในกรณีเสียชีวิตและไม่มีญาติมารับศพ ท่านก็อนุเคราะห์จัดงานศพให้ การดูแลผู้สูงอายุนั้นท่านได้ใช้ทุกโลบายให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่าและมีความสุขในช่วงบั้นปลายของชีวิตโดยการสร้างกิจกรรมการเข้าสังคมและการออกกำลังกาย ด้วยการมอบหมายงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ผู้สูงอายุทำร่วมกันตามความถนัด และตามกำลัง



ในด้านการดำเนินงานพบว่า เครื่องมือที่พระราชธรรมนิเทศนำมาใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการสร้างสรรค์สังคมดี-อยู่ดี-มีสุข ได้แก่ การเสริมสร้างสุขภาพองค์กรรวมแนวพุทธด้วยหลักภาวา 4 ตามแผนผังข้างต้น คือ

สังคมดี-อยู่ดี-มีสุข เป็นเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมสาธารณสุข สงเคราะห์อันเกิดจากการพบเห็นปัญหาความเดือดร้อนในการดำรงชีวิตของประชาชนในระดับรากหญ้า ซึ่งเกิดจากกระแสการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม

สุขภาพองค์กรรวมแนวพุทธ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้อธิบายความหมายกล่าวโดยสรุปได้ว่า หมายถึงความสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ สังคมและปัญญา ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยความสุข เมื่อได้วิเคราะห์การดำเนินกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระราชธรรมนิเทศพบว่า ท่านได้ใช้หลักความคิดของการสร้างสุขภาพองค์กรรวมแนวพุทธมาเป็นพื้นฐานในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการสร้างสรรค์สังคมดี-อยู่ดี-มีสุข

หลักภาวา 4 : เครื่องมือในการสร้างสุขภาพองค์กรรวมแนวพุทธ ประกอบด้วยภาวาทรงกาย คือล จิต และปัญญา การนำหลักภาวา 4 มาใช้นั้น พระราชธรรมนิเทศได้ปฏิบัติ ดังนี้

(1) **กายภาวา** จะเห็นได้ว่าพระราชธรรมนิเทศได้สร้างทัศนคติที่ดีต่อธรรมชาติ โดยการปลูกฝังให้สมาชิกที่พักอาศัยอยู่ในวัดและมูลนิธิสวนแก้วได้เห็นคุณค่า ดูแลรักษา มีความสุขกับการได้อยู่กับธรรมชาติ และพร้อมที่จะรักษาไว้ให้คนรุ่นต่อไป ในด้านของปัจจัย 4 ท่านได้ฝึกให้สมาชิกรู้จักการบริโภคโดยใช้ปัญญาและยึดหลักการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ส่วนด้านการใช้อินทรีย์ 5 นั้น ท่านเน้นให้ใช้ชีวิตอย่างมีสติ ไม่เห็นแก่ความสนุกเพลิดเพลิน แต่ให้อินทรีย์เพื่อแสวงหาความรู้และสร้างคุณค่าในชีวิต ในส่วนองค์ประกอบสุดท้ายคือด้านสุขภาพร่างกาย จะเห็นได้ว่าท่านสร้างทัศนคติในการดูแลเอาใจใส่สุขภาพร่างกายของตนให้มีความแข็งแรงเพื่อเป็นเครื่องมือในการประกอบสัมมาชีพ

(2) **ศีลภาวนา** ประเด็นแรกคือ มุ่งเน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ด้วยการไม่เบียดเบียนหรือสร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น แต่ให้รู้จักสงเคราะห์เกื้อกูล เอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ในด้านของอาชีพ เน้นในเรื่องของการประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อมุ่งพัฒนาตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม ไม่ประกอบอาชีพที่ทุจริต ผิดกฎหมาย หรือสร้างความเสื่อมเสียให้แก่สังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่พระราชธรรมนิเทศให้ความสำคัญอย่างมาก ในเรื่องของกรการใช้เงิน ท่านได้สอนให้รู้จักคุณค่าของเงินที่ได้มาจากการประกอบสัมมาชีพ และชี้แนวทางให้รู้จักใช้เงินเพื่อทำสิ่งที่ดีงามโดยการแบ่งปันเงินที่ได้มาเพื่อสร้างบุญกุศลต่อไป หรือเพื่อสงเคราะห์ผู้อื่นตามโอกาสอันควร เห็นได้จากการก่อตั้งโครงการกระบอกสารอกกิเลส หรือการจัดตั้งกองทุนต่าง ๆ ส่วนด้านวินัย พระราชธรรมนิเทศปลุกฝังให้สมาชิกมีวินัยในการดำรงชีวิต โดยการกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันและในการทำงาน มีการใช้กุศโลบายด้วยการกำหนดอัตราค่าตอบแทน รางวัลและบทลงโทษในการปฏิบัติงาน

(3) **จิตภาวนา** พระราชธรรมนิเทศฝึกให้คนมีความสุขตามอัตภาพของตน มีความขยันอดทน รับผิดชอบและมีพลังในการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งปลุกฝังให้มีความเชื่อมั่นในการทำความดี มีหิริโอตตปละ มีกำลังใจที่เข้มแข็ง ไม่ถลำไปในทางเสื่อมและไม่หวั่นไหวต่อสิ่งชั่วร้าย

(4) **ปัญญาภาวนา** จะเห็นได้ว่าพระราชธรรมนิเทศให้ความสำคัญด้านหลักการปฏิบัติต่อความรู้ โดยสอดแทรกปัญญาตามพื้นฐานชีวิตของแต่ละคน โดยเฉพาะการปลุกฝังทักษะชีวิต ได้แก่ความรู้ทางด้านวิชาชีพเพื่อนำไปประกอบหน้าที่การงานของตนเอง และฝึกให้พัฒนาวิชาชีพต่อไปด้วยการรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา

2.5 งานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธกับความยั่งยืน

องค์ประกอบสำคัญของงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธที่ยั่งยืนตามที่ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมกำหนดไว้ มี 4 ประการ คือ

(1) **การพัฒนาศาสนทายาท** คือการส่งเสริมและเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ สามเณรรุ่นใหม่ได้เข้ามาร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ

(2) **การพัฒนากิจกรรม** คือการส่งเสริมให้กิจกรรมที่ดำเนินการจากฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม หรือเครือข่ายพระสงฆ์ สามารถประยุกต์การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างเสริมสาธารณประโยชน์สู่สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นกิจกรรมที่จะช่วยสร้างเสริมศักยภาพและสติปัญญาของประชาชน ผู้รับบริการ หรือเข้าร่วมกิจกรรมให้สามารถพัฒนาตนเอง สามารถดำเนินชีวิต และพึ่งตนเองได้สืบไปในอนาคต

(3) **การพัฒนาความรู้** คือการส่งเสริมให้เกิดการจัดการองค์ความรู้ ถอดบทเรียน หรือสังเคราะห์ผลการดำเนินงานที่ได้จากกิจกรรม หรือโครงการสาธารณสงเคราะห์รูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์

(4) **การพัฒนาเครือข่าย** คือการส่งเสริมให้มีการสร้างความร่วมมือ และพัฒนาเครือข่ายการทำงานให้เข้มแข็งและเป็นระบบมากขึ้น

เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านจะเห็นได้ว่าพระราชธรรมนิเทศได้วางแนวคิดและกระบวนการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ตามองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้น แต่มีข้อสังเกตว่าในองค์ประกอบที่ 4 การพัฒนาเครือข่ายอาจยังไม่มีมีการขยายภาคีเครือข่ายให้กว้างขวางเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเนื่องจากระบบการทำงานโดยทั่วไปของสังคมไทยมีลักษณะของการช่วงชิงผลงานมากกว่าความร่วมมือ และ ข้อสังเกตเกี่ยวกับองค์ประกอบที่ 1 คือการสร้างศาสนทายาทเพื่อ

ดำเนินกิจกรรมให้ยั่งยืนต่อไป ผลจากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า การดำเนินงานในปัจจุบัน แม้จะดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการมูลนิธิ แต่ในความเป็นจริง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ คณะกรรมการยังคงยึดโยงอยู่กับการตัดสินใจของพระราชธรรมนิเทศเพียงผู้เดียว การพัฒนาแนวทางการสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธเพื่อความยั่งยืน จึงควรมีการพัฒนาบุคลากรทั้งพระสงฆ์และฆราวาส เพื่อเรียนรู้ ถ่ายโอนแนวคิด หลักการ และแนวปฏิบัติ ในการสืบต่อกิจกรรมของพระราชธรรมนิเทศต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการพัฒนาบุคลากรให้เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ดังนั้นแนวทางที่เหมาะสมในการสร้างศาสนทายาทจึงน่าจะเป็นการพัฒนาบุคลากรซึ่งประกอบด้วยพระสงฆ์และฆราวาสที่มีความสามารถในการทำงานร่วมกันได้ และพิจารณาเลือกพระสงฆ์ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมขึ้นมาเป็นผู้นำกลุ่ม ทั้งนี้เพราะภาวะความเป็นสงฆ์ย่อมเป็นที่ศรัทธาและได้รับการยอมรับจากประชาชนทั่วไปได้สูงกว่าฆราวาส

บรรณานุกรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2557) *สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

มูลนิธิสวนแก้ว. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.kanlayano.org/index.php>

สัมภาษณ์

ชฎาพร รุ่งเรืองมณีเจริญ, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2562

บุญศรี สุรินทร์ดี, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2562

ปิยวรรณ สายนุ้ย, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2562

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ), สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2562 และ 27 ธันวาคม 2562

อนุชา ยอดยรรยง, สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2563



“ถ้าต้องไม่อ้อม ธรรมก็ไม่อ่อน
ถ้าต้องอ้อม ธรรมถึงอ่อน”

พระเมธีวชิโรดม

วัดพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย



พระเมธีวชิโรดม (วุฒิชัย วชิรเมธี)²
วัดพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

สายชล ปัญญชิต

² ขอขอบพระคุณพระมหาพร้อมพงศ์ คะอินโน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทธิวราราม กรุงเทพมหานคร สำหรับข้อมูลพื้นฐานสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการถอดบทเรียนผลงานของพระเมธีวชิโรดม

3.1 ประวัติพระเมธีวชิโรดม (วุฒิชัย วชิรเมธี)

พระเมธีวชิโรดม (วุฒิชัย วชิรเมธี) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย และประธานสถาบันวิมุตตยาลัย เกิดที่หมู่บ้านครึ่งใต้ ตำบลครึ่ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย อุปสมบทที่วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงรายแล้ว จึงเข้าศึกษาต่อพระปริยัติธรรมแผนกบาลีโดยพำนักอยู่วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร จนสำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีระดับเปรียญธรรม 9 ประโยค รวมทั้งศึกษาศาสนาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ตามด้วยพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว พระเมธีวชิโรดมได้ใช้เวลาส่วนใหญ่ค้นคว้าและเขียนหนังสือธรรมะแนวประยุกต์กับสถานการณ์สังคมไทยร่วมสมัย จนเป็นที่รู้จักจากการมีผลงานตีพิมพ์จากชุดหนังสือ “ธรรมะติดปีก” ในนามปากกา “ว.วชิรเมธี”

สำหรับมิติของการทำกิจกรรมเกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์ พระเมธีวชิโรดมเป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทและได้รับการยอมรับจากสังคมว่ามีความเชี่ยวชาญในการเผยแพร่ธรรมะด้วยวิธีการที่หลากหลาย รวมทั้งยังสามารถนำธรรมะมาประยุกต์เพื่อการอธิบายปรากฏการณ์ในสังคมอย่างรอบด้าน ทั้งนี้ภายหลังพระเมธีวชิโรดมได้เป็นผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ ณ ศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน ตำบลห้วยสัก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีแนวคิดสำคัญคือการแสดงให้เห็นว่า “ความรับผิดชอบต่อสังคม เริ่มต้นจากข้าวเมล็ดเดียว” ปัจจุบันกิจกรรมของมหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์มีความหลากหลายและเกี่ยวข้องกับงานสาธารณสงเคราะห์ เช่น การจัดตั้งเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ในท้องถิ่น โรงเรียนชานาพุทธเศรษฐศาสตร์ โรงเรียนชีวگانุสรณ์ โรงเรียนสืบศิลป์แผ่นดินล้านนา และการอบรมเพื่อพัฒนาสุขภาพทางปัญญา เป็นต้น

3.2 บทบาทการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์

3.2.1 มูลนิธิวิมุตตยาลัยและสถาบันวิมุตตยาลัย

พระเมธีวชิโรดมถือว่าเป็นพระสงฆ์ที่มีความสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนตั้งแต่ยังเป็นพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี จากฐานคิดที่เชื่อว่าการพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ต้องเริ่มต้นจากบุคคล ท่านจึงอาศัยพื้นที่บ้านเกิดคือจังหวัดเชียงราย เป็นห้องทดลองทำกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างครบวงจร การจัดตั้งมูลนิธิวิมุตตยาลัยขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2550 ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาโครงสร้างองค์กรขึ้น เพื่อรองรับกิจกรรมที่ตั้งใจจะพัฒนาท้องถิ่นของท่าน การจัดตั้งสถาบันวิมุตตยาลัยภายใต้มูลนิธิแห่งนี้ มีเป้าหมายให้สถาบันวิมุตตยาลัยสามารถส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพเพื่อการตื่นรู้สู่อิสรภาพ จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ของสถาบันไว้ว่า **“สันติส่วนบุคคล คือสันติภาพสากลของมนุษยชาติ”** รวมทั้งได้กำหนดวัตถุประสงค์ทั้งสิ้น 4 ประการดังนี้ (1) ส่งเสริมการศึกษา (2) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกล (3) ร่วมใจพัฒนาสังคม และ (4) สร้างค่านิยมแห่งสันติภาพ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ดังกล่าว จะเห็นภารกิจที่ครอบคลุมงานต่าง ๆ ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การส่งเสริมการศึกษา มุ่งเน้นการมอบทุนการศึกษาให้กับเยาวชนที่มีความยากจน และต้องการทุนทรัพย์เพื่อการศึกษา การพัฒนาห้องสมุดและจัดหารถห้องสมุดเคลื่อนที่ ไว้คอยบริการโรงเรียนหรือสถานที่แหล่งชุมชนที่สามารถขยายความรู้เข้าไปได้ รวมทั้งการสนับสนุนโรงเรียนวัดครั้งใดวิทยา ให้จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้อย่างมีคุณภาพ เพื่อยกระดับการเรียนรู้ให้กับสามเณร รวมทั้งปลูกฝังอุดมการณ์พระพุทธศาสนาตั้งแต่ยังเป็นสามเณร

วัตถุประสงค์ที่ 2 เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกล มุ่งเน้นเผยแผ่ธรรมะตั้งแต่ขั้นพื้นฐานคือการเทศน์ สั่งสอน และปาฐกถาธรรมให้กับผู้คนในบริเวณศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิงยุะวัน และจากพื้นที่อื่นที่สนใจเข้ามาเรียนรู้

นอกจากนี้การที่พระเมธีวชิโรดมมีผลงานเกี่ยวกับหนังสือธรรมะจำนวนมาก การผลิตผลงานที่เผยแพร่เพื่อเป้าหมายสำคัญในการสร้างแนวทางการประยุกต์ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับสังคม จึงเป็นแนวทางสำคัญที่สถาบันแห่งนี้ คอยทำหน้าที่สนับสนุนด้วย ท้ายที่สุดคือการเผยแพร่ธรรมะในสื่อทั้งที่เป็นโทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ ซึ่งปัจจุบันยังได้รับความนิยมจากผู้ติดตามธรรมะของ พระเมธีวชิโรดมเป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ที่ 3 ร่วมใจพัฒนาสังคม มุ่งเน้นการทำกิจกรรมสาธารณ สงเคราะห์ที่ครอบคลุมการพัฒนาสัมมาชีพ และความสามัคคีของผู้คนในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างกิจกรรมและการเรียนรู้ผ่านมหาวิทยาลัยพุทธ เศรษฐศาสตร์ เพื่อเปลี่ยนแปลงวิถี องค์กรความรู้และกระบวนการผลิตในวงจร เกษตรกรรมให้มีลักษณะลดการใช้สารเคมีอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการ พัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับคนในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 4 สร้างค่านิยมแห่งสันติภาพ มุ่งเน้นการจัดการอบรม หลักสูตรสมาธิภาวนา ทั้งที่ประเทศไทยและเดินทางไปศึกษาดูงานต่างประเทศ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการยกระดับการเรียนรู้ภายในจิตใจของคน ให้เป็นผู้ที่มี สันติภายในตนเอง และพร้อมแบ่งปันทรัพยากรต่าง ๆ ให้กับผู้อื่นในสังคม



การดำเนินงานของสถาบันวิมุตตยาลัยถือเป็นกระบวนการที่พยายามเชื่อมโยงเครือข่ายการทำงานที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์และภารกิจต่าง ๆ ของสถาบันให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน หากจะพิจารณาเครือข่ายการทำงานจะเห็นว่าการทำงานดังกล่าวใช้เครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมทั้งสิ้น 4 เครือข่ายสำคัญด้วยกันกล่าวคือ

เครือข่ายทางศาสนา จะเป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่เห็นว่าการดำเนินกิจกรรมของสถาบันวิมุตตยาลัย มีส่วนต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการยกระดับการทำงานของพระสงฆ์และสามเณร ดังนั้นจึงมีพระสงฆ์สามเณรและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ทั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และกรมการศาสนา เข้ามาร่วมกิจกรรมเพื่อเรียนรู้ทักษะที่ทางสถาบันวิมุตตยาลัยจัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีองค์กรพุทธศาสนาเพื่อสังคมในต่างประเทศ เช่น มูลนิธิอู๋จี้ ประเทศไต้หวัน ที่ได้เข้ามาเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ร่วม ในการส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีหรือสิ่งประดิษฐ์ให้กับสถาบันวิมุตตยาลัย เป็นต้น

เครือข่ายทางวิชาการ จะเป็นองค์กรทั้งด้านการศึกษาและองค์กรที่สนับสนุนให้เกิดการวิจัย ที่เห็นว่าการดำเนินกิจกรรมของสถาบันวิมุตตยาลัยสามารถพัฒนาการเรียนรู้ การค้นคว้าวิจัย ตลอดจนการถอดบทเรียนกระบวนการดำเนินกิจกรรมให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการได้ หากพิจารณาเฉพาะองค์กรทั้งด้านการศึกษาและองค์กรที่สนับสนุนให้เกิดการวิจัย สามารถยกตัวอย่างเครือข่ายทางวิชาการที่มาร่วมเรียนรู้ได้ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มหาวิทยาลัยพะเยา มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น ปัจจุบันภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการกับองค์กรทั้งด้านการศึกษาและองค์กรที่สนับสนุนให้เกิดการวิจัย สถาบันวิมุตตยาลัยได้ร่วมกับมูลนิธิอู๋จี้ ประเทศไต้หวัน สนับสนุนการเรียนรู้สิ่งประดิษฐ์จากขยะเหลือใช้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรทำศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาหารยังชีพภายในชุมชนต้นแบบ

อีกทั้งยังมีมหาวิทยาลัยพะเยาสันับสนุนการจัดทำเครื่องอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์ที่สามารถผลิตกล้วยอบแห้งอีกด้วย

เครือข่ายทางราชการ จะเป็นองค์กรราชการและรัฐวิสาหกิจที่ให้ความสนใจเข้ามาร่วมสนับสนุนกิจกรรม หรือส่งบุคลากรเข้ามาเรียนรู้หลักการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นจุดแข็งสำคัญที่พระเมธีวชิโรดมในฐานะประธานมูลนิธิวิมุตตยาลัยได้ริเริ่มดำเนินการให้เป็นต้นแบบและสานต่อการพัฒนาท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่าองค์กรราชการส่วนใหญ่ให้ความสนใจกับการเรียนรู้กิจกรรมด้านการเกษตรและปศุสัตว์ ทั้งนี้เนื่องจากสามารถนำแนวคิดและวิธีดำเนินการไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับท้องถิ่นของตนเอง หรือขอบเขตพันธกิจของหน่วยงานที่รับผิดชอบอยู่ได้

เครือข่ายทางเอกชน จะเป็นองค์กรภาคเอกชนที่ต้องการส่งบุคลากรเข้ามาเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางปัญญาและสมาธิ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานเอกชน เช่น กลุ่มบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ (CP) เป็นต้น ที่เข้ามาทำกิจกรรมในลักษณะความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ผ่านการส่งเสริมการบวชสามเณรภาคฤดูร้อนหรือเรียกว่า “สามเณรปลูกปัญญาธรรม” รวมทั้งยังได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิงตุระวัน เพื่อให้ถูกต้องตามหลักสัปบายะโดยมีเป้าหมายให้สามารถรองรับกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาที่มีมากขึ้นด้วย

จะเห็นได้ว่า การที่พระเมธีวชิโรดมพยายามพัฒนาให้สถาบันวิมุตตยาลัยเป็นองค์กรที่สร้างต้นแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยใช้รากฐานท้องถิ่นรอบศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิงตุระวันเป็นพื้นที่ปฏิบัติการทดลอง ที่มีการทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอและระยะยาว ได้ช่วยสร้างให้องค์กรภาคส่วนต่าง ๆ เห็นประโยชน์ของการเข้ามาเป็นภาคีเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน ดังนั้นสถาบันวิมุตตยาลัยจึงมีโอกาสขยายการทำงานให้มีความหลากหลายทางกิจกรรมยิ่งขึ้น ส่งผลที่เห็นได้อย่างชัดเจนสองประการ ประการที่หนึ่ง การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนเพื่อความยั่งยืน ทั้งในมิติเกษตรกรรม มิติปศุสัตว์ ได้รับการสนับสนุน

จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมากยิ่งขึ้น ระบบเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการเกษตร และอุตสาหกรรมเกษตร รวมทั้งการดูแลเชิงเกษตรอินทรีย์จึงมีการพัฒนาให้ ดีขึ้น เกษตรกรเองก็ได้ยกระดับการเรียนรู้เชิงศักยภาพการทำงานให้ดีขึ้นตามไป ด้วย ประการที่สอง การส่งเสริมการผลิตดังกล่าวกลับกลายเป็นการกระตุ้นให้ เกิดการผลิตเกษตรเชิงเดี่ยวมากขึ้นตามไปด้วย เมื่อเกิดปัญหาเรื่องราคาพืชผล การเกษตร จึงส่งผลให้เครือข่ายของสถาบันวิมุตตยาลัยได้รับผลกระทบเช่นกัน ดังนั้นพระเมธีวชิโรดมจึงเห็นความสำคัญของการสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาควบคู่ ไปกับการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจ จึงเกิดการขยายกิจกรรมเชิงองค์ความรู้ ที่ช่วย พัฒนาระบบการคิดที่จะนำไปสู่ความสมดุลในระบบการยังชีพให้กับสมาชิก ของเครือข่ายได้ดียิ่งขึ้น



สำหรับมิติของการจัดการความรู้ เป็นฐานความคิดที่พระเมธีวชิโรดม เชื่อว่าเป็นกลไกกำกับให้เกิดการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนสามารถพัฒนามาสู่การวางแผนการทำงานในอนาคตที่ดีขึ้นได้ ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้นในชุมชนรอบศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิงตุระวัน ซึ่งพระเมธีวชิโรดมตั้งใจจะเห็นพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่นต้นแบบที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น จึงได้รับการผลักดันให้จัดการความรู้ในมิติต่าง ๆ ดังนี้

การจัดการความรู้ด้านการศึกษา จะเห็นได้ว่าพระเมธีวชิโรดมพยายามสร้างและส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบ สำหรับมิติการศึกษาในระบบการส่งเสริมให้โรงเรียนวัดศรีไต้ตรีนิคมวิทยา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้มีกิจกรรมร่วมเรียนรู้กับสถาบันวิมุตตยาลัย ทั้งในมิติของการศึกษาพระพุทธศาสนา การศึกษาทางพุทธศิลปกรรม และการศึกษาศาสตร์สมัยใหม่ ในมิติของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จะเห็นได้ว่าสถาบันวิมุตตยาลัยได้จัดตั้งหน่วยงานในกำกับคือ มหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ที่มีส่วนต่อการผลักดันกิจกรรมการพัฒนาวิถีชีวิตพอเพียงภายในชุมชน ตลอดจนขยายต่อแนวคิดด้านสันติภาพบนหลักการทางพระพุทธศาสนา

การจัดการความรู้ด้านสัมมาชีพ จะเห็นได้ว่าพระเมธีวชิโรดมให้ความสำคัญกับการพัฒนาสัมมาชีพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับคนในท้องถิ่นอย่างมาก การที่ท่านเข้าใจหลักการพื้นฐานของการดำรงชีพและรู้จักประยุกต์ให้พระพุทธศาสนาเข้าไปอยู่ร่วมกับประเด็นเหล่านั้น สะท้อนวิถีสำคัญของท่านเกี่ยวกับการพัฒนาสัมมาชีพว่า “ถ้าท้องไม่อิ่ม ธรรมก็ไม่อ่อน ถ้าท้องอิ่ม ธรรมถึงอ่อน” พระเมธีวชิโรดมเชื่อว่าการจัดการองค์ความรู้เพื่อทำความเข้าใจทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน เป็นหนทางสำคัญที่ควรเริ่มต้นก่อนที่จะใช้ความรู้และเทคโนโลยีของเกษตรกรรมสมัยใหม่เข้ามาผสมผสาน ดังนั้นภายใต้การส่งเสริมของสถาบันวิมุตตยาลัย และมหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ การดำเนินกิจกรรมในระยะแรกคือการพัฒนาองค์ความรู้ให้กับเครือข่าย

เกษตรกรที่ต้องการเข้ามาเป็นสมาชิกร่วมกับเครือข่ายแห่งนี้ ต่อจากนั้นจะได้รับ การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในภูมิภาค เช่น สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดเชียงราย สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเชียงราย เป็นต้น ได้เข้ามาวางแผนทาง ในการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาผลงานที่เกิดขึ้นจะพบว่า มีกิจกรรมที่ช่วยเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านสัมมาชีพให้กับชุมชน จำนวนมาก เช่น การปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษ การทำนาด้วยระบบเกษตร อินทรีย์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และฝีมือเกี่ยวกับสินค้าผ้าทอมือ เป็นต้น

การจัดการความรู้ด้านปัญญา จะเห็นได้ว่าพระเมธีวชิโรดมถือเป็น พระสงฆ์ที่มีความสามารถและชื่อเสียงด้านการสื่อสารธรรมะกับสังคมมาอย่าง ยาวนาน ท่านตระหนักดีว่าการสื่อสารธรรมะมีความเป็นกระแสนิยมและ เปลี่ยนแปลงได้ตามระบบคุณค่าของสังคมที่เปลี่ยนแปลง สื่อกลางที่คอยทำหน้าที่ ส่งต่อธรรมะสู่สังคมก็มีโอกาสที่จะไม่สามารถเข้าถึงผู้คนในสังคมได้อย่างแพร่ หลายได้เช่นเดิม ดังนั้นท่านจึงเห็นว่าการพัฒนาสถาบันวิมุตตยาลัยให้สามารถ ถ่ายทอดและผลิตธรรมะสู่สังคมได้โดยตรง จะเป็นช่องทางการจัดการความรู้ที่ ท่านได้รวบรวมและพัฒนาขึ้นได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้เมื่อพิจารณากิจกรรมการดำเนินงานที่สะท้อนให้เห็นการจัดการความรู้ด้านปัญญาจะเห็นได้ว่า สถาบันวิมุตตยาลัย ได้จัดโครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อนมาเป็นระยะเวลา 10 ปี โดยมีการ ประชุมและกำหนดแนวทางการพัฒนากิจกรรมร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธ ศาสตร์ ด้านเยาวชน ตลอดจนด้านสื่อสารสาธารณะ เพื่อขยายกิจกรรมให้ออก สื่อสาธารณะด้วย ขณะเดียวกันพระเมธีวชิโรดมยังพัฒนาการอบรมระยะสั้น ซึ่ง มีเป้าหมายสำคัญเพื่อฟื้นฟู พัฒนาและขยายองค์ความรู้เรื่องสันติภาพเริ่มต้นจาก ตนเองมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้การอบรมของสถาบันแห่งนี้อยู่บนพื้นฐานของความ สมัคใจร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่สนใจส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมและทาง สถาบันวิมุตตยาลัย ในส่วนของประชาชนที่สนใจจะต้องรอจำนวนที่เหลือจาก การที่หน่วยงานต่าง ๆ ส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมแล้ว ดังนั้นการอบรมแต่ละ ครั้งจึงมีเนื้อหาที่เข้มข้น และสามารถพัฒนาปัญญาไปได้ตามความตั้งใจเนื่องจาก ได้กลุ่มผู้เข้ารับการอบรมที่พร้อมรับความรู้อยู่แล้ว



เมื่อพิจารณาจากรูปแบบของการจัดการความรู้ที่พระเมธีวชิโรดมและสถาบันวิมุตตยาลัย ได้พยายามดำเนินการจะเห็นได้ว่าเป็นการวางรากฐานของการพัฒนาการศึกษาคือองค์ความรู้ การพัฒนาสัมมาชีพคือวิถีทางวัฒนธรรมและค่านิยมที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย เพื่อให้เกิดปัญญาในการดำเนินชีวิต โดยมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่พื้นที่ปฏิบัติการทดลอง คือชุมชนบริเวณรอบศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวันก่อน จึงขยายต่อกิจกรรมการเรียนรู้ออกไปให้กับสังคมภายนอกต่อไป ทั้งนี้ก็เพื่อให้สามารถเกิดการทดลองที่จะปรับรูปแบบพัฒนาองความรู้ เพื่อให้สามารถนำไปขยายผลสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

3.2.2 มหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์

พระเมธีวชิโรดมเริ่มมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในระดับท้องถิ่นที่เด่นชัด เมื่อได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ ณ ศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน ตำบลห้วยสัก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยเป้าหมายของการจัดตั้งสถาบันแห่งนี้คือเพื่อยกระดับการแก้ไขปัญหาความยากจน ที่เกิดจากหนี้สิน การประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่พึ่งพาสารเคมีและกลไกการตลาดแบบ

เศรษฐกิจทุนนิยมรอบ ๆ ชุมชนรอบศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน ทั้งนี้ พระเมธีวชิโรดม มีความคิดว่าการจะปลดหนี้และพัฒนาการประกอบอาชีพ เกษตรกรรมให้มีรายได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิต ด้วยการ สร้างองค์ความรู้ที่ครอบคลุมทั้งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาคือการเดินทาง สายกลาง แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งอาศัยกลไกการตลาดแบบ สหกรณ์ที่เป็นธรรมกับทั้งสมาชิกกลุ่มเกษตรกรและผู้ประกอบอาชีพค้าขาย ผลผลิตทางการเกษตรด้วย ดังนั้นเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2555 พระเมธีวชิโรดมและคณะ จึงได้เริ่มดำเนินการมหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ ภายใต้แนวคิดที่สำคัญ 3 โรงเรียนกล่าวคือ

โรงเรียน ชีวกานุสรณ์

มุ่งเน้นการพัฒนาและจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและสมุนไพรไทย จึงมีกิจกรรมรายวิชาดังนี้

- (1) สมุนไพรวิทยา
- (2) การปลูกและแปรรูป
- (3) นวดแผนไทย
- (4) สุนัขพวงศรัสม

โรงเรียน ชานาพุทธ เศรษฐศาสตร์

มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายเกษตรกรพอเพียงและมีองค์ความรู้ในการใช้เกษตรอินทรีย์ จึงมีกิจกรรมรายวิชาดังนี้

- (1) เกษตรกรรมทั่วไป
- (2) เกษตรพืชสารเคมี
- (3) เกษตรกรรมธรรมชาติ
- (4) พุทธเกษตร
- (5) การแปรรูปอาหาร
- (6) การบริหารเงิน
- (7) ธุรกิจเพื่อสังคม
- (8) พุทธเศรษฐศาสตร์
- (9) วิปัสสนากรรมฐาน
- (10) การผลิต/การตลาด
- (11) ความรับผิดชอบต่อสังคม
- (12) การก่อตั้งและบริหารศูนย์การเรียนรู้

โรงเรียน สืบศิลป์แผ่นดิน ล้านนา

มุ่งเน้นการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมล้านนา รวมทั้งกิจกรรมภาคปฏิบัติเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น จึงมีกิจกรรมรายวิชาดังนี้

- (1) คุณค่าของศิลปวัฒนธรรม
- (2) อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม
- (3) สอนศิลปวัฒนธรรม
- (4) เผยแผ่ศิลปวัฒนธรรม
- (5) แลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม
- (6) สร้างเครือข่ายครูศิลปวัฒนธรรม
- (7) มอบรางวัลครูศิลปวัฒนธรรม

สำหรับบทบาทของมหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ เป็นงานสาธารณ สงเคราะห์วิถีพุทธที่ชัดเจนว่าพยายามทำกิจกรรมการเกื้อกูลและพัฒนาให้ สมาชิกเครือข่ายเกษตรกร และกลุ่มคนที่เข้ามาร่วมเรียนรู้ได้รับโอกาสที่จะพัฒนา แนวคิดเรื่องสัมมาชีพ และภูมิคุ้มกันเกี่ยวกับการใช้ชีวิตด้วยความพอเพียง สำหรับ เป้าหมายในปัจจุบันที่สำคัญมี 4 ประการกล่าวคือ (1) การพัฒนาให้มีเครือข่าย ศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ต้นแบบให้เกิดขึ้นกว่า 120 ศูนย์การเรียนรู้ (2) การสร้างศูนย์การเรียนรู้แบบเกษตรอินทรีย์และการสร้างเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงานให้กับผู้ที่สนใจ 10 พื้นที่การเรียนรู้ (3) การพัฒนาและถอดบทเรียนให้เห็นกลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จจากการ ใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับสัมมาชีพและการเห็นความสำคัญจากการยึดหลักความ พอเพียง และ (4) การนำเสนอหลักสัมมาชีพออกสู่สังคมภายนอกอย่างเป็น รูปธรรม โดยมุ่งเน้นไปที่การแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมที่ดำเนินการสามารถ ถอดบทเรียนออกเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรได้

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่มหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์พยายามผลักดัน ครอบคลุมทั้งมิติการพัฒนาองค์ความรู้ การพัฒนาจิตสำนึกว่าด้วยทรัพยากรและ ทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และการยกระดับคุณภาพรายได้ของเกษตรกรหรือ เครือข่ายสมาชิกที่เข้ามาเรียนรู้ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าตั้งแต่การเริ่มต้นจัดการศึกษา ในระยะเริ่มต้นที่ใช้ชื่อว่าโรงเรียนชวนาพุทธเศรษฐศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2556 จนถึง ปี พ.ศ. 2560 ได้มีการบันทึกรายละเอียดการดำเนินกิจกรรมและมอบ ปัญญาบัตรให้กับผู้สำเร็จการศึกษาไปทั้งสิ้น 5 รุ่นดังนี้

การจัดการศึกษารุ่นที่ 1 ปีการศึกษา 2556 เนื่องจากเป็นปีแรกที่เริ่ม จัดการศึกษา เพื่อการพัฒนาเกษตรกรในท้องถิ่นมีความเข้าใจหลักการพื้นฐาน เกี่ยวกับการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง หลักสูตรที่ออกแบบมาในระยะแรกจึงเน้น ให้เกษตรกรที่เข้ารับการศึกษามีความเข้าใจพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบและ แนวคิดของเกษตรอินทรีย์ เช่น การจัดทำแปลงสาธิตเกษตรอินทรีย์ การเพาะพันธุ์ ตามหลักธรรมชาติ เป็นต้น นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้จะเน้นภาคปฏิบัติให้

เห็นวิถีของเกษตรอินทรีย์อย่างแท้จริง มีการทำกิจกรรมเพาะกล้า ทำปุ๋ยหมัก รวมทั้งการสอนให้เรียนรู้หลักการทำการเกษตรโดยอาศัยประโยชน์จากแมลงชนิดต่าง ๆ สำหรับการจัดการเรียนการสอนในรุ่นที่ 1 กลุ่มเป้าหมายหลักของการจัดการเรียนคือเกษตรกรในชุมชนรอบศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิงภูตะวัน เนื่องจากพระเมธีวชิโรดมเห็นว่าปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่ เกิดจากต้นทุนการผลิตที่มาจากค่าใช้จ่ายสำหรับสารเคมี รวมทั้งการปลูกเกษตรเชิงเดี่ยวที่พึ่งพาการตลาดมากเกินไป จึงพยายามผลักดันให้โรงเรียนชานาพุทธเศรษฐศาสตร์ทำหน้าที่ช่วยกระตุ้นและปรับพฤติกรรม ให้เกษตรกรในชุมชนรอบศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิงภูตะวัน ตระหนักถึงการทำนาปลอดสารพิษ รวมทั้งเห็นคุณค่าของการประยุกต์หลักธรรมกับการประกอบสัมมาชีพ ที่ให้ความสำคัญกับการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

การจัดการศึกษารุ่นที่ 2 ปีการศึกษา 2557 จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนชานาพุทธเศรษฐศาสตร์ในรุ่นที่ 2 ได้อาศัยข้อมูลการประเมินผลจากการจัดการศึกษาในรุ่นที่ 1 มาประยุกต์ปรับให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น จึงจะเห็นได้ว่าโรงเรียนชานาพุทธเศรษฐศาสตร์ได้พัฒนาให้เกิดหลักสูตรที่เป็นมาตรฐานมากขึ้น โดยมีการเพิ่มตัวชี้วัดภายหลังการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้แนวคิด “อยู่รอด อยู่ได้ และอยู่ดี” ซึ่งหมายถึง (1) อยู่รอด คือการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเข้าใจหลักการสัมมาชีพ รู้จักที่จะใช้ทรัพยากรอย่างเป็นมิตรกับผู้คนในท้องถิ่นเดียวกันและสภาพแวดล้อมรอบตัว (2) อยู่ได้ คือการประกอบอาชีพอย่างสมดุล การพัฒนาองค์ความรู้ให้เห็นความสำคัญของการลดรายจ่ายควบคู่กับการหารายได้ที่มั่นคง รวมทั้งพยายามสร้างแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพที่มีคุณธรรมและสามารถหารายได้ได้อย่างยั่งยืน และท้ายที่สุด (3) อยู่ดี คือการพัฒนาเกษตรกรที่ผ่านการอบรมให้เป็นวิทยากรแม่ไก่ สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่คนที่มีความต้องการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ได้ร่วมเรียนรู้ด้วยกัน การที่พระเมธีวชิโรดมได้พยายามปรับปรุงและเรียนรู้สิ่งที่ขาดในการจัดการเรียนการสอนในรุ่นที่ 1 ส่งผลให้ภายหลังการสำเร็จการศึกษาแล้ว นักเรียนของโรงเรียนชานาพุทธเศรษฐศาสตร์รุ่นที่ 2 สามารถพัฒนา

เป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการยกระดับการพัฒนาการเกษตรแบบอินทรีย์
ในชุมชนร่วมกันได้ต่อไป



การจัดการศึกษารุ่นที่ 3 ปีการศึกษา 2558 จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียน
การสอนของโรงเรียนชานาพุทธเศรษฐศาสตร์ในรุ่นนี้ พระเมธีวชิโรดมเริ่มเห็น
ว่าผลผลิตที่เครือข่ายเกษตรกร ที่เข้ามาร่วมเรียนรู้ในปีที่ผ่านมา ๆ มาสามารถจัด
จำหน่ายได้มากขึ้นเรื่อย ๆ การพัฒนาองค์ความรู้ด้านการตลาดจึงถือเป็นความรู้
ที่จะเข้ามาช่วยเติมเต็มการพัฒนาสัมมาชีพให้มีความมั่นคงภายในเครือข่าย
เกษตรกรได้มากขึ้น สำหรับเนื้อหาการต่อยอดที่เพิ่มขึ้นมา เช่น การพัฒนาความรู้
พื้นฐานเกี่ยวกับหลักการตลาด การบริหารจัดการสินค้าและองค์กรผู้ประกอบการ
เป็นต้น เมื่อมีการใกล้จบการศึกษาในรุ่นที่ 3 เครือข่ายนักเรียนชานาพุทธ
เศรษฐศาสตร์ ได้เห็นพ้องจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ เพื่อนำความรู้
ที่ได้รับ ทั้งมิติการตลาด การจัดการบริหารองค์กร รวมทั้งการผลิตการเกษตร
แบบอินทรีย์ มาบูรณาการเพื่อการเป็นผู้ประกอบการร่วมกัน

การจัดการศึกษารุ่นที่ 4 ปีการศึกษา 2559 สำหรับการจัดการศึกษาในรุ่นนี้ พระเมธีวชิโรดมได้ระดมความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้โรงเรียนชวนาพุทธเศรษฐศาสตร์ สามารถยกระดับการดำเนินกิจกรรมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีการบริโภคได้ จึงนำมาสู่การเริ่มพัฒนาการเพิ่มมูลค่าสินค้าการเกษตรให้กับเครือข่ายผู้เข้าร่วมได้รับความรู้ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่านอกจากการพัฒนาจิตสำนึกเกี่ยวกับหลักการสัมมาชีพและแนวปฏิบัติเพื่อพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจร ได้มีการพัฒนาองค์ความรู้และส่งเสริมให้เกิดภาคปฏิบัติของการแปรรูปผลิตภัณฑ์อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การแปรรูปข้าว การแปรรูปสินค้าเกษตรอินทรีย์ การนำพาหรือเห็ดที่เป็นผลผลิตสมุนไพรที่ได้จากเครือข่ายมาแปรรูปเพื่อขายนักท่องเที่ยว เป็นต้น ในส่วนของการพัฒนาองค์ความรู้หลักการตลาด เริ่มมีการเปิดพื้นที่การตลาดออนไลน์ไว้สำหรับการทำการตลาดให้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น

การจัดการศึกษารุ่นที่ 5 ปีการศึกษา 2560 มีการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ เพื่อขยายให้ผู้สนใจสามารถเรียนหลักการสำคัญของโรงเรียนชวนาพุทธเศรษฐศาสตร์ อีกทั้งยังได้พัฒนาหลักสูตรให้มันักเรียนจากต่างประเทศได้เข้ามาร่วมเรียนรู้ในโรงเรียนแห่งนี้ด้วย การพัฒนาสำคัญอีกประการหนึ่งในการศึกษารุ่นนี้คือการสร้างเครือข่ายออบแกนิก ที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายเกษตรกรจังหวัดเชียงราย เพื่อดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาแบบเกษตรอินทรีย์ให้แพร่หลายในจังหวัดเชียงรายอย่างเป็นรูปธรรม ขณะที่ในมิติของการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ได้เริ่มมีการสร้างแกนนำกลุ่มเกษตรอินทรีย์ 4 จังหวัดภาคเหนือ ประกอบด้วย จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดพะเยา และจังหวัดลำปาง เพื่อคอยประสานความร่วมมือในการเชื่อมโยงข้อมูลสำหรับการทำวิสาหกิจชุมชนร่วมกัน

กระบวนการดำเนินกิจกรรมในส่วนของมหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของการพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนชวนาพุทธเศรษฐศาสตร์ ได้เป็นต้นแบบให้การสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ซึ่งในมิตินี้เป็น

กิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธที่แสดงให้เห็นภาพงานพัฒนา ที่พยายาม
แก้จุดพื้นที่และทุนทางสังคมของพระเมธีวชิโรดม มาสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน
รอบศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิงเทียนอย่างเป็นรูปธรรม หลังจากนั้นจึงได้ขยาย
ต้นแบบของกิจกรรมการพัฒนาให้เกิดเครือข่ายที่จะเข้ามาช่วยส่งเสริมการพัฒนา
สัมมาชีพให้กับสังคมหรือผู้ที่สนใจภายนอกต่อไป จุดเด่นที่สำคัญอีกประการหนึ่ง
ของการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์คือการพยายามปรับองค์ความรู้
และพัฒนากลไกการทำงานให้สอดคล้องของพลวัตในสังคม ทั้งระดับสากลและ
ระดับประเทศ ดังนั้นจึงมีการปรับปรุงองค์ความรู้และกระบวนการทำกิจกรรม
ภายหลังจบการศึกษา ที่ยกระดับการสร้างความยั่งยืนให้กับเครือข่ายเกษตรกร
ที่เข้าร่วมการอบรมอย่างสม่ำเสมอ ท้ายที่สุดจะเห็นได้ว่ามหาวิทยาลัยพุทธ
เศรษฐศาสตร์ ได้มีหลักการสำคัญในการเป็นสถาบันการศึกษาทางเลือก ที่จะ
พัฒนาท้องถิ่นให้ยั่งยืนบนหลักการการทำงานที่สำคัญ 4 ประการกล่าวคือ

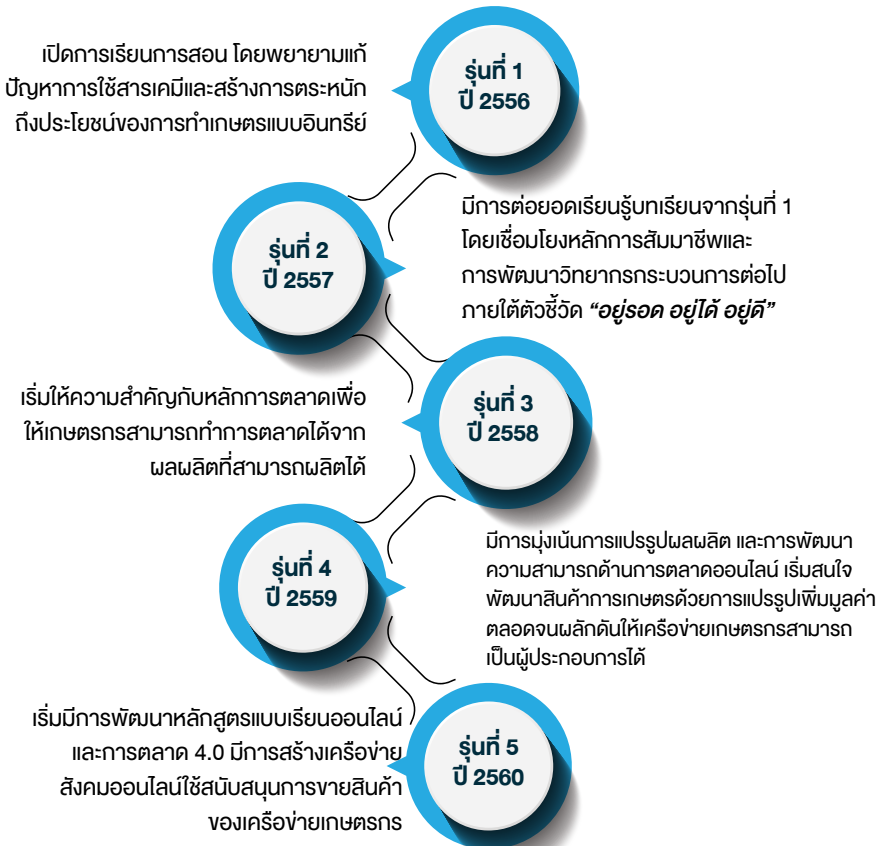
(1) การประยุกต์หลักทฤษฎีพุทธเศรษฐศาสตร์กับการสร้างกิจกรรม
การพัฒนาอย่างยั่งยืนให้เป็นรูปธรรม และสามารถส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้
แรกเริ่มในระดับท้องถิ่นจนเข้มแข็ง จึงค่อยต่อยอดร่วมกับเครือข่ายภายนอก
เพื่อเปิดพื้นที่การเรียนรู้กับสาธารณสุขชนต่อไป

(2) การผลิตองค์ความรู้เกี่ยวกับพุทธเศรษฐศาสตร์ โดยเฉพาะที่เป็น
แบบจำลองการทำงานที่สามารถนำไปเรียนและปฏิบัติการได้จริงในสังคม
ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่ามีการพยายามพัฒนาศูนย์การเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย
ที่ทำงานด้านการพัฒนาสัมมาชีพเข้าด้วยกัน เพื่อให้สามารถยกระดับการดำเนิน
กิจกรรมในมิตินี้ ให้เป็นลักษณะของเครือข่ายการทำงาน

(3) การผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตที่เคยยึดถือระบบ
เกษตรกรรมแบบใช้สารเคมีเป็นหลัก ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เกษตรกร
และคนรุ่นหลัง มาสู่การใช้เกษตรอินทรีย์เป็นฐานการผลิต ทั้งนี้จะช่วยให้เกิดผล
ทางตรงต่อระบบนิเวศ และการลดรายจ่ายให้กับวงจรการผลิต ซึ่งจะช่วยยกระดับ
คุณภาพชีวิตเกษตรกรให้ดียิ่งขึ้น

(4) การพัฒนาสถาบันการศึกษาทางเลือก ที่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาคอขวดอย่างยั่งยืน เน้นการทำงานที่การสร้างให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของสมดุลแห่งการประกอบอาชีพ รวมทั้งการขยายต่อคุณค่าและค่านิยมของหลักการสัมมาชีพที่จะช่วยให้ผู้คนในท้องถิ่น สามารถใช้ชีวิตบนวิถีเกษตรกรรมร่วมกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาได้ ดังนั้นจึงเกิดความพยายามสร้างพื้นที่การเรียนรู้ต้นแบบ วิถีชีวิต และท้องถิ่นตนเองที่ใช้ประโยชน์จากแนวคิดลักษณะนี้ ซึ่งพื้นที่ในการพัฒนาที่ทำหน้าที่เป็นต้นแบบแห่งการเรียนรู้คือ บ้านครึ่งใต้ ตำบลห้วยสัก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

พัฒนาการสำคัญของโรงเรียนชานาพุทธเศรษฐศาสตร์



3.3 การพัฒนาชุมชนกับธรรมาภาคปฏิบัติการ

กิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ที่พระเมธีวชิโรดมได้พยายามขับเคลื่อนให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม และสามารถขยายต้นแบบออกสู่สังคมได้ เป็นการดำเนินกิจกรรมอยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้ ปรับตัว และพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งนี้ จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นของหน่วยงานที่พระเมธีวชิโรดมได้เป็นผู้นำอยู่ พยายามช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนในชุมชนรอบศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิงδυตะวันให้ดียิ่งขึ้น กระบวนการที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างการเรียนรู้ใหม่ในการประกอบอาชีพ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่พระเมธีวชิโรดมพยายามใช้เป็นสัญลักษณ์ของการทำงานเพื่อผู้คนในท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาจากหลักการทำงานเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของพระเมธีวชิโรดม จะสามารถสรุปเป็นแนวทางการทำงานพัฒนาท้องถิ่นในฐานะของธรรมาภาคปฏิบัติการได้ดังนี้

(1) การค้นคว้าหาปัญหาและพัฒนากลไกเพื่อแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือพระเมธีวชิโรดมถือเป็นพระสงฆ์ที่มีตั้งใจและมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนดั้งเดิมของท่านเอง โดยพยายามศึกษาหาเหตุแห่งปัญหาที่สร้างให้เกษตรกรในพื้นที่ ไม่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้นได้ การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์ความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาชุมชน ได้ผลักดันให้พระเมธีวชิโรดมเห็นว่าการสร้างพื้นที่ปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของท่านได้อย่างยั่งยืน จะส่งผลดีต่อการเกาะติดสถานการณ์พื้นที่ และสนับสนุนแนวทางการพัฒนาได้อย่างรวดเร็วขึ้น จึงจะเห็นได้ว่าภายหลังมีการจัดตั้งมูลนิธิวิมุตตยาลัย ณ ศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิงδυตะวัน เป้าหมายสำคัญลำดับแรกของการดำเนินการคือการสร้างการตื่นรู้ภายในตนเอง กล่าวคือการพัฒนาพลิกฟื้นจิตสำนึกเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้เริ่มหยั่งรากลึกลงในชุมชน ภายหลังจากได้ทดลองจนเชื่อมั่นการพัฒนาองค์ความรู้หลักสัมมาชีพ ควบคู่กับการสร้างองค์ความรู้เกษตรแบบยั่งยืนที่ลดการพึ่งพาสารเคมี การผลิตด้วยระบบที่เป็นมิตร

ต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการสร้างเครือข่ายที่สามารถรองรับผลผลิตได้ จึงได้มีการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถปรับปรุงให้เท่าทันกับสถานการณ์ได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าวงจรการพัฒนาชุมชนที่พระเมธีวชิโรดมได้พัฒนาขึ้นมา ถือเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาคือต้องการยกระดับสู่การเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืน

(2) การมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน กล่าวคือ การดำเนินกิจกรรมภายใต้ความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนของพระเมธีวชิโรดม ท่านเห็นว่าหากจะสามารถพัฒนาชุมชนไปได้อย่างยั่งยืน มีความจำเป็นที่ต้องระดมการมีส่วนร่วมทั้งจากผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการภายนอก รวมทั้งนักรุกกิจที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาอย่างยั่งยืน การเปิดพื้นที่ให้กับการถกเถียงเพื่อจัดการปัญหาภายในท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม ส่งผลให้คนในท้องถิ่นเห็นถึงประโยชน์ของการเป็นเครือข่ายการดำเนินกิจกรรมที่พระเมธีวชิโรดมพยายามผลักดัน เช่น กลุ่มเกษตรกรที่เข้าเรียนโรงเรียนชาวนา กลุ่มแปรรูปสมุนไพรและผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน ตลอดจนกลุ่มแม่บ้านที่ทำสินค้าผ้าทอ เป็นต้น การเข้ามาใช้ประโยชน์จากศูนย์วิจัยปัสสนาสากลไร่เชิงยุตะวันเป็นพื้นที่ในการพัฒนาสัมมาชีพของคนในชุมชน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ที่ช่วยยกระดับการดำเนินกิจกรรมเพื่อท้องถิ่น ที่ได้รับการเสนอแนะจากผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง

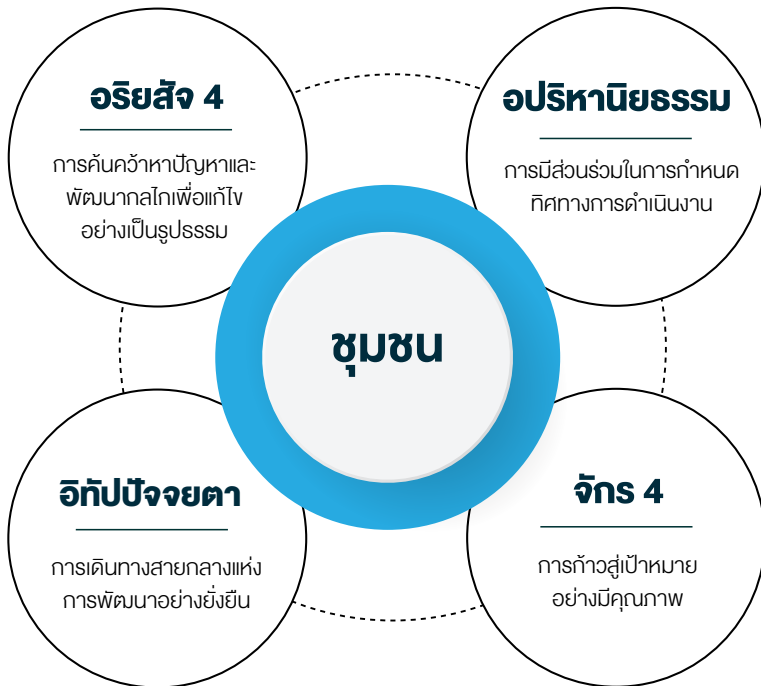
(3) การก้าวสู่เป้าหมายอย่างมีคุณภาพ กล่าวคือ การที่พระเมธีวชิโรดม กำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของงานบนพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญ การพัฒนากระบวนการสนับสนุนที่เกี่ยวข้องจึงถูกนำมาจัดวางอย่างเป็นระบบ เช่น เครือข่าย ประเด็นการพัฒนา การพัฒนาองค์ความรู้สนับสนุน เป็นต้น การกำหนดทิศทางการดำเนินกิจกรรมเพื่อลดปัญหาจากการยึดติดกับการพัฒนากระแสหลักภายในชุมชน ถือเป็นส่วนสำคัญที่สร้างให้มูลนิธิวิมุตตยาลัยของพระเมธีวชิโรดม สามารถกำหนดองค์ประกอบในการสนับสนุนให้เป้าหมายสำเร็จลุล่วงได้ค่อนข้างชัดเจน จะเห็นได้ว่าการจัดตั้งหน่วยงาน

ภายในมูลนิธิวิมุตตยาลัย มีพื้นฐานเพื่อรองรับการตอบสนองต่อเป้าหมายการยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาชุมชนอย่างชัดเจน จึงสามารถกำหนดแนวทางการทำงานของแต่ละส่วนงาน ให้มาประสานและเชื่อมโยงให้บรรลุเป้าหมายหลักของมูลนิธิวิมุตตยาลัยได้

(4) การเดินทางสายกลางเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน กล่าวคือการที่พระเมธีวชิโรดมได้จัดตั้งส่วนงานภายใต้มูลนิธิวิมุตตยาลัยและสถาบันวิมุตตยาลัยเป็นการพยายามผลักดันให้เกิดกิจกรรมการพัฒนาที่มีส่วนต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม จะเห็นได้ว่าการกำหนดให้หลักการสัมมาชีพเป็นพื้นฐานทางความคิดที่สำคัญ ให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมทั้งการลดการใช้จ่ายจากปุ๋ยที่มีสารเคมีที่มีราคาแพง การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเกษตรที่ไม่เป็นมิตรกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการเพิ่มรายได้อย่างยั่งยืน เป็นการผลักดันให้เห็นว่าการเข้าใจหลักการประกอบสัมมาชีพ ที่ประกอบอาชีพอย่างพอดีและใช้ความรู้เพื่อลดรายจ่ายให้พอเก็บ ได้สร้างให้การพัฒนาอย่างยั่งยืนจะสามารถเกิดขึ้นได้



แผนภาพการพัฒนาท้องถิ่น กับธรรมาภาคปฏิบัติ



3.4 งานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธกับโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

สำหรับกรวิเคราะห์เกี่ยวกับสถาบันวิมุตตยาลัยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายต่อบทบาทของพุทธศาสนาในสังคมไทย จะเป็นการแสดงให้เห็นข้อมูลที่สำคัญว่างานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมที่พระเมธีวชิโรดมพยายามขับเคลื่อนกิจกรรมอยู่ มีความจำเป็นต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับพลวัตทางสังคม จึงจะสามารถรักษาแนวทางการทำงานเพื่อสังคม โดยเฉพาะการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่สามารถเป็นต้นแบบเชิงอุดมการณ์ให้กับพระสงฆ์ที่สนใจทำงานในเฉพาะพื้นที่ชุมชน แต่ให้ความสำคัญกับความทุ่มเทในเรื่องความต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นสถาบันวิมุตตยาลัยจึงอาจสามารถพิจารณาปรับและพัฒนาโลกการทำงานให้เปลี่ยนแปลงดังนี้

ประการที่หนึ่ง ยึดมั่นในหลักการพุทธศาสนาเพื่อสังคม กล่าวคือ พระเมธีวชิโรดมในฐานะผู้นำทางความคิดและเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถเชื่อมโยงการทำงานเชิงเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถือเป็นพระสงฆ์รูปสำคัญรูปหนึ่ง ที่จะช่วยแสดงให้เห็นถึงประโยชน์เชิงรูปธรรม และคุณค่าเชิงนามธรรมของการคงอยู่ของสถาบันพุทธศาสนาในสังคมไทย ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธภายใต้สถาบันวิมุตตยาลัยต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความเชื่อมั่นต่อชุมชน และสังคมไทยภาพรวมว่า เป็นกิจกรรมการดำเนินงานที่สอดคล้องกับบทบาทงานสาธารณสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ทำได้อย่างชัดเจน เช่น การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้สัมมาชีพ การผลักดันกิจกรรมพัฒนาสุขภาวะทางปัญญา รวมทั้งการพัฒนาจิตสำนึกเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและระบบนิเวศท้องถิ่น เป็นต้น การแสดงให้เห็นว่างานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธที่พระเมธีวชิโรดมดำเนินการอยู่ ยึดมั่นอยู่ในหลักการพุทธศาสนาเพื่อสังคม กล่าวคือสอดคล้องกับพระธรรมวินัย มุ่งเน้นการดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์

แห่งส่วนรวม รวมทั้งรักษาจริยวัตรที่เหมาะสมในฐานะสมาชิกของคณะสงฆ์ไทย จะช่วยสร้างให้เกิดการยอมรับและขยายผลการดำเนินกิจกรรมการพัฒนา สัมมาชีพ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธที่หลากหลาย ภายในส่วนงานของสถาบันวิมุตตยาลัย ให้ดำเนินการได้อย่างมั่นคงต่อไป

ประการที่สอง การสร้างสังฆทายาทสืบสานอุดมการณ์ กล่าวคือ การที่พระเมธีวชิโรดมมีบทบาทและได้รับการยอมรับอย่างมากในการขับเคลื่อนมูลนิธิ วิมุตตยาลัย จนนำมาซึ่งการพัฒนาสถาบันวิมุตตยาลัย และส่วนงานที่แตกย่อย ออกมารับผิดชอบภารกิจงานพัฒนาสังคมที่พระเมธีวชิโรดมและเครือข่ายการทำงาน เห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนรอบศูนย์วิปัสสนาสากลไร่ เชิญตะวัน รวมทั้งเป็นต้นแบบของการเรียนรู้ให้กับสังคมไทยได้ต่อไป ถือเป็น กิจกรรมที่สามารถสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาให้ขยายต่อยอดไปได้ อย่่างไรก็ตามภายใต้วิสัยทัศน์และบทบาทที่เด่นชัดต่อการขับเคลื่อนกิจกรรมของ พระเมธีวชิโรดม ยังมีข้อควรพิจารณาในการสร้างความพร้อมให้เครือข่ายการทำงาน หรือแม้แต่กิจกรรมภายในศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวันเอง ก็จำเป็นต้องมีสังฆทายาทที่เป็นพระสงฆ์ที่เข้าใจหลักการบริหารกิจกรรมที่พระเมธีวชิโรดมได้ดำเนินการไว้ สำหรับระยะที่ผ่านมามีเห็นว่ามูลนิธิวิมุตตยาลัย ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการศึกษาให้กับพระสงฆ์ ทั้งด้านพระปริยัติธรรม แผนกบาลี แผนกธรรม และแผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการศึกษาในระดับ อุดมศึกษาร่วมด้วย แต่การพัฒนาพระสังฆาวุฑฒที่เข้ามาเป็นสังฆทายาท เพื่อ สืบสานอุดมการณ์และเรียนรู้บทบาทการดำเนินงานของพระเมธีวชิโรดมอย่างต่อเนื่องยังเป็นมิติที่ขาดอยู่ ดังนั้นหากเมื่อประเด็นการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไป การสร้างความยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยทายาททาง อุดมการณ์ที่สามารถรับช่วงต่อได้อย่างมั่นคง จำเป็นต้องมีการบ่มเพาะ ประสบการณ์ และเรียนรู้การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธร่วมกัน อย่างต่อเนื่องพอสมควร การผลักดันให้พระเมธีวชิโรดมและมูลนิธิวิมุตตยาลัย เตรียมความพร้อมในการพัฒนาสังฆทายาท เพื่อให้สามารถได้แบ่งเบาภาระการทำงานร่วมกับเรียนรู้จากประสบการณ์จริง จะช่วยสร้างให้เกิดพระสงฆ์รุ่นต่อไป

ที่พร้อมรับหน้าที่และสานต่อกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อรับช่วงและขยายต่อหลักการส่งเสริมกิจกรรมสัมมาชีพให้สามารถหยั่งรากลึกในสังคมไทยได้ต่อไป

ประการที่สาม การยึดมั่นพัฒนาพื้นที่และศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบ

กล่าวคือการพัฒนาให้พื้นที่ชุมชนรอบศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิงตะวันได้รับการแก้ไขปัญหาคความยากจน โดยการศึกษาสถานการณ์ปัญหาและสามารถยกระดับกระบวนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกษตรกรรม ที่จะช่วยให้ชุมชนอยู่ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันได้ ถือเป็นประสบการณ์ความสำเร็จที่สำคัญภายใต้การผลักดันของพระเมธีวชิโรดมและเครือข่ายที่เห็นผลงานมาโดยตลอด ขณะเดียวกันการเปิดพื้นที่ให้มีเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบเกี่ยวกับหลักสัมมาชีพ และการขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ยังถือเป็นการทำงานที่สามารถสร้างจำนวนความสนใจให้เข้ามาเรียนรู้มากยิ่งขึ้นไปด้วย อย่างไรก็ตามมีความจำเป็นที่การดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์วิฑูรย์ ที่จะสามารถเป็นต้นแบบได้ จำเป็นต้องมีฐานที่มั่นในการดำเนินกิจกรรมที่มั่นคง ดังนั้นการยึดมั่นที่จะสนับสนุนให้ชุมชนรอบศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิงตะวัน สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในมิติสัมมาชีพ และจัดการปัญหาการเกษตรกรรมที่ลดการขาดทุน และสร้างภาวะกับระบบนิเวศท้องถิ่นได้ ถือเป็นกระบวนการดำเนินกิจกรรมที่สำคัญที่เครือข่ายการดำเนินงานที่นำโดยพระเมธีวชิโรดม จำเป็นต้องยึดมั่นเพื่อพัฒนาให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้และพื้นที่ต้นแบบให้สามารถเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ ถ้ายทอดแรงบันดาลใจ และขยายต่อองค์ความรู้ได้ต่อไป ทั้งนี้เป้าหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการยึดมั่นพัฒนาพื้นที่และศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบคือการถอดบทเรียนให้สามารถเห็นถึงปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค ตลอดจนแนวทางการเรียนรู้ที่นำมาสู่การแก้ไขปัญหาให้กิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาสัมมาชีพให้กับคนในชุมชนรอบศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิงตะวันยังดำเนินการได้ต่อไป

ประการที่สี่ การประยุกต์หลักสัมมาชีพกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

กล่าวคือการทำที่พระเมธีวชิโรดมเป็นพระสงฆ์ที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถสื่อสาร

ธรรมะกับสังคมได้อย่างน่าสนใจ หากท่านสามารถพัฒนาองค์ความรู้ที่เกิดจากการถอดประสบการณ์การดำเนินกิจกรรมพัฒนาสัมมาชีพ ให้เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนรอบศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวันได้อย่างเป็นรูปธรรม จะช่วยให้การขยายเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาสัมมาชีพและการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้อย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่าปัจจุบันการดำเนินงานภายใต้การดูแลของพระเมธีวชิโรดม ที่นับเฉพาะที่เกี่ยวกับมูลนิธิวิมุตตยาลัย ได้ขยายการดำเนินงานครอบคลุมทั้งการบรรยายธรรมะ การจัดพิมพ์ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารธรรมะกับสังคมปัจจุบัน การอบรมพัฒนาสุขภาพทางปัญญา และยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนโดยใช้หลักสัมมาชีพเป็นกลไกการดำเนินกิจกรรมด้วย ดังนั้นหากสามารถขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาชุดความรู้ต้นแบบเกี่ยวกับการประยุกต์หลักสัมมาชีพกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม จะสามารถแสดงการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชนต้นแบบที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์ภาพรวมทั้งสังคมได้ ซึ่งจะสะท้อนบทบาทของหลักสัมมาชีพว่าสามารถมีส่วนต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน และเป็นพลังเสริมบทบาทการพัฒนาอย่างยั่งยืนในสังคมได้ ถือเป็นกลไกสนับสนุนภารกิจที่พระเมธีวชิโรดมดำเนินการผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสงเคราะห์วิधिพุทธให้ได้รับการประยุกต์ต่อยอดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ที่นำไปสู่การพัฒนากิจกรรมให้กับคณะสงฆ์และสังคม ได้ศึกษาเพื่อไปพัฒนาหรือประยุกต์ใช้ตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่อื่น ๆ ได้ต่อไป



กล่าวโดยสรุป บทบาทและการเรียนรู้ที่พระเมธีวชิโรดมดำเนินกิจกรรม สาธารณสงเคราะห์วิถิปุทธที่ผ่านมา ถือเป็นการทำงานที่มุ่งเป้าประกอบที่จะ สามารถยกระดับให้เป็นต้นแบบให้กับงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ได้ เนื่องจากเป็นการดำเนินกิจกรรมที่สะท้อนการสร้างเครือข่ายการดำเนินกิจกรรม การพัฒนาปัญญา รวมทั้งการใช้พื้นที่ท้องถิ่นเป็นฐานการทำงานที่สำคัญได้อย่าง ต่อเนื่อง ดังนั้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเครือข่ายที่พระเมธีวชิโรดมเป็นผู้ นำ ได้สร้างทุนทางสังคมในการดำเนินกิจกรรมได้เป็นอย่างดี หากในอนาคต สำนักงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม สามารถเชื่อมโยงให้ กิจกรรมที่มูลนิธิวิมุตตยาลัยดำเนินการ เป็นเครือข่ายการดำเนินกิจกรรมที่ เชื่อมโยงพันธกิจการทำงานร่วมกับแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการของ สำนักงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม จะสามารถสร้างให้เกิดการ ยกระดับการเรียนรู้งานสาธารณสงเคราะห์วิถิปุทธระบบองค์กรพี่เลี้ยง ที่แบ่งเบา ภาระในส่วนของการขยายพื้นที่และจำนวนคณะสงฆ์ ที่ต้องการเข้ามาทำงาน กิจกรรมเพื่อสังคมให้เพิ่มจำนวนทั้งมิติปริมาณและคุณภาพขึ้นได้ หากพิจารณา องค์กรประกอบที่สำคัญที่สุด ที่มีส่วนต่อการผลักดันให้พระเมธีวชิโรดมสามารถนำ องค์กรการทำงานพัฒนาวิถิปุทธมาได้อย่างมั่นคงและต่อเนื่อง จะเห็นได้อย่าง ชัดเจนว่า ทานมุ่งเน้นหลักของความสม่าเสมอคือการทำกิจกรรมภายใต้ มูลนิธิวิมุตตยาลัย จะมีการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง โดยพยายามสร้างให้มี เครือข่ายเข้ามาร่วมคิดและร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อผลักดันให้องค์กร การทำงานมีความตื่นตัวและถูกท้าทายความคิดในกระแสการเปลี่ยนแปลงของ สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมอยู่เสมอ เป็นผลให้องค์กรแห่งนี้เข้าใจการปรับ เปลี่ยนกิจกรรมให้สอดคล้องกับความท้าทายที่เผชิญอยู่เสมอ และหากสามารถ สร้างระบบการบริหารองค์กร ทั้งเครือข่ายการทำงาน ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และบุคลากรที่จะเข้ามาเป็นคณะทำงานได้ในระยะยาว จะถือเป็นองค์กร พุทธศาสนาเพื่อสังคมที่สามารถเป็นต้นแบบการเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับงาน สาธารณสงเคราะห์วิถิปุทธได้ต่อไป



**“สิ่งที่นำพาให้งานสำเร็จมาถึงจุดนี้คือ ความศรัทธา
ของญาติโยม และครูบาอาจารย์ พระมหาเถระที่
ให้การสนับสนุนทั้งหมดที่เป็นปัจจัยและกำลังใจ”**

พระสิริพัฒน์โตม

วัดเอก อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา



พระสิริพัฒน์ม (มนตรี คุณธมฺโม)
วัดเอก อำเภอกระเสสินธุ์ จังหวัดสงขลา

ภูเบศ วณิชชานนท์

4.1 ประวัติพระสิริพัฒน์โคม (มณีส คุณธมโฆ)

พระสิริพัฒน์โคม (มณีส คุณธมโฆ) หรือเดิมชื่อ นายมณีส สุนะชูแสง เกิดเมื่อวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2494 ณ บ้านเชิงแส เลขที่ 60 หมู่ที่ 4 ตำบลเชิงแส อำเภอกะแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา บรรพชาเป็นสามเณรเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2510 ณ วัดเอก ตำบลเชิงแส อำเภอกะแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา โดยมีพระครูประทักษิ์ธรรมานุกูล (เถี้ยน) วัดเชิงแสใต้ ตำบลเชิงแส อำเภอกะแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา เป็นพระอุปฌาย์ สาเหตุที่บรรพชาเป็นสามเณรเนื่องจากในหมู่บ้านที่ท่านอาศัยอยู่ มีค่านิยมอย่างหนึ่งคือ วัยรุ่นจะนิยมการลักเล็กขโมยน้อย เสมือนเป็นการแข่งขันกันระหว่างวัยรุ่น คนในหมู่บ้านจะต้องขโมยของเป็นและสู้คนเป็น ไม่เช่นนั้นจะถูกผู้อื่นขโมยข้าวของเครื่องใช้ไปหมดตัวท่านเกิดความรู้สึกไม่ชอบและคิดว่าไม่สามารถใช้ชีวิตในรูปแบบดังกล่าวได้ จึงได้ทำการปรึกษากับบิดา โดยบิดาเห็นว่าหากเป็นเช่นนี้ ก็ให้เข้าวัดไปบวชเสียดีกว่า เนื่องจากหากใช้ชีวิตปกติก็จะถูกคนอื่นขโมยเครื่องมือทำมาหากินไปเสียหมด ดังนั้นจึงตัดสินใจบรรพชาเป็นสามเณร โดยต่อมาได้อุปสมบทเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2519 ณ วัดเอก ตำบลเชิงแส อำเภอกะแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา

สำหรับประวัติการศึกษา พระสิริพัฒน์โคม ถือเป็นพระสงฆ์ที่มีความสนใจในการศึกษาเป็นอย่างมาก เมื่อครั้งเป็นฆราวาส สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดเชิงแสใต้ อำเภอกะแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ภายหลังบรรพชาเป็นสามเณร สอบได้นักธรรมชั้นเอก จากสำนักศาสนศึกษาวัดพรหมโลก อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช และหลังจากสอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยค จึงเดินทางสู่กรุงเทพมหานคร เมื่อศึกษาเล่าเรียนภาษาบาลี และจำพรรษาอยู่ที่กรุงเทพฯ ยาวนานเกือบ 20 ปี โดยสำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เปรียญธรรม 7 ประโยค และสำเร็จการศึกษาทางโลกในสาขาศึกษาศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

หลังจากสำเร็จการศึกษาเปรียญธรรม 7 ประโยค และปฏิบัติศาสนกิจที่กรุงเทพฯ ในช่วงปี พ.ศ. 2534 จึงตัดสินใจเดินทางกลับมาพัฒนาบ้านเกิดของตน โดยกลับมาจำพรรษา ณ วัดเอก (วัดหลวงพ่อดิม) ซึ่งขณะนั้นเป็นวัดร้าง และได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส โดยได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะอำเภอกระแสดินธุ์ ในปี พ.ศ. 2539 และในปี พ.ศ. 2555 ได้รับการสถาปนาเป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ พระสิริพัฒน์นอม

4.2 พระสิริพัฒน์นอมกับงานสาธารณสงเคราะห์

การทำงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสิริพัฒน์นอม บทบาทหนึ่งที่มีความโดดเด่นเป็นอย่างมากคือ ท่านมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาสวัสดิการด้านต่าง ๆ ให้กับคนในชุมชน ที่ครอบคลุมมิติด้านการศึกษา การสร้างอาชีพ ตลอดจนการดูแลผู้สูงอายุ โดยสามารถจำแนกและจัดลำดับงานพัฒนาของท่านได้ดังนี้

4.2.1 เริ่มต้นที่ให้การศึกษ

การทำงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสิริพัฒน์นอม เริ่มต้นที่งานด้านการศึกษา ในลักษณะของงานศึกษาสงเคราะห์ เนื่องจากท่านจบการศึกษาในสาขาศึกษาศาสตรบัณฑิต และเมื่อครั้งอยู่กรุงเทพฯ ก็มีประสบการณ์ในการสอนเด็กนักเรียนมาโดยตลอด เมื่อกลับมาที่บ้านเกิดจึงคิดอยากนำความรู้ใหม่ ๆ ที่ได้จากการศึกษาที่กรุงเทพฯ มาสอนนักเรียนในโรงเรียน โดยช่วงแรกที่เดินทางกลับมาได้ไปเป็นอาจารย์สอนที่โรงเรียนกระแสดินธุ์วิทยา ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำอำเภอในระดับมัธยม โดยสอนนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 - 6 โดยเน้นเรื่องการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม ใช้เวลาในการสอนอยู่ที่โรงเรียนกระแสดินธุ์ประมาณ 3 ปี ได้เกิดแนวคิดที่จะจัดอบรมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชนที่อาศัยในชุมชน ท่านจึงรวมกลุ่มพระสงฆ์และคณาจารย์ที่ศึกษาและทำการสอนมาด้วยกัน จัดตั้ง “โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์” ขึ้นภายในวัดเอก



แนวคิดของการจัดตั้ง “โรงเรียนพระพุทธรูปวิทยาลัยวันอาทิตย์” คือ เกิดจากการที่พระสิริพัฒน์นอมต้องการให้เยาวชนมีคุณธรรมจริยธรรม หรือการมี “คุณธรรมนำความรู้” ในช่วงแรกของการเปิดโรงเรียนพระพุทธรูปวิทยาลัยวันอาทิตย์ ท่านเปิดสอนหลักในวิชาศีลธรรม และทำการสอนเสริมในรายวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยผู้ที่มาสอนจะเป็นอาจารย์จากโรงเรียนประจำอำเภอ หรือเพื่อน ๆ ที่เคยบวชเรียนมาด้วยกัน และได้ลาสิกขาไปทำงาน รับราชการในด้านการศึกษา ซึ่งมีนักเรียนที่สนใจมาเรียนร่วม 400 คน

นอกเหนือจากการจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธรูปวิทยาลัยวันอาทิตย์ พระสิริพัฒน์นอม ยังได้จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยใช้ชื่อว่า โรงเรียนหลวงพ่อเดิมประสิทธิ์วิทยา ซึ่งสาเหตุของการจัดตั้งเกิดจากการที่ต้องการช่วยเหลือเยาวชนที่มีฐานะยากจนให้ได้รับการศึกษา อีกทั้งเมื่อครั้งมีการจัดค่ายบรรพชาภาคฤดูร้อน เยาวชนที่มาบวชเณรหลายคน มีความตั้งใจอยาก จะบวชเรียนเพื่อศึกษาต่อ ท่านเห็นว่าหากจะบวชต่อเป็นสามเณร ก็ควรจะได้รับ การศึกษาด้วย จึงเป็นที่มาของการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษาชั้น ได้รับใบอนุญาตตั้งเป็นโรงเรียนในปี พ.ศ. 2546 จัดการเรียนการสอน ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3



4.2.2 ส่งเสริม - สงเคราะห์อาชีพ

จากบทบาทการส่งเสริมการศึกษาให้กับเยาวชน พระสิริพัฒน์นอดม ยังมีแนวคิดที่จะให้การช่วยเหลือคนในชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบ ๆ วัด ได้รับการยกระดับคุณภาพชีวิตโดยการ (1) ส่งเสริมความรู้ให้กับคนในชุมชน และ (2) จัดพื้นที่ของวัดให้เป็นพื้นที่สวัสดิการของคนในชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้คนในชุมชน มีความรู้ความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้

1) การส่งเสริมให้ความรู้

การที่จะส่งเสริมให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ พระสิริพัฒน์นอดม เชื่อว่าคนเหล่านั้น ต้องมีความเชื่อและมีศรัทธาในการที่จะทำอะไรสักอย่างหนึ่ง ซึ่งความเชื่อและความศรัทธาที่กล่าวมานี้ ท่านเชื่อว่าจะต้องเกิดจากการไปดูงานให้เห็นด้วยสายตาของตนเองว่า บุคคลอื่น ชุมชนอื่น เขาสามารถทำได้ ชุมชนของเราก็ต้องทำได้เช่นกัน หรือจะเป็นการเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านนั้น ๆ มาอบรมก็เป็นอีกหนทางหนึ่งในการส่งเสริมความรู้ให้กับคนในชุมชน โดยท่านมีแนวคิดว่าหากคนในชุมชนรู้จักวิธีการทำเกษตรที่ถูกต้อง และมีความเหมาะสมกับบริบทของตนเอง จะสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในการลงทุนได้มาก ครั้งหนึ่งท่านจึงได้เชิญอาจารย์วิรัตน์ กาญจนพรหม อาจารย์ประจำวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีตรัง ปราชญ์ชาวบ้านและเป็นเจ้าของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านหน้าควาย อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง มาสอนแนวทางการเกษตรตามแนวหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และถ่ายทอดความรู้และวิธีการจัดสรร

พื้นที่ภายในครัวเรือนสำหรับการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ อาทิ การขุดบ่อเลี้ยงกบ เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลาพันธุ์ต่าง ๆ เป็นต้น อีกทั้งยังส่งเสริมให้คนในชุมชนและผู้นำชุมชนไปเรียนรู้ภาคปฏิบัติและศึกษาดูงานที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง บ้านหน้าควาย เพื่อให้เห็นสภาพความเป็นจริงของการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นอกเหนือจากองค์ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรกรรมและการเลี้ยงสัตว์ที่ถือเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน พระสิริพัฒน์นอมยังส่งเสริมความรู้ให้กับคนในชุมชนผ่านการเชิญวิทยากรภายนอก หรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐมาให้ความรู้ในด้านอื่น ๆ เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ ทำน้ำพริก ทำน้ำยาล้างจาน ทำปุ๋ยหมักชีวภาพ เป็นต้น

2) พัฒนาวัดให้เป็นพื้นที่สวัสดิการ

นอกเหนือจากบทบาทของการเป็นผู้ส่งเสริมให้ความรู้แก่ชุมชนในประเด็นเกี่ยวกับการทำมาหากิน พระสิริพัฒน์นอม ยังยึดมั่นในแนวคิดการพัฒนาพื้นที่วัดให้เป็นพื้นที่สวัสดิการของคนในชุมชน ท่านได้เริ่มต้นพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ภายในวัดจากเดิมเมื่อครั้งที่ท่านเริ่มมาเป็นเจ้าอาวาส วัดเอกมีพื้นที่เพียง 5 ไร่ ภายหลังการปรับปรุงและพัฒนาส่งผลให้ปัจจุบันวัดมีพื้นที่รวมประมาณ 65 ไร่ และได้รับรางวัลวัดพัฒนาตัวอย่าง ในปี พ.ศ. 2538 งานสาธารณสงเคราะห์ที่โดดเด่นประการหนึ่งของพระสิริพัฒน์นอม คือการทำให้วัดเป็นแหล่งสวัสดิการของชุมชน โดยมีกิจกรรมสำคัญ ประกอบด้วย

2.1) การขุดสระสำรองน้ำเพื่อให้ในการอุปโภคและบริโภค โดยขุดสระน้ำไว้ภายในบริเวณวัด เพื่อให้ชาวไร่ชาวนาได้อาศัยน้ำจากสระเชื่อมไปพื้นที่ทำการเกษตรทั้งปลูกข้าว ปลูกผัก เป็นต้น



2.2) การจัดหาयरถยนต์เก่า จำนวนกว่า 1,000 เส้น มาแจกจ่ายให้ทุกครัวเรือนในชุมชน ครัวเรือนละ 5 เส้น สำหรับทำเป็นกระถาง (นำयरถยนต์เก่ามาพลิกด้านในออกด้านนอก ท่านเรียกว่า “ยางปลิ้น”) เพื่อใช้สำหรับปลูกผักสวนครัวเพื่อให้แต่ละครัวเรือนมีผักไว้รับประทานภายในครัวเรือนไม่จำเป็นต้องไปหาซื้อ

2.3) การแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์พืชต่าง ๆ เช่น พริก ผักกาด เป็นต้น ไว้สำหรับให้ชาวบ้านได้ปลูกเป็นพืชผักสวนครัว และจัดหาแหล่งรับซื้อผลผลิตของคนในชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนมีรายได้ และปัจจุบันภายในพื้นที่วัดก็จัดให้มีพื้นที่ในการปลูกผักและผลไม้หลายชนิด อาทิ มะพร้าว กล้วย แก้วมังกร มะนาว เป็นต้น โดยหากชาวบ้านมีความต้องการวัตถุดิบเหล่านี้ สามารถมานำกลับไปได้ โดยที่ทางวัดไม่มีนโยบายในการจำหน่าย

2.4) การจัดพื้นที่วัดให้เป็นตลาดชุมชนคุณธรรม เพื่อให้คนในชุมชนมีอาชีพทั้งการขายสินค้า อาหาร เครื่องดื่ม ตลอดจนมีบริการนวดแผนไทย โดยเป็นไปในรูปแบบของการจับสลากเลือกพื้นที่กับร้านค้าที่จะมาขายใหม่ทุกปี เพื่อเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามาใช้สวัสดิการของวัดได้อย่างทั่วถึง



4.2.3 จากสำนักปฏิบัติธรรมสู่การพัฒนากุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

กิจการคณะสงฆ์ที่พระสิริพัฒน์โนดมให้ความสำคัญอีกประการหนึ่งคือการเผยแผ่ หลังจากที่ท่านได้กลับมาเป็นเจ้าอาวาสที่วัดเอก ท่านได้ก่อตั้งและ

พัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดเอกเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้เป็นสถานที่สำหรับปฏิบัติธรรมฐาน โดยปัจจุบันได้รับประกาศให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสงขลา แห่งที่ 6 โดยก่อนหน้านี้นี้พระสิริพัฒน์มได้เล่าให้ฟังว่า เวลาถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา หรือวันวิสาขบูชา จะมีผู้คนเข้ามาปฏิบัติธรรมที่วัดเอก ประมาณ 500 - 600 คน โดยปกติวัดจะจัดเป็นโครงการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ระยะเวลา 3 วัน 2 คืน ซึ่งจะเป็นการสอนธรรมะและฝึกการนั่งสมาธิ นอกจากนี้พระสิริพัฒน์มได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าในจังหวัดสงขลา อำเภอกระแสดินธุ์เป็นอำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุด แต่กลับเป็นอำเภอที่มีสัดส่วนประชากรสูงอายุมากที่สุดของจังหวัด อีกทั้งวัดเอก ยังเป็นสถานปฏิบัติธรรมที่มีอุบาสิกาส่งใจในการบวชชีมากที่สุด ในภาคใต้ สาเหตุส่วนหนึ่งคือการมาบวชเพื่อแก้บนกับหลวงพ่อดิม พระพุทธรูปประจำวัด บ้างก็มาบวชเพราะประสบความทุกข์ยากทางจิตใจ หรือการถูกลูกหลานทอดทิ้ง โดยกลุ่มหลังมักจะเป็นอุบาสิกาส่งใจจะบวชแล้วไม่สึก เนื่องจากการได้มาปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิแล้วเกิดความสบายใจหรือคิดว่าการกลับไปที่บ้านก็จะได้รับความทุกข์เพิ่มเติมอีก



จากเหตุปัจจัยดังกล่าว พระสิริพัฒน์มจึงเกิดแนวคิดของการสร้างที่พักอาศัยขึ้นภายในวัด เพื่อเป็นการสงเคราะห์แก่อุบาสิก และอุบาสกาที่มีความตั้งใจจะบวชชี ชีพรหมณ์ และพรหมณ์ เพื่อถือศีล และปฏิบัติธรรมต่อเนื่องไป อีกทั้งท่านยังคิดว่าการสร้างที่พักอาศัยภายในวัดยังเป็นประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุและผู้ยากไร้ในอนาคต ท่านต้องการช่วยเหลือคนยากไร้ให้มีความเป็นสุขทั้งด้าน

ร่างกายและจิตใจ ให้คนที่เข้ามาอยู่ได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการนั่งสมาธิและการฝึกปฏิบัติธรรม อีกทั้งในช่วงเวลาที่ชุมชนประสบภัยพิบัติต่าง ๆ โดยเฉพาะอุทกภัย ทางวัดจะสามารถเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการให้ความช่วยเหลือทั้งที่พักและอาหารในเบื้องต้น แม้ว่าในตอนนั้นวัดดำเนินการก่อสร้างอาคารที่พักอาศัยขึ้น จะมีเงื่อนไขของการเข้าพักว่าญาติโยมต้องบวชชี่ ถือศีล และปฏิบัติธรรมถึงจะมีสิทธิ์ที่จะพักอาศัยได้ แต่ผู้สูงอายุที่มาจากบวชชี่และปฏิบัติธรรม ได้บอกกล่าวความทุกข์กับพระสิริพัฒน์นอม ว่าหากให้กลับไปอยู่ที่บ้านก็มีความทุกข์มีความไม่สบายใจ จะขอยู่พักอาศัยต่อที่วัดโดยที่ไม่บวชชี่ได้ไหม ทางพระสิริพัฒน์นอมเมื่อเห็นความทุกข์และความต้องการของญาติโยมที่เป็นผู้สูงอายุ ท่านก็เข้าใจและอนุญาตให้ผู้สูงอายุสามารถพักอาศัยอยู่ที่วัดต่อไป ปัจจุบันอาคารที่พักอาศัยภายในวัดเอก มีห้องพักรวมแล้วประมาณ 80 ห้อง โดยมีผู้ที่อยู่อาศัยเป็นประจำเฉลี่ย จำนวน 20 คน



สำหรับต้นแบบของการสร้างที่พักสำหรับผู้สูงอายุ พระสิริพัฒน์นอมกล่าวว่า ท่านมีโอกาสเห็นต้นแบบการสร้างที่พักที่มีลักษณะเป็นบ้านแยกหลังหรือเป็นห้องแยกสำหรับผู้สูงอายุแต่ละคนจากศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านบางแค และมีโอกาสได้ไปศึกษาดูงานที่สถานสงเคราะห์คนชราบ้านศรีตรัง อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดตรัง จึงเกิดแนวคิดในการพัฒนาบ้านพักผู้สูงอายุ โดยแรกเริ่มวางแผนการจัดหาทุนทรัพย์เพื่อมาช่วยแบ่งเบาภาระการดูแลผู้สูงอายุจาก 2 หน่วยงาน คือ (1) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เนื่องจากเห็นว่า

เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุโดยตรง และ (2) องค์การบริหารส่วนจังหวัด สงขลา จากการไปศึกษาดูงานที่สถานสงเคราะห์คนชราบ้านศรีตรัง อำเภอ ห้วยยอด จังหวัดตรัง ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดให้การสนับสนุนค่าอาหาร แก่ผู้สูงอายุ วันละ 80 บาท แต่ทั้งสองหน่วยงานไม่สามารถให้การสนับสนุนการ ดูแลผู้สูงอายุภายในวัดได้ สาเหตุเพราะ (1) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ไม่ให้การสนับสนุนสถานดูแลผู้สูงอายุของเอกชน และ (2) องค์การ บริหารส่วนจังหวัดสงขลายังไม่มีนโยบายสนับสนุนงบประมาณในส่วนงาน ดังกล่าว เมื่อไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนตามที่วางแผนไว้ ท่านจึงกำหนด เงื่อนไขของผู้ที่มีความประสงค์จะเข้าพักว่า ทางวัดขาดเจ้าหน้าที่สำหรับ ช่วยเหลือดูแล ดังนั้นวัดจึงอนุญาตให้เข้าพักอาศัยได้ แต่ผู้เข้าพักจะต้องช่วยเหลือ ตัวเอง หรือหากไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ก็จะต้องมีผู้ที่สามารถช่วยเหลือ สนับสนุนเขาได้ อาทิ มีการบำรุงค่าน้ำค่าไฟตามกำลังศรัทธา หากไม่มีก็ไม่เป็น ไร แต่ที่สำคัญคือเรื่องอาหารที่ผู้เข้าพักต้องจัดหาเองเพิ่มเติม นอกเหนือจาก เรื่องอาหาร วัดได้ให้การสนับสนุนและสงเคราะห์ผู้ที่พักอาศัยในด้านสุขภาพ โดย วัดจะสงเคราะห์ในการพาไปส่งโรงพยาบาล กรณีเจ็บไข้ได้ป่วย และจัดให้มีอาสา สมัคธรรณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) มาตรวจสุขภาพทุกเดือน อาทิ โรคความดันโลหิต โรคเบาหวาน โรคกระดูก เป็นต้น อีกทั้งยังมีโรงพยาบาลและเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางเข้ามาจัด กิจกรรมและอบรมให้ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับวิถีปฏิบัติของผู้สูงอายุว่าควรปฏิบัติ ตนอย่างไร การรับประทานอาหารและการพักผ่อนควรทำอย่างไร

4.3 บทเรียนงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสิริพัฒน์- โนดม

แรงบันดาลใจในการทำงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสิริพัฒน์โนดม สิ่งที่ท่านทำงานต่าง ๆ มาจนถึงทุกวันนี้เกิดจากเหตุที่ท่านเคยผ่านความลำบาก มาก่อน ท่านได้เล่าให้ฟังว่า

“เราอยู่บ้านนอกก็เคยผ่านความลำบาก ขึ้นชื่อว่าจน พอพูดแล้วไม่ต้องมาพูดให้ฟัง มันอยู่จนตั้งแต่บ้านเกิดเมืองนอน ตอนเช้าอาชีพของโยมบิดา คือมาทำไร่ทำนา ออกจากบ้านเป็น เด็กก็เอาวัวออกมา ยิงนกตกปลา ที่นี้เรื่องความลำบาก ล้วมก็ ไม่มี ไฟฟ้าก็ไม่มี ไม่มีอะไรสักอย่างนะ ถนนก็ไม่มี ไม่ต้องพูดเลย เรื่องคุณหญิงคุณละคร”

เมื่อท่านได้มีโอกาสบวชเรียน เข้าไปศึกษาต่อในกรุงเทพฯ มองเห็น สภาพความเป็นอยู่ในเมือง จึงเกิดความคิดว่าแท้ที่จริงแล้วสิ่งที่บ้านเกิดเมืองนอน ของท่านจนหรือไม่เจริญ คือ ความไม่เจริญทางด้านวัตถุ ในทางกลับกันหากเป็น ด้านจิตใจ ท่านพบว่าจิตใจของคนต่างจังหวัดนั้นสบาย อยู่ได้ไม่อดไม่อยาก มีเพียงแต่วัตถุเท่านั้นที่ไม่เจริญไม่เหมือนในเมือง ดังนั้นเมื่อท่านเดินทางกลับมา บ้านเกิด และได้รับโอกาสเป็นเจ้าของวาสวัตถ์ ท่านจึงคิดจะพัฒนาและปรับปรุง พื้นที่วัด ปรับปรุงอาคารสถานที่ต่าง ๆ เพราะท่านเชื่อว่าวัดก็เหมือนวัตถุ หาก จะเป็นสถานที่สำหรับการอบรมให้การศึกษาเพียงอย่างเดียว ไม่รู้จะไปพักตรง ไหน ไม่รู้จะไปเรียนตรงไหน จะต้องมียี่อู่ ที่อาศัย ที่พักผ่อน มีที่ให้พระสงฆ์อยู่ มีที่ให้ญาติโยมเวลาทำกิจกรรม จะให้อยู่กลางทุ่งไม่มีหลังคา ดังนั้นก็ต้องมีการ พัฒนาวัดคู่ด้วยและพัฒนาด้านจิตใจด้วย เป็นการพัฒนาทั้งสองอย่างไปด้วยกัน

นอกจากนี้การที่พระสิริพัฒน์ดม มีความสนใจในด้านการศึกษาและได้ มีโอกาสไปศึกษาเปรียญธรรมที่ประโยค 4 - 7 ที่กรุงเทพฯ และเป็นครูสอน พระปริยัติธรรมแผนกบาลี ณ วัดใหม่พิเรนทร์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ และ มีความสนใจศึกษาทางโลกต่อในสาขาศึกษาศาสตร์บัณฑิต มีประสบการณ์ทำงาน ในด้านเกี่ยวกับการเป็นพระวิทยากรอบรมจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ เมื่อครั้งเดินทางกลับมาที่วัดเอก จึงมีความสนใจในการเป็นพระวิทยากรอบรม ศีลธรรม และมีความตั้งใจก่อตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่ออบรม เยาวชนในพื้นที่อำเภอกระแสดินธุ์ให้เป็นเยาวชนที่มีคุณธรรมจริยธรรม

ซึ่งถือเป็นงานพัฒนาแรกเริ่มของการรับบทบาทเป็นเจ้าอาวาสที่วัดเอกของ พระสิริพัฒน์นอม คุณลักษณะที่เด่นชัดของพระสิริพัฒน์นอม คือ บทบาทของการเป็นนักจัดการปัญหาที่ดี กล่าวคือ ภายหลังจากการเปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเรื่องของศีลธรรมคุณธรรมเป็นหลัก แต่ก็สอดแทรกเนื้อหาในรายวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ส่งผลให้วัดเอก เป็นที่รู้จักและมีกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับคนในชุมชนมากยิ่งขึ้น เมื่อมีการจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จึงมีเยาวชนเข้าร่วมโครงการ เป็นจำนวนมาก และหลายคนมีความประสงค์ที่จะบวชเป็นสามเณรต่อ เนื่องหลังจบโครงการ ทั้งเป็นผู้ที่มีความสนใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ดี หรือจะเป็นเยาวชนที่ที่บ้านมีฐานะยากจนก็ดี ท่านเห็นว่าหากสามเณรมีความตั้งใจจะอยู่เป็นสามเณรต่อ นั้น สามเณรเหล่านั้นก็ต้องไปหาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญเพื่อศึกษาเล่าเรียนต่อ ในที่ห่างไกลออกไปจากชุมชน ตัวท่านเองจึงคิดจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญขึ้นเองในชื่อ “โรงเรียนหลวงพ่อเดิมประสิทธิ์วิทยา” โดยยังทำการจัดการเรียนการสอนจนถึงปัจจุบัน นอกเหนือจากงานด้านการศึกษาสงเคราะห์แล้วนั้น งานด้านสาธารณสงเคราะห์ที่โดดเด่นของพระสิริพัฒน์นอม สามารถจำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.3.1 การสงเคราะห์ด้านอาชีพ

ดังที่กล่าวมาในข้างต้น พระสิริพัฒน์นอม ท่านมีคุณสมบัติที่โดดเด่นประการหนึ่ง คือ การเป็นนักจัดการปัญหาที่ดี จากการเล็งเห็นปัญหาความยากจนของคนในชุมชน ทั้งจากประสบการณ์ชีวิตในวัยเยาว์ และการเข้ามาเป็นเจ้าอาวาสที่วัดเอกหลังเสร็จสิ้นศาสนกิจที่กรุงเทพฯ การเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ เป็นสิ่งที่พระสิริพัฒน์นอมให้ความสำคัญ และเป็นเป้าหมายในการทำงานพัฒนาที่สำคัญของท่าน งานสาธารณสงเคราะห์ที่ท่านเริ่มทำเป็นงานแรก ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการสงเคราะห์ด้านอาชีพให้กับคนในชุมชนคือ การขุดเจาะน้ำบาดาลเพื่อให้

เกษตรกรได้มีน้ำใช้เมื่อถึงฤดูแล้ง ในช่วงปี พ.ศ. 2539 และได้ทำการขุดเพิ่มเติมอีกเป็นระยะ ๆ โดยอาศัยพื้นที่ของวัดเป็นบ่อต้นน้ำสำหรับการกระจายไปยังพื้นที่ทำการเกษตรของคนในชุมชน

นอกจากนี้ท่านยังให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความรู้ให้กับคนในชุมชน โดยการสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ขั้นตอนของการส่งเสริมความรู้จากการเชิญวิทยากรในสายอาชีพต่าง ๆ มาบรรยายให้ความรู้แก่คนในชุมชนที่มีความสนใจจะประกอบอาชีพต่าง ๆ ตลอดจนการสนับสนุนให้ผู้นำและคนในชุมชน มีโอกาสไปศึกษาดูงานต่างชุมชน เพื่อให้เห็นสภาพความเป็นจริง ความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรค เพื่อให้สามารถนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้กับบริบทความเป็นอยู่ของตนเอง อีกทั้งท่านยังให้ความสำคัญกับการเปิดพื้นที่วัดให้เป็นพื้นที่สวัสดิการของชุมชน โดยท่านเชื่อในแนวคิดพื้นฐานทางสังคมสงเคราะห์ คือ การช่วยเหลือเขา เพื่อให้เขาช่วยเหลือตนเองได้ ท่านจึงวางบทบาทให้วัดและพระสงฆ์มีบทบาทในการสนับสนุนในมิติของพื้นที่ผ่านการเป็นแหล่งต้นน้ำบาดาล การให้ใช้พื้นที่วัดเป็นที่อบรมฝึกอาชีพ ตลอดจนเปิดพื้นที่ส่วนหนึ่งของวัดให้เป็นตลาดชุมชนคุณธรรมสำหรับให้คนในชุมชนมาค้าขาย เพื่อให้พื้นที่วัดเป็นสาธารณประโยชน์และเป็นพื้นที่แห่งโอกาสในการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง

4.3.2 การสงเคราะห์คน

หากพิจารณาผ่านบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ประการ ในฐานะที่พระสิริพัฒน์นอม มีตำแหน่งทางการปกครองทั้งการเป็นเจ้าอาวาสวัดเอก และเจ้าคณะอำเภอกระแสดินธุ์ จะพบว่าพระสิริพัฒน์นอม ดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ที่สำคัญคือ การให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์ด้านต่าง ๆ แก่ประชาชน เมื่อเดินทางเข้าไปที่วัดเอก ตำบลเชิงแส อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา ญาติโยมจะได้พบกับโบสถ์หลวงพ่อเดิม และอาคารปฏิบัติธรรมหลังใหญ่ที่ตั้งโดดเด่นอยู่ภายในบริเวณวัด แต่เมื่อมีโอกาสได้

เดินผ่านซุ้มประตูสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสงขลา แห่งที่ 6 จะเริ่มพบกับอาคารที่พักสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรมหลายต่อหลายหลัง และเมื่อเดินทะลุอาคารดังกล่าว จะพบกับอาคารที่ดูเหมือนเป็นที่พักอาศัยถาวร และสิ่งปลูกสร้างในรูปแบบของบ้านหลังเล็ก ๆ เรียงรายอยู่ภายในพื้นที่ของวัดเอก อาคารและบ้านหลังเล็ก ๆ เหล่านี้ พระสิริพัฒน์นอม สร้างขึ้นโดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การเตรียมไว้เป็นที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุและผู้ยากไร้ที่ไม่มีที่อยู่ หรือมีความต้องการที่จะเข้ามาอยู่ที่วัดเอก ตัวท่านเองไม่ได้มีความตั้งใจที่จะสร้างที่พักสำหรับผู้สูงอายุและผู้ยากไร้ มาตั้งแต่เมื่อครั้งเข้ามาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส แต่เมื่อมีโอกาสได้จัดค่ายปฏิบัติธรรมและได้พูดคุยกับบรรดาญาติโยมที่มาเข้าปฏิบัติธรรมหรือบวชชี ชีพรหมณ์ และพรหมณ์ และเห็นว่ากลุ่มคนเหล่านี้ แม้บางส่วนจะมาบวชเพื่อเป็นการแก้บน หรือด้วยเหตุผลอะไรก็ตาม แต่บางส่วนมาบวชเพราะมีความทุกข์ เป็นความทุกข์ที่เกิดเมื่อเวลาอยู่ที่บ้านกับบุตรหลาน ญาติพี่น้อง การได้มีโอกาสมาอยู่ที่วัด แม้จะเป็นการปฏิบัติธรรมในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ จิตใจก็เกิดความสุข เกิดความสงบ และได้บอกกล่าวไปยังพระสิริพัฒน์นอมถึงความเป็นไปได้ที่จะขอบวชเพื่ออยู่ต่อที่วัด เมื่อท่านเห็นความทุกข์ของญาติโยม จึงตัดสินใจดำเนินการสร้างที่พักให้กับผู้สูงอายุและผู้ที่มีความทุกข์ โดยท่านคิดว่าเมื่อญาติโยมได้เข้ามาปฏิบัติธรรม เข้ามาอยู่ที่วัดแล้วจิตใจเป็นสุข ก็จัดการสร้างที่พักอาศัยให้ ทั้งนี้วัดก็สงเคราะห์ได้ตามกำลังที่มี ส่วนใดที่ขาดตกบกพร่องก็ทำความเข้าใจกับญาติโยมที่ต้องการมาพักอาศัยในการบริหารจัดการ

สิ่งที่พระสิริพัฒน์นอมได้ดำเนินการมาตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ในฐานบทบาทของเจ้าอาวาสวัดเอก คือ การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในแต่ละช่วงวัย นับตั้งแต่การดูแลการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนในพื้นที่ชุมชนผ่านการเปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อให้เยาวชนที่ขาดโอกาสสามารถศึกษาเล่าเรียนในพื้นที่ชุมชนตนเองได้ นอกจากนี้ในประชากรกลุ่มวัยทำงาน ท่านยังให้ความสำคัญกับการสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอย่างเป็นระบบ นับตั้งแต่การจัดหาวิทยากรมาบรรยายในห้องค์ความรู้แก่ผู้สนใจ

จะประกอบอาชีพในด้านต่าง ๆ ทั้งที่เป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม หรือการจัดให้พื้นที่วัดเป็นพื้นที่สวัสดิการในการประกอบอาชีพ ท้ายที่สุดคือการดูแลกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งถือเป็นช่วงวัยสุดท้ายของชีวิต โดยการชักชวนให้ผู้สูงอายุถือศีลนั่งสมาธิ และปฏิบัติให้เกิดปัญญา จนเห็นความเป็นไปของชีวิต ทั้งความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ ตลอดจนเปิดพื้นที่วัดให้เป็นที่พักพิงแก่ผู้สูงอายุที่มีความต้องการจะอยู่ที่วัดเพื่อปฏิบัติธรรม หรืออยู่เพื่อให้คลายจากความทุกข์ ความกังวลใจ

หลักสำคัญประการหนึ่งที่พระสิริพัฒน์มอมมองเห็นและยึดมั่นมาตลอดการทำงานที่ผ่านมาคือเรื่องของ “ศรัทธา” ท่านบอกกล่าวให้ฟังว่า “เคยนั่งพิจารณาดูเหมือนกัน บางทีเราไปเรื่องของวัตถุ แต่มันเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ชัด ๆ ไม่เหมือนสร้างคุณธรรมจริยธรรม พอคิดดูก็คิดว่าสร้างไปได้อย่างไร ตอนนั้นคงจะเหนื่อยน่าดู ให้สร้างใหม่คงจะไม่ได้ แต่รู้ตัวอีกถึง พอมาถึง(อาคาร)ชั้นเต็มหมดแล้ว” ซึ่งตัวท่านเอง ได้สรุปบทเรียนการทำงานของตนว่า สิ่งที่น่าพาให้งานสำเร็จมาถึงจุดนี้คือ ความศรัทธาของญาติโยม และครูบาอาจารย์ พระมหาเถระที่ให้การสนับสนุนทั้งหมดที่เป็นปัจจัยและกำลังใจ ท่านคิดว่าสิ่งหนึ่งที่ทำให้คนศรัทธาในบทบาทการทำหน้าที่ของท่านคือ ความเป็นคนที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ ณ ที่แห่งนี้ บ้านเชิงแส ตำบลเชิงแส อำเภอกะแสสินธุ์ โดยท่านมีความคิดว่าหากไปสร้างที่อื่น คนในท้องถิ่นเขาอาจจะไม่ชอบผลงาน และพากันคิดไปว่าจะเชื่อใจเรื่องเงินทองที่หามาได้มากน้อยแค่ไหน แต่พอเป็นบ้านเกิดเมืองนอนชาวบ้านก็ให้ความศรัทธา เชื่อใจเรื่องการบริหารเงินทอง นอกจากนี้พระมหานู่ม กิตติวโร ปัจจุบันสังกัดวัดสร้อยทอง ผู้ที่เป็นลูกหลานของบ้านเชิงแส และเป็นผู้สนับสนุนด้านปัจจัยในการก่อสร้างต่าง ๆ จากการบอกบุญให้แก่ญาติโยมที่กรุงเทพฯ ก็เห็นว่าสิ่งที่พระสิริพัฒน์มอมทำนั้น ได้สร้างให้เกิดการพัฒนาขึ้นในชุมชนอย่างแท้จริง จากเดิมที่วัดเอกเป็นวัดร้างมาเกือบ 500 ปี มีเนื้อที่วัดเพียง 5 ไร่ กลายเป็นวัดเอก ที่มีสำนักปฏิบัติธรรม มีญาติโยมไว้เวียนเข้ามาทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้พระสิริพัฒน์มอมยังเห็นว่า ศรัทธาของญาติโยมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่พระสงฆ์และวัดต้องทำหน้าที่ช่วยกันรักษาไว้ หากเป็นพระหนุ่มที่มีโอกาสขึ้นมา

เป็นเจ้าของอวาส อาจจะมีความรู้ ทฤษฎีใหม่ อยากจะลงมือทำงาน ปรับเปลี่ยน
สิ่งต่าง ๆ ภายในวัดอย่างรวดเร็ว ท่านเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดีที่นำความทันสมัย
ความเจริญมาช่วยพัฒนาวัด แต่ท่านเหล่านั้นก็จำเป็นต้องรักษาศรัทธาของ
ญาติโยมผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ และหากสามารถทำให้ความคิดความอ่านของ
สองช่วงวัยไปด้วยกันได้ ก็สามารถดำเนินงานพัฒนาได้สำเร็จตามที่ปรารถนาไว้
อย่างแน่นอน

นอกเหนือจากความศรัทธาของญาติโยมที่มีส่วนในการสนับสนุนให้
การทำงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสิริพัฒน์นม เกิดผลลัพธ์เป็นรูปธรรม
เด่นเช่นปัจจุบันหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญประการหนึ่งที่ท่านหยิบยก
มาใช้ในการอธิบายการทำงานให้สำเร็จลุล่วงคือหลักอิทธิบาท 4 ที่ประกอบด้วย
(1) ฉันทะ (2) วิริยะ (3) จิตตะ และ (4) วิมังสา โดยพระสิริพัฒน์นม ได้สรุป
ความหมายของหลักอิทธิบาท 4 ที่จะส่งผลให้ชีวิตประสบความสำเร็จในสิ่งที่
มุ่งหวัง ประกอบด้วย

1) เอาใจรัก หมายถึง การชอบใจในสิ่งนั้น ๆ มีความพอใจ หรือมี
“ใจรัก” การทำสิ่งใดที่ปราศจากการมีใจรัก ย่อมขาดแรงซังกดิ่งให้ประสบความสำเร็จ
สำเร็จ การเอาใจรักถือเป็นบันไดขั้นแรกที่สำคัญในการไต่เต้าสู่ความสำเร็จ ไม่ว่าจะ
จะประกอบอาชีพเป็นอะไรก็ตามหากไม่รักจริงชอบจริงในสิ่งที่ทำ ย่อมยากที่จะ
ประสบความสำเร็จ ในทางที่กลับกันหากมีความรักความชอบในสิ่งนั้น ๆ ก็ย่อม
มีหวังที่จะประสบความสำเร็จในสิ่งนั้นได้ การทำอะไรด้วยใจรักจึงได้ชื่อว่าปฏิบัติ
ตามหลัก “ฉันทะ”

2) เอาใจสู้ หมายถึง การมีความไม่ย่อท้อ มีความมุ่งมั่น บากบั่น
พยายามในสิ่งที่รักที่ชอบนั้นอย่างจริงจัง ถือคติที่ว่า “ความพยายามอยู่ที่ไหน
ความสำเร็จอยู่ที่นั่น” แม้มีอุปสรรคมาขวางกั้นก็ไม่ยอมแพ้เสียง่าย ๆ หรือที่
เรียกว่า การทำอะไรหรือหวังสิ่งใดโดยที่ไม่มีใจสู้ ย่อมขาดพลังหนุนที่จะทำให้
ประสบความสำเร็จ เมื่อมีใจรักแล้วเสริมเติมด้วยใจสู้เป็นแรงผลักดัน การที่
จะประสบความสำเร็จหากขาดใจที่มานะคงจะประสบความสำเร็จได้ยาก แต่หาก

มีใจที่สู้แม้จะเจออุปสรรคก็ไม่คิดที่จะย่อท้อ มีหวังเก็บเกี่ยวความสำเร็จไว้ได้ การมีใจสู้ จึงสอดคล้องกับการปฏิบัติตามหลัก “วีริยะ”

3) เอาใจใส่ หมายถึง เอาใจมุ่งคิดจดจ่อกับสิ่งที่รักที่มุ่งมั่น มีใจมั่นคงอยู่ในสิ่งที่รักที่มุ่งมั่นนั้น ๆ อย่างไม่หวั่นไหว อุทิศใจอย่างจริงจังหรือที่เรียกว่า “เอาใจใส่” การทำอะไรหรือหวังสิ่งใดโดยปราศจากความเอาใจใส่ ย่อมขาดฐานพลังที่มั่นคง แม้มีใจรัก แม้มีใจสู้ แต่บางครั้งศัตรูสำคัญก็คือ ความหวั่นไหว ฟุ้งซ่าน ไม่มั่นคง อย่างนี้ยากจะประสบความสำเร็จ ดังจะพบเจอได้จากอาชีพหลายอาชีพ แม้จะมีใจรักในหน้าที่การงาน มีใจที่สู้ต่อความยากลำบาก ก็อาจไม่ประสบความสำเร็จได้ดังที่ใจหวัง เนื่องจากมีจิตใจที่ฟุ้งซ่าน ไม่เอาใจจดจ่อกับสิ่งที่ทำ บางครั้งเป็นเพราะขาดสติ ที่ส่งผลให้สิ่งที่ทำอยู่พลาดจากเป้าหมายที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามหากใฝ่ใจหรือเอาใจใส่อย่างมั่นคง ย่อมมีหวังที่จะมุ่งตรงไปสู่ความสำเร็จได้ การทำอะไรอย่างใฝ่ใจจึงได้ชื่อว่าปฏิบัติ ตามหลัก “จิตตะ”

4) หมั่นไตร่ตรอง หมายถึง การใช้ปัญญาพิจารณา ตรวจสอบตรา ใคร่ครวญ ทบทวนสิ่งที่ทำซ้ำ ๆ เพื่อหาเหตุผล ข้อดี - ข้อเสีย เพื่อค้นคิดวางแผน และจัดการปรับปรุงแก้ไขสิ่งต่าง ๆ ให้ถูกต้อง สอดคล้องกับเป้าหมายที่วางไว้ เป็นการใฝ่ใจที่ประกอบด้วยปัญญาสอดส่องอย่างรอบคอบ แม้ในการทำงานจะมีใจที่รัก ใจที่สู้ และมีสมาธิใฝ่ใจกับงานที่ทำ แต่หากขาดซึ่งการหมั่นไตร่ตรอง แล้ว งานที่ทำอาจจะไม่ประสบความสำเร็จดังที่ตั้งเป้าหมายไว้ หลายครั้งอาจเกิดความผิดพลาดจนเกิดความย่อท้อ ถอดใจไปบ้างก็มี การไตร่ตรองอยู่เสมอ ๆ จะช่วยปรับให้เกิดความพอดีและเสริมสร้างจุดด้อยให้พัฒนาขึ้นได้ เปรียบเสมือน เครื่องหล่อเลี้ยงที่ช่วยให้การทํากิจต่าง ๆ เป็นไปอย่างราบรื่น ต่อเนื่อง เหมาะสม สอดคล้องกับการปฏิบัติตามหลัก “วิมังสา”

การทำงานพระสิริพัฒน์โนม ใช้หลักอิทธิบาท 4 เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยการทำงานของท่านประสบความสำเร็จ แม้ท่านจะมองย้อนกลับไปถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ท่านได้สร้างไว้ให้กับวัดเอก ทั้งที่เป็นวัดอยู่อย่างอาคารสถานที่สิ่งของเครื่องใช้

หรือการสร้างศาสนธรรมทั้งพระ เณร อุบาสก อุบาสิกา ล้วนแต่เกิดจากการมีจิตใจที่มุ่งมั่นและมีความเข้มแข็งในการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา

อย่างไรก็ตามเมื่อมองไปในอนาคตงานสาธารณสงเคราะห์วิधिพุทธของพระสิริพัฒน์โตม เมื่อมุ่งเน้นความศรัทธาของญาติโยมต่อการสนับสนุนกิจกรรมและการดำเนินงานของวัดเอก อาจส่งผลให้เกิดปัญหาในเรื่องของความยั่งยืนสาเหตุประการหนึ่งที่สำคัญคือ ญาติโยมจำนวนหนึ่งที่มาพักอาศัยกึ่งถาวรที่วัดเอกในปัจจุบัน ให้ความสำคัญในคำสอนและการปฏิบัติตนของหลวงปู่พระสิริพัฒน์โตม ซึ่งในอนาคตหากพระสิริพัฒน์โตมมีเหตุให้ไม่ได้อยู่รักษาศรัทธาญาติโยมที่วัดเอกต่อไป แม้ท่านจะแต่งตั้งพระลูกวัดให้คอยดูแลกิจการในด้านต่าง ๆ นับตั้งแต่การดูแลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การดูแลในส่วนของผู้ที่เข้ามารักษาศีลปฏิบัติธรรม ตลอดจนการดูแลในส่วนของผู้สูงอายุที่มาพักอาศัยอยู่ที่วัดเอก ก็ยังไม่ได้เป็นเครื่องรับประกันความยั่งยืนของการดำเนินงานในอนาคต

4.4 การสร้างความยั่งยืนกับงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสิริพัฒน์โตม

สำหรับการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์วิधिพุทธของพระสิริพัฒน์โตม มีความชัดเจนอย่างยิ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการใช้แก่นพุทธธรรมเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับคนในท้องถิ่น จะเห็นได้ว่าท่านให้ความสำคัญกับประเด็นการทำงานที่ครอบคลุม ทั้งการสงเคราะห์อาชีพ การพัฒนากิจกรรมเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงวิปัสสนา และการพัฒนาพื้นที่การดูแลผู้สูงอายุวิधिพุทธ นอกจากนี้ท่านเองยังมีมุมมองที่ชัดเจนต่อการผลักดันให้วัดสามารถเป็นพื้นที่ที่บริการสังคมในด้านต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมของมหาวิทยาลัย โรงเรียน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากความเชื่อมั่นว่าวัดเป็นพื้นที่ของสังคม หากมีกิจกรรมหรือการให้การสงเคราะห์ที่จะสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนได้ ถือเป็น

งานสาธารณสุขสงเคราะห์ที่ควรดำเนินการทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาผลงานที่เป็นรูปธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสุขสงเคราะห์วิฤตของพระสิริพัฒน์โนม จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่ากิจกรรมที่พระสิริพัฒน์โนมพยายามมุ่งเน้นอยู่ภายใต้กรอบของการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนบนพื้นฐานของหลักพุทธธรรม สิ่งสำคัญของการจะสร้างให้งานสาธารณสุขสงเคราะห์วิฤตที่ทำดำเนินการอยู่ สามารถได้รับการสนับสนุนและสืบสานไปได้อย่างยั่งยืน จึงควรต้องคำนึงถึงแนวทางที่สำคัญ 3 ประการ ประกอบด้วย

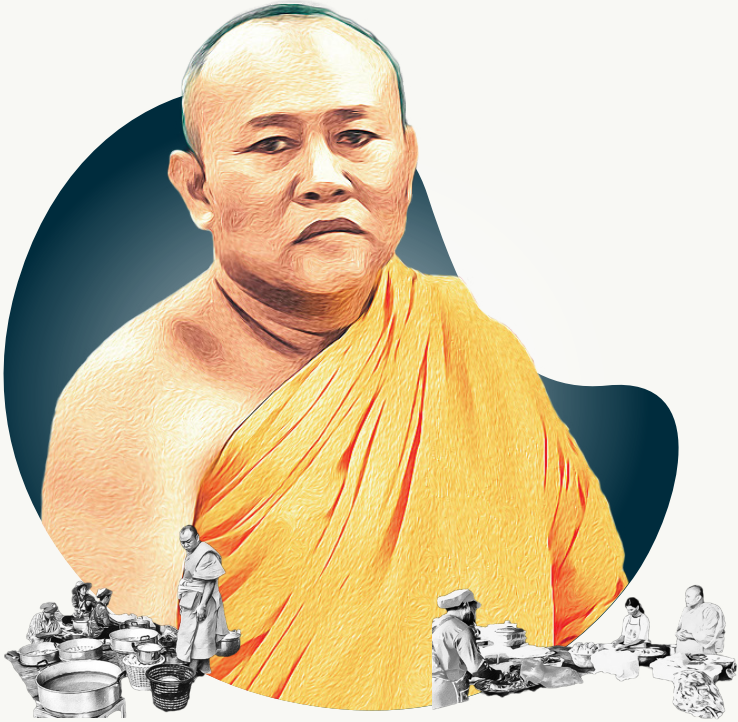
(1) การดำเนินกิจกรรมร่วมกับแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา กล่าวคือกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์วิฤตของพระสิริพัฒน์โนม ถือเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการไปได้อย่างก้าวหน้าในพื้นฐานบารมี และความตั้งใจของเครือข่ายที่พระสิริพัฒน์โนมเป็นผู้มีความสำคัญอย่างยิ่ง การที่ช่วงเวลาปัจจุบันคณะสงฆ์ไทย กำลังพยายามผลักดันแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ซึ่งได้กำหนดให้เกิดการขับเคลื่อนงานสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมด้วย หากสามารถยกระดับให้กิจกรรมที่ท่านดำเนินการอยู่ เช่น การสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุและผู้ยากไร้ การยกระดับสัมมาชีพของคนในพื้นที่ เป็นต้น จะช่วยสร้างให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งกับคณะทำงานของฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม และเครือข่ายการทำงานในส่วนของพระสิริพัฒน์โนมเช่นกัน นอกจากนี้การดำเนินกิจกรรมโดยอ้างอิงอยู่กับแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการคณะสงฆ์ ยังสามารถบูรณาการการทำงานในฝ่ายหรือโครงการอื่น ๆ ที่มหาเถรสมาคมจัดตั้งขึ้น ให้มีความสอดคล้องกับงานที่ท่านดำเนินการอยู่ เช่น การวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น ท้ายที่สุดหากสามารถเชื่อมโยงกระบวนการดำเนินกิจกรรมร่วมกับแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จะสามารถผลักดันให้เกิดการขยายการเรียนรู้เชิงต้นแบบออกไปยังคณะสงฆ์ในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีความสนใจการดำเนินกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์เพื่อผู้สูงอายุและท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในองค์กรคณะสงฆ์ต่อไป

(2) การผลักดันให้หน่วยงานภาครัฐส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น เข้ามาร่วมเป็นเครือข่าย กล่าวคือกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ที่พระสิริพัฒน์คอม ดำเนินการอยู่ ถือเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมตามกรอบ ยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นอย่างมาก กล่าวคือเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาให้คนอยู่ดีมีสุขในสังคมคุณภาพ จึงจะ เห็นได้ว่ากลุ่มเป้าหมายที่ได้มุ่งเน้นไปที่ผู้สูงอายุให้สามารถมีคุณภาพในการ ดำเนินชีวิตตามความต้องการทางปัญญาและศรัทธา ถือเป็นองค์กรประกอบที่ จะช่วยขับเคลื่อนพันธกิจการดำเนินงานของกระทรวงได้ ขณะเดียวกันองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นเองก็ให้ความสำคัญกับการพัฒนากลุ่มช่วงวัยในพื้นที่ ส่งผล ให้กิจกรรมการพัฒนาผู้สูงอายุที่ท่านดำเนินการอย่างต่อเนื่อง อยู่ในความสนใจ ของหน่วยงานภาครัฐที่มีพันธกิจลักษณะใกล้เคียงกัน ดังนั้นการทำความร่วมมือ กับหน่วยงานภาครัฐทั้งในลักษณะระหว่างคณะสงฆ์ระดับอำเภอและองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ หรือคณะสงฆ์ระดับจังหวัดกับหน่วยงานภาครัฐส่วน ภูมิภาค จะมีส่วนต่อการพัฒนากลไกการทำงานที่เกี่ยวข้องกับพันธกิจสาธารณสุข สงเคราะห์วิถิปุทธของพระสิริพัฒน์คอมให้ดียิ่งขึ้นได้ ทั้งนี้การสร้างเครือข่ายถือเป็น ส่วนหนึ่งของการขยายการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนแนวทางการงานสาธารณสุข สงเคราะห์วิถิปุทธให้สอดคล้องกับกฎหมายหรือระเบียบราชการมากขึ้น ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อการสร้างความยั่งยืนให้การดำเนินกิจกรรมสาธารณสุข สงเคราะห์ต้นแบบได้เป็นอย่างดี

(3) การสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในวัดที่สนับสนุนการบริหารจัดการกิจกรรม กล่าวคือการดำเนินกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์วิถิปุทธ ของพระสงฆ์ที่ได้รับรางวัลเพชรงามการสาธารณสุขสงเคราะห์หลายรูป มีลักษณะ ร่วมกันประการหนึ่งคือการอาศัยความสามารถและความโดดเด่นทางบารมีของ ผู้นำเครือข่ายเป็นสำคัญ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าความสามารถดังกล่าวเป็นประโยชน์ ชัดเจนต่อการพัฒนากิจกรรมให้ได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากองค์กร หรือคณะบุคคลที่มีความศรัทธาต่อผู้นำองค์กร อย่างไรก็ตามการดำเนินกิจกรรมที่ จะมีความยั่งยืนได้ในอนาคต จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่

เกี่ยวข้อง จุดเริ่มต้นที่สำคัญในการจะขับเคลื่อนให้กิจกรรมสาธารณสงเคราะห์
วิถีพุทธของพระสิริพัฒน์จนสำเร็จได้ ต้องพัฒนามาจากศาสนทายาทและ
บุคลากรภายในวัด เพราะถือว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับการดำเนิน
กิจกรรมของท่านมาโดยตลอด ขณะเดียวกันการที่กิจกรรมสาธารณสงเคราะห์
วิถีพุทธของท่าน เน้นการใช้พื้นที่ทางกายภาพภายในวัดเป็นหลัก การมีส่วนร่วม
ของบุคลากรภายในวัดยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น เพราะจะสามารถช่วยให้เกิดการ
เรียนรู้เกี่ยวกับอุดมการณ์และแนวทางการดำเนินกิจกรรมที่ท่านพยายามดำเนิน
การตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นอกจากนี้ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งของการ
การสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมภายในองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์
วิถีพุทธ คือการยกระดับกระบวนการดำเนินกิจกรรมให้มามีมิติการทำงาน
ใหม่ ๆ ได้มากขึ้น อีกทั้งยังช่วยสะท้อนความโปร่งใสของการบริหารกิจกรรม
ภายในองค์กร ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นสำคัญของการดำเนินกิจกรรมของคณะสงฆ์
ในปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุป การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของ
พระสิริพัฒน์ให้ความสำคัญกับการยกระดับสุขภาวะทางปัญญาของกลุ่ม
ช่วงวัยได้อย่างโดดเด่น ทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้สูงอายุและการจัด
กิจกรรมพัฒนาให้กับเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นรูปแบบกิจกรรมที่มีส่วนต่อ
การพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา ดังนั้นหากสามารถยกระดับการดำเนิน
กิจกรรมในลักษณะเครือข่าย ที่มีการกำหนดแผนการดำเนินงาน และการถอด
บทเรียนควบคู่ไปด้วย ถือเป็นกระบวนการดำเนินงานสำคัญที่จะช่วยยกระดับให้
งานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของพระสิริพัฒน์จนสามารถสร้างการดำเนิน
กิจกรรมที่นำไปสู่ความยั่งยืนในการดำเนินกิจกรรมได้มากขึ้น



“...ตอนคนไม่เข้าใจว่าฉันทำอะไรก็มีท้อแท้หรืออยากพักบ้าง
แต่โชคดีที่มีพระผู้ใหญ่ท่านให้กำลังใจ เราเองก็ใช้หลัก
อิทธิบาท 4 กับ พรหมวิหาร 4 คอยกำกับให้เราเชื่อมั่น
ว่าเรากำลังตั้งใจจะทำกิจกรรมพัฒนาคนไปเรื่อยๆ...”

พระครูอุภัยโกศล

วัดศรีปรางเหนือ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

5

พระครูอุภัยโกศล (เจริญ กิตฺติคุโณ)
วัดกรับพวงเหนือ อำเภอพรหมพิราม
จังหวัดพิษณุโลก

สายชล ปัญญชิต

5.1 ประวัติพระครูอุภัยโกศล (เจริญ กิตติคุณ)

พระครูอุภัยโกศล (เจริญ กิตติคุณ (เล็กยิ้ม)) หรือหลวงพี่ซ่างชายแกลง เกิดเมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2512 ที่บ้านสามเรือน หมู่ที่ 10 ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ภายหลังได้ย้ายที่อยู่อาศัยตามมารดามาตั้งถิ่นฐานที่อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก พระครูอุภัยโกศลอุปสมบทเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2537 ที่วัดกรับพวงเหนือ ตำบลพรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก จบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมระดับนักธรรมเอก และแผนกบาลี ระดับเปรียญธรรม 1 - 2 ประโยค นอกจากนี้พระครูอุภัยโกศลยังสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (สาขาปรัชญาและศาสนา) จากวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และระดับปริญญาโท รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขารัฐประศาสนศาสตร์) สำหรับการเข้ามารับหน้าที่ทางการปกครองคณะสงฆ์พระครูอุภัยโกศล ได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดกรับพวงเหนือเมื่อปี พ.ศ. 2542 และเป็นเจ้าคณะตำบลพรหมพิราม ปี พ.ศ. 2548 ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งเป็นประธานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลกด้วย

สำหรับผลงานหรือกิจกรรมที่พระครูอุภัยโกศลได้ทำเกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์ จนเป็นที่รับรู้ของผู้คนในสังคมถึงบทบาทของ “หลวงพี่ซ่างชายแกลง” คือการให้ความช่วยเหลือกับผู้ที่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจหรือทางจิตใจ ให้ได้มีอาชีพ มีที่พักพิงและได้มีโอกาสในการเยียวยาบาดแผลทางจิตใจของตนเอง โดยการสนับสนุนให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการทำกิจกรรมภายในโรงครัวชายแกลง ทั้งนี้เมื่อมีการตระเวนออกชายแกลงตามสถานที่ต่าง ๆ หรือรับจัดอาหารตามงานต่าง ๆ หลวงพี่ซ่างจะนำรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายรวมเป็นกองทุนเพื่อดำเนินกิจกรรมภายใต้หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลของวัดกรับพวงเหนือต่อไป

5.2 บทบาทงานสาธารณสงเคราะห์ของพระครูอุภัยโกศล

5.2.1 การเดินทางสู่งานสาธารณสงเคราะห์

หลวงพี่ช้างถือเป็นพระสงฆ์ที่ให้ความสนใจงานพัฒนามาตั้งแต่ระยะต้นของการบวชเรียน ภายหลังจากบวชได้ครบ 1 พรรษา ท่านได้รับโอกาสจากพระครูสุนทรจริยานุวัตร อดีตเจ้าอาวาสวัดกรับพวงเหนือ ให้ไปอบรมเพื่อเรียนรู้การพัฒนาศูนย์วิปัสสนากรรมฐานที่กรุงเทพมหานคร ภายหลังจากเสร็จสิ้นการอบรมเป็นระยะเวลา 1 ปีเต็ม หลวงพี่ช้างเดินทางกลับมาที่พื้นที่ตำบลกรับพวงเหนือพร้อมกับความตั้งใจที่จะจัดตั้งศูนย์วิปัสสนากรรมฐานตามหลักการที่ได้รับการอบรมมา แต่เมื่อพิจารณาจากสถานการณ์ภายในพื้นที่ช่วงปี พ.ศ. 2539 - 2540 ซึ่งเป็นช่วงที่สังคมไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง ส่งผลให้หลวงพี่ช้างเห็นว่าการให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้ามีความสำคัญที่สุด หากยังยึดเอาตัวตนและความต้องการของพระสงฆ์ ที่ต้องการจะพัฒนาประเด็นปัญหาผ่านการอบรมวิปัสสนากรรมฐาน อาจไม่ได้สร้างให้เกิดประโยชน์กับผู้คนในชุมชนตามที่ควรจะเป็น ดังนั้นหลวงพี่ช้างจึงได้เห็นว่าหากมีการจัดตั้งและบริหารกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ขึ้นภายในตำบลกรับพวงเหนือ น่าจะเป็นโอกาสร่วมกันของคนในชุมชน ที่จะได้มีเงินทุนไปใช้สำหรับการต่อยอดประกอบอาชีพ อีกทั้งยังสามารถหยุดวงจรที่เป็นเหตุแห่งทุกข์ กล่าวคือการไม่มีทุนทรัพย์ไปเริ่มต้นทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจใด ๆ เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ผู้คนที่ประสบปัญหาการเลิกจ้างงานจากสังคมเมือง รวมทั้งการประกอบอาชีพที่ขาดทุนได้เดินทางกลับเข้ามาอาศัยในท้องถิ่นกำเนิดมากยิ่งขึ้น

การเริ่มต้นขับเคลื่อนใช้วัดกรับพวงเหนือเป็นพื้นที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมของหลวงพี่ช้าง เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2542 โดยได้จัดตั้งกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์วัดกรับพวงเหนือ เพื่อรวบรวมสมาชิกภายในตำบลให้เข้ามาออมเงินเพื่อเป็นกองทุนสำหรับการกู้ยืมไปประกอบอาชีพภายในตำบล จะเห็นได้ว่าระยะแรก

ของการดำเนินกิจกรรมกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ของหลวงพี่ช้างมีสมาชิกรวมกว่า 700 คน แต่เนื่องจากภายหลังหน่วยงานของภาครัฐ อาทิ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น เริ่มให้ความสนใจในการสนับสนุนการพัฒนากองทุนอาชีพหรือกองทุนหมู่บ้านมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการถอนเงินที่สมาชิกมาฝากไว้ เพื่อนำไปลงทุนกับกองทุนที่มีลักษณะเป็นทางการร่วมกับภาครัฐมากขึ้นตามไปด้วย หลวงพี่ช้างจึงตัดสินใจยุติการบอกรับสมาชิกเพิ่มและคงจำนวนสมาชิกที่ยังต้องการทำกิจกรรมกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ไว้เท่าตามความสมัครใจ ส่งผลให้ปัจจุบันกองทุนสะสมทรัพย์แห่งนี้มีสมาชิกคงเหลือจำนวน 200 คน อีกทั้งกิจกรรมก็จำกัดไปที่การฝาก ถอน และรับสิทธิประโยชน์เมื่อเข้ารับรักษาพยาบาลหรือเสียชีวิตเท่านั้น

การที่หลวงพี่ช้างใช้ชีวิตเติบโตมาในพื้นที่ตำบลรับพวงเหนือถือเป็นจุดแข็ง ที่ทำให้หลวงพี่ช้างเข้าใจปัญหาความทุกข์ยากของคนในพื้นที่ได้ดี อีกทั้งการได้เห็นพัฒนาการเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่ประสบปัญหาหนี้สินที่เพิ่มพูนมากขึ้น ส่งผลให้หลวงพี่ช้างเห็นว่าการยกระดับอาชีพเป็นหนทางสำคัญที่วัดหรือพระสงฆ์ ต้องพยายามผลักดันให้คนพื้นที่ลุกจากจุดนี้ก่อน ท่านได้ถ่ายทอดเรื่องราวของการเริ่มต้นสนใจการสร้างอาชีพให้กับผู้คนในชุมชนว่า “หลังจากกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ต้องลดบทบาทลง ได้ปรึกษากับกรรมการว่าควรเริ่มต้นทำกิจกรรมอะไรดี จึงคิดว่าเรามีโรงเห็ดและมีชาวบ้านมาทำบุญกับวัดรับพวงเหนือ ตั้งใจทำห่อหมกถวายพระแต่ถึงเวลาไม่มีปลา ก็เลยบอกová ให้เอาเห็ดในโรงเห็ดของวัดมาใส่ จึงกลายเป็นความคิดทำห่อหมกเห็ดและแกงเห็ด ต่อมาก็เห็นว่าในหมู่บ้านมีต้นตาลจำนวนมาก แต่กลับไม่ได้มีการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจก็เริ่มมาทำขนมตาลขายด้วย” จะเห็นได้ความตั้งใจสำคัญของหลวงพี่ช้างในการเริ่มต้นทำงานสาธารณสงเคราะห์ ได้ยึดโยงอยู่กับการพัฒนาโอกาสให้กับ “ผู้คน” ท่านเชื่อมั่นเสมอว่าวัดหรือหลักพุทธธรรมจะสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการพลิกฟื้นวิกฤติให้กับผู้คนได้

หากจะพิจารณาเส้นทางการทำกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของหลวงพี่ซ่างจะเห็นได้ว่า แม้แต่ท่านเองก็ผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ความล้มเหลว แต่ก็ตั้งใจที่จะใช้ความมุ่งมั่นอดทนให้โอกาสทั้งกับตนเองและคนรอบข้างได้ทำกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ในลักษณะอื่น ช่วงเวลาที่สำคัญที่หลวงพี่ซ่างถ่ายทอดเสมอ เมื่อพูดถึงจุดเริ่มต้นของการดำเนินกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์คือ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับทัศนคติของสังคม หน่วยงานภาครัฐ หรือคณะสงฆ์ด้วยกันเอง เกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมช่วยเหลือสังคมของท่าน หลวงพี่ซ่างเชื่อเสมอว่าคนเราสามารถทำผิดพลาด หรือประสบความล้มเหลวในการดำเนินชีวิตได้ แต่เมื่อคนไม่มีทางเลือกในการใช้ชีวิต พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่ควรทำหน้าที่รองรับความเจ็บป่วย หรือสามารถซ่อมแซมจิตวิญญาณและชีวิตของผู้คนเหล่านั้นได้ ดังนั้นการหยิบยื่นโอกาสให้กับคนที่มาขออาชีพ ให้ได้เดินอยู่บนหนทางของสุจริตชน จึงเป็นสิ่งที่ท่านตั้งใจจะยืนหยัดทำต่อไป ภายหลังจากที่ท่านมีประสบการณ์ทำกิจกรรมกับผู้คนมากขึ้น หลวงพี่ซ่างได้จัดตั้งวิฑูรยชุมชนไว้คอยสื่อสารข่าวสารต่าง ๆ ช่วงเวลาดังกล่าวมีนายอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ท่านหนึ่ง เห็นว่าการประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับทางราชการ หรือประโยชน์ต่อสาธารณะ การใช้วิทยุสื่อสารของวัดกรับพวงเหนือจะสร้างให้เกิดการกระจายข่าวสารได้อย่างทั่วถึง จึงเดินทางมาจัดรายการวิทยุชุมชนเพื่อบอกเล่าข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับประชาชน ภายในสถานีวิทยุของวัดกรับพวงเหนืออยู่เป็นประจำ

เมื่อนายอำเภอพรหมพิรามในฐานะผู้ที่มีบทบาทอยู่ในระบบราชการ เห็นว่ากิจกรรมที่หลวงพี่ซ่างและวัดกรับพวงเหนือดำเนินการอยู่ เป็นประโยชน์ต่อการให้ความช่วยเหลือผู้ที่เผชิญกับปัญหาชีวิต อีกทั้งได้สนทนากับพระครูอุภัยโกศลอยู่เป็นระยะ ส่งผลให้ชื่อเสียงของหลวงพี่ซ่างได้รับการกล่าวขานถึง การทำกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์วิฑูรยชุมชนมากขึ้น จนเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้อำนวยการโรงพยาบาลพรหมพิรามท่านใหม่ในปี พ.ศ. 2555 หลวงพี่ซ่างจึงได้เข้าไปเป็นคณะกรรมการพัฒนาโรงพยาบาลพรหมพิราม ซึ่งถือได้ว่าเป็นตำแหน่งที่หลวงพี่ซ่างต้องการเข้าไปทำหน้าที่มาโดยตลอด เพราะท่านเชื่อมั่นว่าการเข้าไป

ทำหน้าที่ในกรรมการพัฒนาโรงพยาบาลพรหมพิราม จะสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับการพัฒนาสถานที่แห่งนี้ให้ดีขึ้น หลวงพี่ข้างเล่าความตั้งใจและตั้งใจที่ได้เข้าไปมีโอกาสเป็นผู้ผลักดันการพัฒนาโรงพยาบาลพรหมพิรามว่า “ผู้อำนวยการโรงพยาบาลได้นิมนต์ให้เป็น 1 ใน 22 คณะกรรมการพัฒนาโรงพยาบาลพรหมพิราม การประชุมร่วมกันครั้งแรกก็ให้แนะนำตัว หลังจากนั้น ก็เปิดให้แสดงวิสัยทัศน์ ซึ่งให้ทุกคนลงความเห็นเรื่องปัญหาโรงพยาบาลที่เร่งด่วน เรื่องที่แรงที่สุดคือตึกผู้ป่วยนอกไม่เพียงพอ” ช่วงเวลาดังกล่าวที่หลวงพี่ข้างได้มีโอกาสเข้าไปเป็นคณะกรรมการพัฒนาโรงพยาบาลพรหมพิราม เป็นเวลาใกล้เคียงกับที่ท่านกำลังถูกตรวจสอบเรื่องบทบาทการเป็นพระสงฆ์ กับการทำกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธในพื้นที่อำเภอพรหมพิรามอยู่พอดี

แม้ว่าจะมีความไม่เข้าใจเกี่ยวกับการทำกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธในลักษณะเชิงรุกของหลวงพี่ข้าง เช่น เน้นการลงพื้นที่ไปเยี่ยมผู้ป่วย การออกขายอาหารเพื่อสร้างอาชีพให้กับกลุ่มคนที่ต้องการโอกาสในการหารายได้ รวมทั้งนำเงินที่ได้จากการขายอาหารไปมอบให้กับโรงเรียนต่าง ๆ เป็นต้น ความไม่เข้าใจลักษณะดังกล่าวได้ส่งผลให้นายอำเภอในพื้นที่จำเป็นต้องมีการสอบสวนและให้หลวงพี่ข้างชี้แจงเกี่ยวกับการทำกิจกรรมเช่นนี้ อย่างไรก็ตามเมื่อมีการอธิบายทำความเข้าใจถึงแนวทางการดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ที่พระสงฆ์แต่ละท่าน มีความสมัครใจที่จะดำเนินการ รวมทั้งมีความเชี่ยวชาญที่จะดึงศักยภาพที่เหมาะสมของตนเองออกมาดำเนินการได้ ก็สร้างความเข้าใจให้กับหน่วยงานราชการได้ส่วนหนึ่ง

5.2.2 พระกับโรงพยาบาล: วัดดับทุกข์ โรงพยาบาลดับไข้

“...ปัญหาตึกผู้ป่วยนอกไม่เพียงพอ ในที่ประชุม
กรรมการพัฒนาโรงพยาบาลพรหมพิรามเลยคิดว่าจะสร้างตึก

แบบ 30 เติงคู่กับอาคารเก่าอีกอาคารหนึ่ง พอไปศึกษาข้อมูล ก็พบว่าไม่สามารถสร้างอาคารแบบเดียวกันได้ เลยเสนอให้สร้างแบบโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชนครไทย ราคาอาจเพิ่มจาก 8 ล้านบาท เป็น 22 ล้านบาท ก็เลยถกเถียงว่าจะหาเงินจากไหนมาบ้างก็ว่าผ้าป่า บ้างก็ว่าไปหาคหบดี พอเขาถามฉัน เลยตอบไปว่าหลวงพี่ช้างจะไปขายขนมตาลกับขายห่อหมก...” (พระครูอุภัยโกศล, สัมภาษณ์)

เมื่อได้รับเอกราชการก่อสร้างโรงพยาบาลพรหมพิรามมาเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจภายในจิตใจ หลวงพี่ช้างจึงได้วางแผนที่จะดำเนินการระดมทุนมาก่อสร้างโรงพยาบาล เริ่มต้นหลวงพี่ช้างเห็นว่าการสร้างความร่วมมือกับแม่ครัวหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องภายในวัดกัรบพวงเหนือเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นจึงได้ทำความเข้าใจกับบรรดาแม่ครัวที่ต้องมาร่วมทำกิจกรรมกัน แต่ในระยะแรกความตั้งใจของหลวงพี่ช้างไม่ได้สำเร็จลุล่วงตามที่คาดหวัง เนื่องจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับทำอาหารและออกขายอาหารของวัดกัรบพวงเหนือ เพิ่งมีประสบการณ์ระดมทุนปรับปรุงอาคารของโรงเรียนแห่งหนึ่ง ด้วยการหางบประมาณให้กว่า 6 ล้านบาท จึงรู้สึกถึงความเหนื่อยล้าและเห็นว่าต้องใช้เวลาช้านานกว่าจะสำเร็จได้ ต้องการทุนสนับสนุนการก่อสร้างอาคารของโรงพยาบาลกว่า 22 ล้านบาท คงมิใช่เรื่องง่ายที่จะดำเนินการให้สำเร็จได้



อย่างไรก็ตามหลวงพี่ช้างไม่ได้ล้มเลิกความคิดที่จะโน้มน้าวให้แม่ครัวหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องภายในวัดกรับพวงเหนือ เห็นความจำเป็นของการพัฒนาโรงพยาบาลพรหมพิราม เมื่อระยะเวลาผ่านไป 2 - 3 วัน ท่านจึงได้หารือเกี่ยวกับการรับเป็นเจ้าของภาพในการก่อสร้างโรงพยาบาลพรหมพิรามขึ้นอีกครั้งหนึ่ง คราวนี้ท่านใช้ช่วงเวลาที่ทุกคนกำลังช่วยกันทำขนมก่อนออกขายในช่วงเย็น โดยได้สอบถามความสมัครใจของการเข้าร่วมภารกิจครั้งนี้ และก็ได้ข้อตกลงร่วมกันว่าจะทำการระดมทุนก่อสร้างโรงพยาบาลให้สำเร็จ หลวงพี่ช้างได้ถ่ายทอดการดำเนินกิจกรรมในระยะแรกของการระดมทุนก่อสร้างโรงพยาบาลพรหมพิรามว่า “ตอนที่บรรดาแม่ครัวทั้งหลายตกลงว่าจะมาช่วยทำงานครั้งนี้ คิดว่าเราควรไปกระทรวงสาธารณสุขเลย ไปขายแกงที่นั่นเพื่อเปิดตัวให้รู้ว่าเราจะทำบุญสร้างโรงพยาบาล ตอนนั้นที่วัดของฉันมีเงินเยอะ 30 รูป ออกมาช่วยกันหมด จำได้ว่าตีสี่ตั้งหม้อหนึ่งขนมตาล ไม่มีใครรู้ว่าเราจะมาจนหน้าห้องปลัดกระทรวงสาธารณสุข ส่งคนมาถามว่าพระสงฆ์มาทำอะไร ก็ตอบว่ามาขายขนมขายแกงระดมทุนไปก่อสร้างโรงพยาบาล ก็เลยส่งแม่บ้านมาช่วยกันทำ พอจบวันนี้ก็ว่าขายได้หลักหมื่นก็เก่ง ปรากฏจำได้ดีว่าวันนั้นทั้งวันขายได้กว่าหนึ่งแสนหกหมื่นบาท” แม้ว่าภายหลังจากการได้เข้าไปขายแกงที่กระทรวงสาธารณสุข จะมีคนแนะนำให้เดินไปขอรัฐมนตรีหรือข้าราชการผู้ใหญ่ เพื่อของบประมาณไปพัฒนาโรงพยาบาลโดยไม่ต้องออกแรงเหนื่อย แต่หลวงพี่ช้างก็ตั้งใจว่าจะไม่ดำเนินการเช่นนั้น เพราะความตั้งใจที่จะทำงานในส่วนนี้คือการแสดงให้เห็นบทบาทของสถาบันสงฆ์ และกลุ่มคนที่ได้รับโอกาสจากคณะสงฆ์ไทย สามารถมีส่วนต่อภารกิจกรมสาธารณสุขกระทรวงมหาดไทยให้สำเร็จร่วมกันได้ ดังนั้นหลวงพี่ช้างจึงตั้งมั่นว่าจะให้โอกาสคนที่ตกทุกข์ได้มาพึ่งพิงของานทำ เพื่อพัฒนาคนกลับสู่สังคม ขณะเดียวกันก็จะใช้โอกาสนี้ทำกิจกรรมเพื่อสังคม ซึ่งเป็นการกระทำที่แสดงให้เห็นถึงธรรมะ ธรรมะของความเสียสละ ธรรมะที่เกิดจากการทำงาน เพื่อให้กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องได้เรียนรู้และกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพที่ดีขึ้น



การดำเนินงานเกี่ยวกับการระดมทุนเพื่อก่อสร้างอาคารให้กับโรงพยาบาลพรหมพิรามตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2555 เป็นต้นมา ได้สร้างชื่อเสียงให้กับหลวงพี่ช้างเป็นที่รู้จักกับคนในสังคมมากขึ้น จนรายการคนค้นคนซึ่งเป็นรายการถ่ายทอดเรื่องราวในสังคมเชิงสารคดีชื่อดัง ได้นำชีวิตและประสบการณ์การทำงานขายแกงสร้างโรงพยาบาลของหลวงพี่ช้างไปนำเสนอออกสู่สังคม เมื่อการดำเนินงานของหลวงพี่ช้างลุล่วงไปได้มากขึ้น วันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2556 จึงมีการเริ่มวางศิลาฤกษ์อาคารที่ก่อสร้างใหม่ ภายใต้ชื่อ “อาคารสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” โดยท้ายที่สุดใช้เวลาในการก่อสร้าง 3 ปี หลวงพี่ช้างและคณะผู้มีจิตศรัทธาที่ให้การสนับสนุน ก็สามารถผลักดันให้อาคารนี้เสร็จสิ้นกระบวนการที่หลวงพี่ช้างเน้นย้ำเสมอเกี่ยวกับการทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธในการก่อสร้างอาคารของโรงพยาบาลพรหมพิราม คือความท้าทายที่หลวงพี่ช้างต้องเผชิญเกี่ยวกับบทบาทและขอบเขตของความเป็นพระกับการดำเนินกิจกรรมพัฒนาสังคม ดังนั้นหลวงพี่ช้างจึงยึดหลักพุทธธรรมเป็นแก่นของการทำงาน เพื่อเป็นเครื่องมือในการแสดงให้สังคมที่กำลังตรวจสอบอยู่ว่าการทำงานกิจกรรมขายขนมก็ตีขายแกงก็ดี ที่นำมาก่อสร้างอาคารให้กับโรงพยาบาล ถือเป็นการเสียสละของคนจำนวนมากที่ได้เข้ามามีบทบาทกับการ

ออกตระเวนขายแกงไม่ใช่เฉพาะหลวงพี่ช่างคนเดียว อีกทั้งถือเป็นการกระทำที่ประกอบไปด้วยฉันทะ คือความพอใจที่จะทำกิจกรรมที่เสียสละเพื่อส่วนรวม เพราะการพัฒนาให้โรงพยาบาลมีอาคารรองรับผู้เจ็บป่วยได้มากขึ้น จะเป็นประโยชน์ให้กับผู้คนในอำเภอพรหมพิรามและอำเภอใกล้เคียงไปได้อีกยาวนาน



อาคารสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุญญ์ ป.ร. 9)
ปัจจุบันเปิดให้บริการเรียบร้อยแล้ว

5.3 หลวงพี่ช่างขายแกง: ให้ธรรม ให้ทาน สร้างคน

การที่หลวงพี่ช่างเริ่มที่เป็นรู้จักของญาติโยมโดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดสุโขทัยมากขึ้น จากการที่พื้นที่สองจังหวัดดังกล่าว เป็นพื้นที่หลักของการลงพื้นที่ขายแกง ส่งผลให้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือคนในสังคมที่ไม่มีงานทำ หรือคนที่ต้องการประกอบอาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองก็เป็นที่รู้จักกว้างขวางมากขึ้น ขณะเดียวกันองค์กรที่ต้องการความช่วยเหลือ อาทิ โรงเรียน โรงพยาบาล เป็นต้น ก็เข้ามาขอรับความเมตตาจากหลวงพี่ช่างเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน แม้ว่าจะมีภารกิจที่พยายามผลักดันกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธให้กับกิจการสาธารณะเป็นจำนวนมาก แต่สิ่งหนึ่งที่อยู่กับแนวทางการพัฒนาของหลวงพี่ช่างมาตลอดคือการพัฒนาคน หลวงพี่ช่าง

ถ่ายทอดเรื่องราวส่วนที่ใช้การขายแกงเพื่อการสร้างคนว่า “...อย่างเวลาโรงเรียน เขามานิมนตร์เราไปบรรยายคุณธรรมนะ ฉันทบอกผู้อำนวยการเลยว่าไม่ต้องถวาย ปัจจัยให้นะ ถวายเวลาให้ฉัน ภาคเช้าฟังคุณธรรม ภาคบ่ายให้เด็กฝึกทำขนมตาล ทำปลาต้ม ทำขนมต่าง ๆ แล้วก็หาไปขายเลยเรามีกระบอกไว้ให้ ปัจจัยที่ได้ก็ให้ โรงเรียนไว้ซ่อมแซมเลย ส่วนเด็ก ๆ ก็ฝึกเขาไป...” จะเห็นได้ว่าหลวงพี่ข้างถือ เป็นพระสงฆ์ที่พยายามเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างแท้จริง ท่านยึดถือหลักว่าการอธิบายธรรมะให้คนได้ทราบถือเป็นการให้ธรรมที่สำคัญ และยังมีความจำเป็นต่อการยกระดับการเรียนรู้ทางปัญญาให้กับผู้คนในสังคม แต่หากสามารถนำปฏิบัติให้เห็นว่าความอดทน หรือการตั้งใจทำอาชีพสุจริต สามารถยกระดับคุณภาพชีวิต ถือเป็นธรรมะที่เข้ากับยุคสมัยอีกรูปแบบหนึ่งเช่นกัน

ปัญหาที่หลวงพี่ข้างเห็นที่สำคัญมากและพระสงฆ์จะมีบทบาทได้ เยียวยาผู้คน คือการขาดภูมิคุ้มกันด้านปัญญา ทั้งนี้การที่สังคมไทยเผชิญกับความ เหลื่อมล้ำทางสังคมมาอย่างต่อเนื่อง ในฐานะพระสงฆ์ที่สังเกตการณ์การ เปลี่ยนแปลงและอยู่กับผลกระทบจากการพัฒนาที่ไม่เสมอภาคในสังคม หลวงพี่ ข้างสะท้อนว่าผู้คนในชุมชนท้องถิ่นมักเผชิญกับผลกระทบจากการพยายาม เปลี่ยนแปลงอาชีพไปสู่การพัฒนากระแสหลักเสมอ บ่อยครั้งที่การลงทุนหรือการ กู้ยืมเงินโดยปราศจากสติ ได้นำพาให้เกิดความล้มเหลวระดับผู้คนไปจนถึงชุมชน ท้องถิ่น ดังนั้นงานที่สำคัญประการหนึ่งของการใช้โรงครัวขายแกงสร้างคน คือ การสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับสติ รวมทั้งความเสียสละเมื่อได้เข้ามาทำกิจกรรม ส่วนนี้ ต้องเข้าใจการแบ่งปันรายได้ที่ได้รับมากกลับคืนสู่สังคม หรือหากเรียกให้ เป็นศัพท์ร่วมสมัยอาจพิจารณากระบวนการพัฒนาของหลวงพี่ข้างว่าการพัฒนา สุขภาวะองค์กรวมก็เป็นได้

ปรากฏการณ์ที่หลวงพี่ข้างตั้งโรงครัวเพื่อสร้างอาชีพให้กับคน ถือเป็น กระบวนการทำกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธที่น่าสนใจยิ่งนัก จะเห็นได้ว่า จากจุดเริ่มต้นที่พยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมที่ สร้างรายได้ให้กับกลุ่มคนที่ต้องการพึ่งพาวัดกับพวงหนือในการสร้างอาชีพ

การขายแกงได้กลายเป็นกิจกรรมที่หลวงพี่ช้างใช้เป็นกุศโลบายในการสร้างคน (ที่ดีขึ้น) ให้สามารถกลับคือผู้สังคมได้อย่างยั่งยืน ข้อตกลงที่หลวงพี่ช้างคำนึงถึงเสมอในการพิจารณารับคนเข้ามาทำงานในโรงครัวคือ ต้องปวารณาว่าจะรักษาศีล5 ในการดำเนินชีวิต หรืออย่างน้อยขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ในวัดรับพวงเหนือ ต้องตั้งมั่นอย่างชัดเจนที่จะห่างไกลจากอบายมุขต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากหลวงพี่ช้างมีเป้าหมายในการที่ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจของคนที่มาอยู่ร่วมกัน ในสถานที่การทำงานของวัดรับพวงเหนือ ดังนั้นการพัฒนาจิตใจจึงต้องเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเช่นกัน

การทำกิจกรรมขายแกงของหลวงพี่ช้างจึงเป็นแค่กระบวนการหนึ่งของการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนที่เข้ามาอยู่ในโรงครัวให้ดียิ่งขึ้น หลวงพี่ช้างเห็นว่าสิ่งที่ได้เปิดโอกาสให้สมาชิกของโรงครัววัดรับพวงเหนือได้ทำกิจกรรมขายแกง และนำรายได้หลังจากหักค่าใช้จ่ายไปสร้างกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ วิถีพุทธ ถือเป็นกระบวนการสำคัญที่สร้างให้สมาชิกในโรงครัวเรียนรู้ที่จะเสียสละ รวมทั้งเห็นคุณค่าของการทำงานเพื่อสังคมร่วมกัน โดยเฉพาะภายหลังจากที่หลวงพี่ช้างได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าคณะตำบล ส่งผลให้ท่านต้องทำกิจกรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์มากขึ้น ท่านเห็นว่าควรใช้โอกาสนี้ในการขับเคลื่อน



กิจกรรมหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล³ ในเกิดประโยชน์มากขึ้น เนื่องจากหน้าที่ของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลถือว่ามีรอบด้านและสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรมอย่างยิ่ง

บทบาทที่หลวงพี่ช้างพยายามดำเนินการให้ดียิ่งขึ้นประการหนึ่งคือการขับเคลื่อนให้กิจกรรมโรงครัวและการขายแกงของวัดกัรบพวงเหนือเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลกัรบพวงเหนือ เนื่องจากท่านเชื่อมั่นว่าการสร้างเครือข่ายให้ขยายไปวัดอื่น ๆ ในพื้นที่ จะมีส่วนต่อการผลักดันให้คณะสงฆ์ในพื้นที่ใกล้เคียง เห็นประโยชน์ของการพัฒนาคนที่ตกทุกข์ได้ยากให้ดีขึ้น เป้าหมายที่สำคัญของงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของหลวงพี่ช้างจึงมีเป้าหมายอยู่ที่คนเป็นหลัก เพียงแต่ท่านใช้การทำกิจกรรมภายในโรงครัวให้เป็นพื้นที่ของการฟื้นฟูสภาพจิตใจและยกระดับการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันเชิงสุขภาพของครอบครัวให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น นอกจากนี้หลวงพี่ช้างยังเห็นว่าการพัฒนาเยาวชนในโรงเรียนเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ดังนั้นหลวงพี่ช้างจึงทุ่มเทความช่วยเหลือไปให้โรงเรียนที่มีความยากจนทั้งในเชิงโครงสร้างการบริหารงาน นักเรียนในโรงเรียน และอุปกรณ์การศึกษา หลวงพี่ช้างมักแสดงให้เห็นว่าการยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนที่เข้ามาขอความช่วยเหลือ ถือเป็นภารกิจสำคัญที่พระสงฆ์จะสามารถสนับสนุนได้ จึงจะเห็นได้ว่าหลวงพี่ช้างพยายามสนับสนุนให้โรงเรียนที่ยากจน ได้เรียนรู้การสร้างรายได้โดยการประกอบอาชีพที่หลวงพี่ช้างจะสนับสนุนวัตถุดิบในการทำกิจกรรมเบื้องต้น และคาดหวังให้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการสนับสนุนโดยหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลกัรบพวงเหนือ ไปต่อยอดเพื่อจัดหารายได้สนับสนุนการศึกษาและพัฒนาเยาวชนในระยะยาวต่อไป

³ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เริ่มดำเนินการและระเบียบการดำเนินกิจกรรมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 โดยดำริของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินธโร) อดีตกรรมการมหาเถรสมาคม อดีตเจ้าคณะใหญ่หนกลางและอดีตเจ้าอาวาสวัดสามพระยา ทั้งนี้บทบาทและภารกิจสำคัญของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลของคณะสงฆ์ จะแบ่งออกเป็น 8 ด้านสำคัญ ได้แก่ ศีลธรรมและวัฒนธรรม สุขภาพและอนามัย สัมมาชีพ สันติสุข ศึกษาสงเคราะห์ กตัญญูกตเวทิตาธรรม สาธารณสงเคราะห์ และสามัคคีธรรม

ภาพรวมของการพัฒนาคนภายใต้กิจกรรมการขายแกง หลวงพี่ช้าง สะท้อนว่าการขายแกงของหลวงพี่ช้างมีต้นทุนการออกร้านที่ราคาถูก เนื่องจากวัตถุดิบจะได้รับการสนับสนุนจากแหล่งวัตถุดิบในราคาที่ถูกลง ดังนั้นการออกขายสินค้าต่าง ๆ ที่บางครั้งเป็นอาหารทะเลหรืออาหารที่ราคาแพงอื่น ๆ ได้ในราคาถูก หลักการสำคัญของการออกขายจึงเป็นการตระเวนไปที่ต่าง ๆ ไม่ยึดติดอยู่กับพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งหรือการที่จะสร้างความเดือดร้อนให้กับพ่อค้าแม่ค้าที่ขายอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้หลักการสำคัญอีกประการหนึ่งที่หลวงพี่ช้างพยายามสื่อสารให้เห็นว่าการขายแกงเป็นทั้งงานและธรรมะ คือการที่ท่านจะพูดสื่อสารกับประชาชนที่เข้ามาร่วมบุญกับการซื้อแกงว่า อาหารที่ดีต้องเป็นอาหารสุขภาพ ดังนั้นญาติโยมที่มาร่วมบุญต้องร่วมพิจารณาอาหารในการทานด้วย เพื่อให้สุขภาพดีได้อยู่ร่วมบุญกันไป การลงพื้นที่เพื่อเปิดโรงครัวของหลวงพี่ช้างทั้งตามงานบุญและตามตลาด จึงเป็นกิจกรรมที่ฝึกให้ผู้คนได้ทำกิจกรรมประกอบอาชีพอย่างสุจริต ขณะเดียวกันก็จะสื่อสารเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพเพื่อให้องค์ความรู้ของการรักษาสุขภาพได้เผยแพร่ออกไปได้มากที่สุดด้วย

“กิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ขายแกงของอาตมาทำกิจกรรมเยอะ ทำประโยชน์ก็เยอะ แต่สำหรับฉันมันเป็นไปได้ก็เพื่อประโยชน์สำคัญสามประการ หนึ่งฉันอยากพัฒนาโรงพยาบาลกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สองทำให้คนสุขภาพดีไม่ต้องล้มตาย และสามพัฒนาให้โอกาสคน”

5.4 หลักพุทธธรรมคือแก่นของการทำงาน

“...ตอนคนไม่เข้าใจว่าฉันทำอะไรก็มีข้อแก้หรืออยากพักบ้าง แต่โชคดีที่มีพระสงฆ์ผู้ใหญ่ท่านให้กำลังใจ เองก็ใช้หลักกัถิบาท 4 กับ พรหมวิหาร 4 คอยกำกับให้เรา

เชื่อมั่นว่าเราทำดี ตั้งใจจะทำกิจกรรมพัฒนาคนไปเรื่อยๆ...”
(พระครูอุภัยโกศล, สัมภาษณ์)

โรงครัวของหลวงพี่ช้างทั้งตามงานบุญและตามตลาด จึงเป็นกิจกรรมที่ฝึกให้ผู้คนได้ทำกิจกรรมประกอบอาชีพอย่างสุจริต ขณะเดียวกันก็จะสื่อสารเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพเพื่อให้องค์ความรู้ของการรักษาสุขภาพได้เผยแพร่ออกไปได้มากที่สุดด้วย

ระยะที่หนึ่ง การทำกิจกรรมบนพื้นฐานของปัญหา (problem based) จะเห็นได้ว่าภายหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ผู้คนที่เข้ามาทำงานในเมืองและต้องเผชิญกับภาวะการณเล็กจ้าง รวมทั้งการเป็นหนี้สินจากการลงทุนหรือการอยู่ในช่วงสร้างทรัพย์สินให้กับครอบครัว ได้ถอยออกจากพื้นที่เมืองกลับสู่ชนบทบ้านเกิด พื้นที่ตำบลกรับพวงเหนือ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ก็เป็นหนึ่งพื้นที่ที่มีผู้คนเดินทางกลับมาเพื่อใช้บ้านเกิดเป็นสถานที่สร้างรายได้ขึ้นใหม่ ดังนั้นหลวงพี่ช้างจึงใช้พื้นที่วัดกรับพวงเหนือในการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ หรือการจัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น อย่างไรก็ตามการบริหารจัดการให้พัฒนาเป็นองค์กรที่มีความชัดเจน รวมทั้งการใช้ทุนทางสังคมในฐานะพระสงฆ์ยังไม่ปรากฏเด่นชัด เนื่องจากยังไม่ได้ทำกิจกรรมการพัฒนานั้น ๆ อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเมื่อภาครัฐได้เข้ามาให้ความสนใจในการพัฒนากิจกรรมลักษณะกลุ่มสะสมทรัพย์ หรือส่งเสริมอาชีพให้กับคนในท้องถิ่น บทบาทการทำงานดังกล่าวของหลวงพี่ช้างต่อท้องถิ่นก็ลดน้อยลง

ระยะที่สอง การทำกิจกรรมให้ธรรมะสร้างคน ถือเป็นช่วงเวลาสำคัญที่หลวงพี่ช้างเห็นว่า ปัญหาความล้มเหลวที่เกิดขึ้นจากผู้คนที่เข้ามาขอความช่วยเหลือที่วัดกรับพวงเหนือ ต้องได้รับการแก้ไขที่คนเป็นสำคัญ ดังนั้นการจะให้การสร้างรายได้ หรือการสร้างความรู้ร่วมกันทางปัญญาเพื่อให้สามารถเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตได้อย่างมีสติมากขึ้น ต้องมีกระบวนการที่คนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้

จึงจะเห็นได้ว่าหลวงพี่ช้างจะใช้ธรรมะที่สอดแทรกอยู่ในชีวิตประจำวันเป็นเครื่องกำกับให้เกิดการเรียนรู้สำหรับคนที่เข้ามาทำงานในโรงครัว อาทิ การใช้เบญจศีลเพื่อคอยกำกับ การดำเนินชีวิต การสอนและปฏิบัติเรื่องความเสียสละจากการปฏิบัติงาน หรือการต้องมีความพากเพียรที่จะปฏิบัติงานจึงจะสามารถแก้ไข ปัญหาความยากจนที่เผชิญอยู่ได้ เป็นต้น การที่หลวงพี่ช้างรับบทบาทสำคัญของ การทำกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถิปุทธ โดยการขยายแวงสร้างโรงพยาบาลจึง เป็นภารกิจที่แสดงให้เห็นแนวทางปฏิบัติถึงความพากเพียรและความเสียสละให้ กับคนที่เข้ามาเป็นสมาชิกโรงครัววัดรับพวงเหนือ ได้เห็นแบบอย่างการดำเนิน ชีวิตได้เป็นอย่างดี

ระยะที่สาม การขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์โดยใช้บทบาท ของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เมื่อหลวงพี่ช้างได้เข้ามาเป็นประธาน หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลรับพวงเหนือ หลวงพี่ช้างเห็นว่าหากสามารถ ขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์วิถิปุทธ ด้วยบทบาทการทำงานเชิงคณะสงฆ์ จะสามารถยกระดับการทำกิจกรรมให้มีความยั่งยืนได้ ดังนั้นหลวงพี่ช้างจึง พยายามเชื่อมโยงการดำเนินกิจกรรมที่วัดรับพวงเหนือเคยทำ ร่วมกับคณะสงฆ์ อำเภอพรหมพิรามและตำบลรับพวงเหนือให้มากยิ่งขึ้น ปัจจุบันจึงเริ่มมีการ ประชุมเพื่อแบ่งหน้าที่การทำงาน อีกทั้งเพื่อขยายเครือข่ายให้คณะสงฆ์ในพื้นที่ ได้ใช้บทบาทของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลได้ขับเคลื่อนกิจกรรม สาธารณสงเคราะห์ร่วมกัน การดำเนินงานในระยะนี้อาจยังไม่มีผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น อย่างชัดเจนในปัจจุบัน เนื่องจากยังอยู่ในระยะต้นของการดำเนินงาน ดังนั้นการ สร้างความร่วมมือเพื่อการพัฒนาให้เครือข่ายคณะสงฆ์ เข้ามามีส่วนร่วมต่อการ ขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์โดยใช้บทบาทของหน่วยอบรมประชาชน ประจำตำบล จึงถือเป็นเป้าหมายที่หลวงพี่ช้างต้องการสื่อสารและผลักดันให้เกิด ขึ้นในอนาคตต่อไป

เมื่อพิจารณาจากการดำเนินกิจกรรมของหลวงพี่ช้าง จะเห็นได้ว่าหลัก พุทธธรรมที่หลวงพี่ช้างใช้เป็นแก่นของการดำเนินกิจกรรมอยู่บนพื้นฐานที่

หลวงพี่ช้างได้สะท้อนให้เห็นว่า “การทำงานอยู่บนหลัก 5M คือ Man ของฉันก็เป็นคนที่มาร่วมทุกขั้วร่วมสุขทำงานด้วยกัน, Material คือเน้นใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นและเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสนับสนุน, Management คือจัดการเอาวัตถุดิบมารวมให้เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ, Marketing คือต้องรู้ว่าเราขายอย่างไรเอาความสุขให้กับผู้รับได้ทั้งอิมบูน อิมสุข อิมใจ และต้องได้, Money คือคนทำงานก็ต้องให้เขาได้มีรายได้ เพื่อไปพัฒนาตนเองต่อไปในอนาคต” นอกจากนี้หลวงพี่ช้างยังแลกเปลี่ยนให้เห็นว่า หลักการทำกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธที่ผ่านมา การใช้หลัก 5M เป็นพื้นฐานที่พยายามสื่อสารกับสมาชิกในโรงครัวว่า จะต้องร่วมมือเพื่อให้กลุ่มการทำงานมีความเข้มแข็ง แต่หัวใจที่แท้จริงที่คอยกำกับอุดมการณ์พระสงฆ์คือหลักพุทธธรรม ท่านได้สื่อสารให้เห็นว่าหลักที่ท่านยึดถือปฏิบัติและเป็นกลไกช่วยสนับสนุนแรงใจให้กับการทำงานของตนเองเสมอมาคือหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งสามารถวิเคราะห์จากงานสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของหลวงพี่ช้างได้ดังนี้

หากพิจารณาหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมที่สร้างให้ตระหนักถึงหนทางแห่งการสร้างความสำเร็จ สามารถเชื่อมโยงได้ดังต่อไปนี้

(1) **ฉันทะ** คือมีความพึงพอใจในการทำงาน จะเห็นได้ว่าหลวงพี่ช้างและสมาชิกที่ทำกิจกรรมในโรงครัวร่วมกัน จะมีข้อตกลงถึงเป้าหมายในการทำงานร่วมกันเป็นระยะ ในช่วงเวลาที่หลวงพี่ช้างจำเป็นต้องรับภารกิจเพื่อการสนับสนุนการพัฒนาโรงพยาบาลหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ท่านจะแจ้งให้สมาชิกเห็นพ้องร่วมกัน ว่าขณะนี้การทำงานจำเป็นต้องจัดสรรรายได้แบ่งให้กับการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในส่วนนี้ เพื่อให้เป็นข้อตกลงในการยินยอมที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน

(2) **วิริยะ** คือความพากเพียรในการทำงาน จะเห็นได้ว่าหลวงพี่ช้างจะเป็นต้นแบบของการทำงานให้เห็นว่า การจะพัฒนากิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์หรือพัฒนาคนในโรงครัว จะไม่ใช้การรับบริจาคเพื่อให้ภารกิจได้จบลงอย่างสมบูรณ์ แต่จะต้องเป็นพากเพียรทำงานเพื่อให้กิจกรรมสำเร็จลุล่วงไปได้

หลวงพี่ช้างจึงได้ใช้การขยายแวงเป็นกุศโลบายของการสร้างความเพียร ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกในโรงครัวทุกคนได้เรียนรู้ที่จะลุกขึ้นจากความล้มเหลว บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง อีกทั้งให้เป็นช่วงเวลาของการสร้างให้สังคมเห็นว่าพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม ถือเป็นการทำงานที่จะช่วยพัฒนาสังคมไทยได้ต่อไป

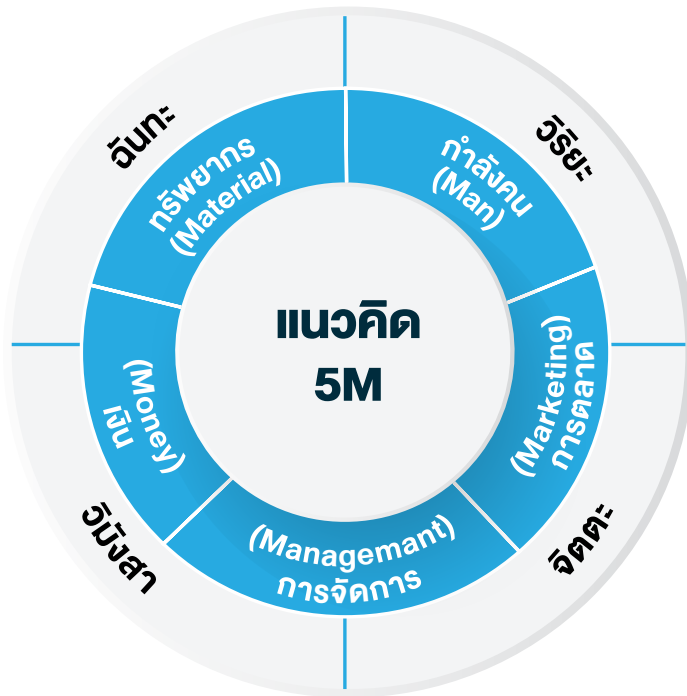
(3) **จิตตะ** คือการมีสมาธิที่จะไม่ละทิ้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการทำงาน จะเห็นได้ว่าหลวงพี่ช้างถือเป็นต้นแบบของการทำกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธอย่างมีเป้าหมาย ท่านพยายามเปิดมุมมองของตนเองออกสู่สังคมว่า พระสงฆ์จะสามารถสร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในรูปแบบที่แตกต่างออกไปได้อย่างไร การตั้งเป้าหมายอย่างชัดเจนว่าจะต้องพัฒนาโรงพยาบาลเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของผู้คนให้ได้ ถือเป็นปณิธานสำคัญที่หลวงพี่ช้างได้แสดงให้เห็นความมุ่งมั่นในการทำกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ และแม้ว่าปัจจุบันการก่อสร้างอาคารสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์เพื่อเป็นตึกรับรองผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลพรหมพิรามจะเสร็จสิ้นลงแล้ว แต่หลวงพี่ช้างก็ยังทำหน้าที่ให้การสนับสนุนการพัฒนาสถานพยาบาลและโรงเรียนที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง

(4) **วิมังสา** การใคร่ครวญความสำเร็จเพื่อยกระดับการทำกิจกรรมให้ดียิ่งขึ้น ถือเป็นความท้าทายในการทำงานของหลวงพี่ช้างในอนาคต เนื่องจากท่านตั้งใจที่จะผลักดันกิจกรรมของวัดกรับพวงเหนือ ให้สามารถเชื่อมโยงกับงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลของตำบลกรับพวงเหนือ ซึ่งจะส่งผลให้มีผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งคณะสงฆ์และองค์กรที่ทำงานอยู่ในพื้นที่มากขึ้น ดังนั้นการทุ่มเทเวลาเพื่อการบริหารจัดการ การถอดบทเรียน ตลอดจนการพัฒนากิจกรรมให้มีความยั่งยืนต่อไป จึงจะเป็นประเด็นที่หลวงพี่ช้างต้องพัฒนาต่อยอดให้มีความเข้มแข็งมากขึ้นต่อไป

กล่าวโดยสรุป หลักการทำงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของพระครูอุภัยโกศลหรือหลวงพี่ช้าง ตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานของความ پاکเพียร ที่จะใช้การเรียนรู้ทางพุทธศาสนาเข้าไปอยู่ในชีวิตประจำวันของกลุ่มคนที่เข้ามาเป็นสมาชิก

ของโรงครัววัดกรับพวงเหนือ ให้สามารถสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาและสังคม เพื่อพร้อมที่จะกลับไปประกอบอาชีพ หรือใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปรกติภายหลังจากการเรียนรู้ประสบการณ์ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพจากกิจกรรมที่หลวงพี่ซำง นำปฏิบัติได้

แผนภาพแสดงแนวทางการพัฒนา ของพระครูอุทัยโกศล (หลวงพี่ซำง)



5.5 ทิศทางของพระครูอุภัยโกศลกับงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ

เมื่อพิจารณากิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของหลวงพี่ช้างที่ผ่านมา พบว่าการดำเนินกิจกรรมของหลวงพี่ช้างเกิดขึ้นและประสบความสำเร็จด้วยบารมีของหลวงพี่ช้างเป็นสำคัญ ดังนั้นการจะพัฒนาให้งานสาธารณสงเคราะห์ของหลวงพี่ช้างสามารถทำกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนากระบวนการทำกิจกรรมที่สำคัญ 3 ประการได้แก่

1) การพัฒนาเครือข่ายการทำงาน กล่าวคือการทำกิจกรรมของหลวงพี่ช้างเกิดขึ้นภายใต้การดำเนินงานของวัดกัรบพวงเหนือเป็นหลัก แม้จะมีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการขยายวัตถุประสงค์เข้ามาสนับสนุนและส่งเสริมวัตถุประสงค์ ถูกให้ อย่างไรก็ตามการขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธในอนาคตจำเป็นต้องคำนึงถึงการเข้าไปร่วมมือกับเครือข่ายภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะสงฆ์ระดับพื้นที่เข้ามาประสานความร่วมมือ เพื่อสร้างพลังการดำเนินกิจกรรมเชิงเครือข่ายร่วมกัน ดังนั้นหากการดำเนินกิจกรรมของวัดกัรบพวงเหนือ อาทิ การพัฒนาหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล การออกโรงครัวเคลื่อนที่ตามงานบุญ การขยายแ่งสร้างโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นต้น มีเครือข่ายการทำกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ รวมทั้งช่วยพัฒนาคุณภาพของการจัดการภายในโรงครัวและสินค้า จะช่วยให้เกิดการแบ่งเบาภาระในการทำงานให้กับเครือข่ายที่หลวงพี่ช้างกำลังดำเนินการอยู่ได้ดีขึ้น

2) การพัฒนาการบริหารภายในองค์กร กล่าวคือการทำกิจกรรมที่หลวงพี่ช้างดำเนินการ มีความเกี่ยวข้องกับการระดมทุนหรือการจัดหารายได้เพื่อการสาธารณสงเคราะห์ การจัดตั้งหน่วยบริหารภายในที่มีมาตรฐานการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ จะช่วยยืนยันความโปร่งใสและความถูกต้องตามหลักธรรมาภิบาลได้มากขึ้น แม้ว่าวัตรปฏิบัติของหลวงพี่ช้างจะได้รับการยอมรับจาก

ผู้คนในชุมชน ถึงความเรียบง่ายและสมถะอย่างชัดเจน แต่การดำเนินการให้มีระบบการบริหารจัดการภายในองค์กรที่พร้อมรับการตรวจสอบ จะเป็นการส่งเสริมทั้งการรองรับความโปร่งใสและถูกต้อง รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรให้มีความมีประสิทธิภาพการทำงานที่ดีขึ้นอีกด้วย

3) การสร้างศาสนทายาท กล่าวคือการทำหลวงพี่ข้างใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการระดมทุนเพื่อการทำกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ เพื่อช่วยเหลือสังคมตามที่ได้พิจารณาให้ความช่วยเหลือไว้ ส่งผลให้ศาสนทายาทภายในวัดกับวงเหนืออาจไม่ได้รับการพัฒนาทักษะและการเรียนรู้เชิงอุดมการณ์จากการสั่งสอนโดยตรงมากนัก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงการสร้างศาสนทายาท เพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านของกิจกรรมจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งไว้ตั้งแต่หลวงพี่ข้างยังสามารถควบคุมและเสนอแนะแนวทางการดำเนินกิจกรรมได้ ทั้งนี้เพื่อให้การทำกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธที่หลวงพี่ข้างได้เสียสละดำเนินกิจกรรมมากกว่า 23 ปี ยังคงอยู่เป็นเพชรงามให้กับคณะสงฆ์ไทยสืบไป

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าการดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของพระครูอุภัยโกศลหรือหลวงพี่ข้างชายแกง เป็นการดำเนินกิจกรรมที่มุ่งเน้นการสร้าง และให้โอกาสคนได้ใช้แก่นพุทธธรรมในการพัฒนาตนเอง ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญที่คอยส่งเสริมให้ท่านได้ดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายตนเองอย่างมุ่งมั่นมาโดยตลอด อย่างไรก็ตามการจะพัฒนาให้กิจกรรมลักษณะนี้มีความยั่งยืนและสะท้อนความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ได้ดียิ่งขึ้น การพัฒนาเครือข่ายการดำเนินกิจกรรมที่แสดงให้เห็นการบูรณาการพันธกิจของคณะสงฆ์กับบทบาทการดำเนินกิจกรรมของหลวงพี่ข้าง จะช่วยยกระดับให้กิจกรรมที่ท่านพยายามดำเนินการอยู่ มีความเข้มแข็งทั้งในเชิงบุคลากรที่เข้ามาระดมมันสมอง รวมทั้งการขับเคลื่อนไปให้ถึงระดับนโยบาย ที่จะสามารถส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานให้มีความยั่งยืนและต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น

เกี่ยวกับผู้เขียน

ปิ๋จ ลากรนาบน์ รองศาสตราจารย์แห่งสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และ สังคมวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา) หลังจากนั้นสำเร็จการศึกษาที่ The University of Hull, UK (M.A. in South-East Asian Studies และ Ph.D. in South-East Asian Studies) ตามลำดับ ภายหลังจากสำเร็จการศึกษาเข้าเป็นนักวิจัย และปัจจุบันดำรงตำแหน่งอาจารย์ที่สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีผลงานวิจัยที่ครอบคลุมประเด็นทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา อาทิ การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการในการขับเคลื่อนการสร้างสุขภาวะของคร่อม โดยผลักดันให้คณะสงฆ์ของไทยได้เข้ามามีบทบาทต่อประเด็นการพัฒนาสุขภาวะในมิติสาธารณสุขสงเคราะห์

สายชล ปัญญชิต สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ศิลปศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง สาขาวิชาการพัฒนาชุมชนเมือง) ต่อด้วยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สังคมวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา) และกำลังอยู่ระหว่างทำดุษฎีนิพนธ์ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปวัฒนธรรมวิจัย) ปัจจุบันเป็นนักวิจัยประจำโครงการภายใต้ความร่วมมือของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ รวมทั้งได้เข้ามาเป็นรองหัวหน้าโครงการการศึกษาแนวทางสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายใต้งานสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

ภูเบศ วนิชชานนท์ สำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (รัฐศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับสอง สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา) หลังจากนั้นสำเร็จการศึกษาที่มหาวิทยาลัยมหิดล (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม) ปัจจุบันเป็นนักวิจัยประจำโครงการภายใต้ความร่วมมือของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ รวมทั้งได้เข้ามาเป็นนักวิจัยโครงการการศึกษาแนวทางสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

ปิรญาณ์ แสงปัญญา สำเร็จการศึกษาจาก Shanghai University, China (B.A. in Chinese of Language) โดยเป็นนักเรียนทุน Full Scholarship ของ China Scholarship Council - CSC ปัจจุบันกำลังศึกษาต่อที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม) นอกจากนี้ยังเคยทำหน้าที่ล่ามภาษาจีนให้กับคณะผู้แทนหน่วยงานราชการไทยที่เดินทางเยือนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีนหลายวาระ ปัจจุบันเป็นเจ้าหน้าที่บริหารโครงการการศึกษาแนวทางสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ



ภายใต้

โครงการการศึกษาแนวทางสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สนับสนุนโดย

สำนักสนับสนุนสุขภาพองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ร่วมกับภาคีเครือข่ายการทำงาน

สำนักงานฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย